

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Historický ústav

**Farní sbor Českobratrské církve evangelické
ve Sloupnici v iniciačním období
komunistického režimu v Československu**

Diplomová práce

Autor: Bc. Martina Karlíková
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: NSSKDE-NZS2AJ Učitelství pro střední školy – dějepis, Učitelství
pro 2. stupeň ZŠ – anglický jazyk a literatura
Vedoucí práce: PhDr. Bc. Tomáš Hradecký, PhD.

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: Martina Karlíková

Studium: P15P0390

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - anglický jazyk a literatura

Název diplomové práce: **Farní sbor Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici v iniciačním období komunistického režimu v Československu**

Název diplomové práce AJ: The Congregation of the Evangelical Church of Czech Brethren in Sloupnice during the Initial Period of the Communist Regime in Czechoslovakia

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude zabývat působením farního sboru Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici v iniciačním období komunistického režimu v Československu. Bude se zaměřovat na fungování sboru v této době a na to, zda a jak byl ovlivňován komunistickým režimem. Bude čerpat především z církevních pramenů a pramenů vzniklých činností národních výborů. Práce bude metodologicky vycházet z primární analýzy archivních pramenů a kritické komparace s dalšími prameny a literaturou.

Archiv farního sboru ČCE ve Sloupnici Ústřední archiv ČCE, archivní fond Synodní rada SOkA Svitavy, archivní fond ONV Litomyšl SOA Zámorsk, archivní fond KNV Pardubice Církev v proměnách času 1918-1968. Sborník k 50. výročí spojení českobratrské církve evangelické, Praha 1969.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Hradecký, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Děkuji tímto PhDr. Bc. Tomáši Hradeckému, PhD. za jeho pomoc a odborné vedení při psaní diplomové práce. Dále děkuji archivářům a církevním pracovníkům, kteří mi umožnili přístup k archivním pramenům a pomohli s jejich výběrem (zejména evangelickému faráři Petru Peňázovi, paní archivářce Vendule Zejfartové a seniorovi Jakubu Kellerovi). A v neposlední řadě patří poděkování také mé rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost.

Anotace

KARLÍKOVÁ, Martina. *Farní sbor Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici v iniciačním období komunistického režimu v Československu*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018, 98 s. Diplomová práce.

Práce se zabývá historií evangelického církevního společenství ve Sloupnici od roku 1948 do roku 1958. Text je rozdělen do sedmi hlavních kapitol, ve kterých jsou popsány hlavní oblasti činnosti sloupnického sboru, především jeho umístění a počet členů, správa sboru, duchovní činnost sboru, hospodaření, práce s dětmi a mládeží a nejsou opomenuty ani významné osobnosti sboru. Cílem výzkumu je popsat hlavní oblasti činnosti sboru a najít odpověď na otázky, zda se sbor dokázal přizpůsobit novým poměrům, udržet krok s vývojem a zda se za danou dobu nějak znatelně změnil. Práce je zpracována především na základě dosud neprobádaných pramenů z archivu farního sboru Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici, pramenů uložených v Ústředním archivu Českobratrské církve evangelické v Praze v archivních fondech Synodní rada a Synodní rada – dodatky a fondů Krajský národní výbor Pardubice a Seniorátní úřad Chrudimského seniorátu Českobratrské církve evangelické uložených v Státním oblastním archivu v Zámrsku. Využita je i relevantní celostátní, církevní a regionální literatura.

Klíčová slova: Českobratrská církev evangelická, Sloupnice, farní sbor, 1948–1958

Abstract

KARLÍKOVÁ, Martina. The Congregation of the Evangelical Church of Czech Brethren in Sloupnice during the Initial Period of the Communist Regime in Czechoslovakia. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018, 98 pp. Diploma Thesis.

The work follows the history of the evangelical church community in Sloupnice from 1948 to 1958. The text is divided into seven main chapters in which I describe the main areas of activities of the congregation in Sloupnice, especially its governance, the location and number of members, the religious activity, the economy, working with children and youth, and I cannot omit eminent figures of the congregation. The aim of the research is to describe the main areas of congregation's activities and find the answer to the questions whether the congregation manage to adapt to new conditions, to keep up with the development and whether it changed significantly at the stated time. The work is mainly compiled on the basis of the previously unresearched archival materials of the archive of the Congregation of the Evangelical Church of Czech Brethren in Sloupnice, sources stored in the Central Archive of the Evangelical Church of Czech Brethren in Prague in the fonds the Synodal Council and Synodal Council – Appendix and the fonds Regional National Committee in Pardubice and Seniorate Office of Chrudim Seniorate in the State Regional Archives in Zámrsk. I also used relevant national, religious and regional literature.

Keywords: the Evangelical Church of Czech Brethren, Sloupnice, congregation, 1948–1958

Obsah

Úvod.....	9
1 Vztah Českobratrské církve evangelické a komunistického režimu	12
2 Umístění sboru a jeho členové	16
3 Správa sboru	20
3.1 Širší zastupitelstvo	20
3.2 Sborové shromáždění	21
3.3 Staršovstvo	22
3.3.1 Běžné fungování	22
3.3.2 Složení staršovstva, volby, zásahy státu do složení a fungování staršovstva	24
3.3.3 Postoj staršovstva k novým církevním zákonům	28
3.3.4 Spor s farářem a snaha o řešení úpadku sborového života.....	29
3.3.5 Postoj k církevním zřízením a řádům	31
4 Významné osobnosti sloupnického sboru	33
4.1 Farář Břetislav Chlebníček.....	33
4.1.1 Předchozí působení, příchod do Sloupnice a rodina.....	33
4.1.2 Působení ve Sloupnici	34
4.1.2.1 Vnímání věřícími	35
4.1.2.2 Spor s džbánovským farářem Průšou.....	35
4.1.2.3 Spor se sloupnickým staršovstvem	36
4.1.2.4 Následky sporu a úvahy o odchodu ze Sloupnice	41
4.1.2.5 Vztah Chlebníčka a státu	43
4.1.3 Odchod ze Sloupnice a Chlebníčkovy další působení	48
4.2 Kurátor Ladislav Beneš.....	49
4.2.1 Rodina a studium	49
4.2.2 Spolková a politická činnost	50
4.2.3 Zatčení a uvěznění	51
4.2.4 Život po návratu z vězení.....	53
4.3 Další významné osobnosti.....	53
5 Duchovní činnost.....	56
5.1 Bohoslužby	56
5.1.1 Charakter a náplň.....	56
5.1.2 Místo a čas konání	58
5.1.3 Návštěvnost	59

5.1.4	Večeře Páně.....	61
5.2	Biblické hodiny	62
6	Hospodaření sboru.....	63
6.1	Rozpočet, příjmy a výdaje	63
6.2	Pokladník.....	64
6.3	Salár	65
6.4	Sbírky	67
6.5	Repartice	68
6.6	Farářův plat a odměny dalším pracovníkům.....	69
6.7	Nájemné z pozemků a příjem ze hřbitova	70
6.8	Údržba a opravy majetku.....	71
7	Práce s dětmi a mládeží.....	73
7.1	Nedělní škola	73
7.2	Výuka náboženství.....	75
7.3	Konfirmace	78
7.4	Sdružení mládeže	79
	Závěr	81
	Prameny a literatura	83
	Prameny	83
	Tištěné prameny	83
	Literatura.....	84
	Internetové zdroje	85
	Seznam zkratk.....	86
	Seznam tabulek	87
	Seznam příloh.....	88

Úvod

Diplomová práce se zabývá historickým vývojem farního sboru Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici¹ v letech 1948 až 1958. Rokem 1948 navazuji na svou bakalářskou práci, zároveň se jedná o významný milník ve vztahu církve a státu. Práce je zakončena na počátku roku 1958, kdy ze Sloupnice odešel farář Břetislav Chlebniček a uzavřela se tak jedna kapitola sloupnického sboru. Zároveň končí iniciační období komunistického režimu a přibývají náznaky nadcházejících šedesátých let, kdy došlo k určitému uvolnění poměrů.

K výběru tématu mě dovedl zejména můj zájem o historii místa, kde žiji, Sloupnice, a skutečnost, že dané téma dosud není probádané. Drtivá většina literatury se zabývá katolickou církví, která byla zdaleka největší a komunistický režim ji vnímal jako svého velkého nepřítele. Nekatolické církve, a konkrétně Českobratrská církev evangelická, byly (a jsou) sice církvemi menšinovými, podle mého názoru však nikoli marginálními. Konkrétně ve Sloupnici k ČCE patřilo asi 40 % obyvatel. Vím také, že moji předkové v této době byli členy sboru, a zajímá mě, jak se změnilo náboženství a jeho místo v životě lidí v počátcích komunistického režimu.

Cílem mého výzkumu je postihnout vývoj sboru v daném období, popsat hlavní odvětví jeho činnosti a najít odpověď na otázky, zda se sbor dokázal přizpůsobit novým poměrům, udržet krok s vývojem a zda se za danou dobu nějak znatelně změnil.

Stejně jako navazuji na svou bakalářskou práci časově, inspirovala jsem se i v tematickém členění kapitol, i když v některých věcech se objevují změny. Diplomová práce se soustředí na kratší časový úsek, což mi umožňuje jednotlivé oblasti popsat detailněji a lépe propojit s širšími souvislostmi.

Věnuji se podrobněji jednotlivým odvětvím, a proto práci člením do sedmi tematických kapitol a dále ještě podkapitol. V první kapitole na základě vybrané literatury ve stručnosti nastiňuji vztah státu a Českobratrské církve evangelické v dané době. Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na umístění sboru a jeho členy, v další kapitole na správu sboru. Čtvrtá kapitola sleduje významné osobnosti sboru, zejména pak faráře Břetislava Chlebnička a kurátora Ladislava Beneše. Pátá se věnuje duchovní činnosti sboru a v posledních dvou kapitolách se soustředím na hospodaření sboru a práci s dětmi a mládeží.

¹ V roce 1924 se Sloupnice po více než 130 letech rozdělila na dvě samostatné obce – Dolní Sloupnici a Horní Sloupnici a oficiálním sídlem sboru tak byla Dolní Sloupnice. Avšak vazby mezi těmito obcemi zůstaly těsné ani samotní obyvatelé je za zcela oddělené nejspíš nepovažovali a označení Dolní a Horní Sloupnice sloužilo zejména k přesnější specifikaci umístění. V roce 1976 se také obce opět spojily. Pro vývoj sboru se toto nejevilo jako nijak podstatné, a proto v textu většinou mluvím o Sloupnici jako o jedné obci.

Ve své práci čerpám z archivních pramenů církevních i státních. Z těch církevních je to především archiv farního sboru Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici, který je z velké části seřazen a inventarizován, není však uspořádán do fondů. Jedná se především o knihy se zápisy ze schůzí staršovstva, korespondenci s vedením církve i se státními úřady, výroční účty a další prameny. Dále také čerpám z pramenů uložených v Ústředním archivu Českobratrské církve evangelické v Praze ve fondu Synodní rada Českobratrské církve evangelické a Synodní rada ČCE – dodatky a v neposlední řadě z nedávno inventarizovaného a zpřístupněného fondu Seniorátní úřad Chrudimského seniorátu uloženého v Státním oblastním archivu v Zámrsku. Ze státních pramenů jsem čerpala z fondů KNV Pardubice uloženého v SOA Zámrsk a ONV Litomyšl uloženého v SOKA Svitavy. V kapitole o kurátorovi Ladislavu Benešovi jsem také využila fond Vyšetřovací spisy uložený v Archivu bezpečnostních složek a fondy Státní prokuratura Praha a Státní soud Praha uložené v Národním archivu v Praze. Dokumenty z MNV Dolní a Horní Sloupnice bohužel nejsou dostupné.

Literatura věnující se tomuto tématu je o poznání chudší. Historici se zabývají převážně římskokatolickou církví a informace o nekatolických církvích a konkrétně ČCE jsou v těchto publikacích zmíněny jen okrajově jako jakýsi přívěsek. Zde mohu jmenovat alespoň knihu Karla Kaplana *Stát a církev v Československu 1948–1953*.²

Z literatury jsou tak zdrojem informací o Českobratrské církvi evangelické především publikace vydávané samotnou církví. Nejdůležitější knihou k danému období je sborník k 50. výročí spojení Českobratrské církve evangelické *Církev v proměnách času*,³ která byla sice napsána v době komunismu, ale vznikala v uvolněnějších poměrech 60. let 20. století. V nedávné době vyšel *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*,⁴ který se však zabývá dějinami pouze ve stručnosti a věren svému názvu předkládá především obrazové a písemné archivní prameny.

Prameny byly podrobeny kritice a porovnány jak mezi sebou (zejména církevní prameny s prameny státních orgánů) tak i s nepočetnou literaturou. V některých kapitolách jsem také k doplnění písemných pramenů použila výpovědi pamětníků. Pomohly mi dokreslit obraz významných osobností sboru, což by pouze z písemných pramenů nebylo možné. K těmto pramenům jsem přistupovala s velkou obezřetností a vždy je konfrontovala s písemnými prameny.

² Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993

³ *Církev v proměnách času 1918–1968. Sborník k 50. výročí spojení českobratrské církve evangelické*, Praha 1969.

⁴ Eva FIALOVÁ, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008.

Pomocí induktivní metody byly zevrubně zkoumány jednotlivé oblasti církevního života. Pramenná základna byla po kvantitativní stránce velmi bohatá, některé prameny dokonce byly v několika kopiích, zatímco některé dokumenty, na které bylo v jiných zkoumaných pramenech odkazováno, ve fondech chyběly. Jedná se tak o indukci neúplnou. Nemohu opomenout také základní metody analýzu a syntézu, které pouze společně mohou podat ucelený obraz o daném tématu i obecně. Syntéza je nejvíce použita v závěru práce. V kapitolách o významných osobnostech jsem využila také metodu biografickou. Zde jsem se zaměřila nejen na získání běžných biografických údajů, ale snažila jsem se zachytit i rysy vybraných osobností a jejich vztah ke svému povolání a ke sboru.

Práce může přispět k prohloubení znalosti historie obce Sloupnice i okolního regionu v prvním desetiletí komunistického režimu v Československu, stejně jako se stát dílkem v mozaice ve zmapování historie Českobratrské církve evangelické v tomto období.

1 Vztah Českobratrské církve evangelické a komunistického režimu

Po únoru 1948 byla církev nucena vyrovnávat se s protináboženskou politikou státní moci. Náboženství bylo podle komunistického státu v rozporu s vědeckým (marxistickým) světovým názorem. Hlavním mocensko-politickým protivníkem režimu byla katolická církev a Českobratrská církev evangelická na rozdíl od ní zpočátku zůstala stranou největšího tlaku a otevřených perzekucí.⁵ Církev vzešlé z české reformace se jevila režimu zprvu jako vhodné objekty pro prezentování dědictví národních husitských tradic a vzhledem ke své struktuře a nižšímu počtu členů mu také připadaly méně nebezpečné a snáze ovladatelné než církev římskokatolická, jejíž centrum bylo navíc mimo území Československa.⁶ V řadách komunistů bylo také několik příznivců národní církve, kteří věřili, že nekatolické církve by se mohly stát jejím základem.⁷ Justiční vraždy, monstrprocesy a nenávistná propaganda se tak ČCE vyhýbaly, protikatolické postoje byly odměňovány a ostatní křesťanské církve se katolické církve vzhledem k často až nepřátelským vztahům přežitým z minulosti nijak překvapivě nezastaly.⁸

Českobratrská církev evangelická k politickému převratu v Československu od počátku volila smířlivý tón. Vycházela z myšlenky, že to, co se odehrávalo a v čem se církev v té době ocitla, je jakási dějinná nutnost, jakýsi „Boží soud“, proti kterému se nemůže stavět a v kterém je důležité najít smysl existence církve. Tento přístup církve neopustila až do převratných událostí pražského jara. Hlavním protagonistou tohoto postoje byl Josef Lukl Hromádka, který vedl Husovu bohosloveckou fakultu (později Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu). Ten prosazoval myšlenku „*nutnosti koexistence a symbiózy křesťanství a socialismu*“. Pod jeho vlivem pak ČCE zaujímal ve vztahu k státu a nově budované socialistické společnosti vcelku kladný a souhlasný postoj.⁹

V rozporu s touto oficiální církevní politikou se tu a tam objevovaly i výhrady a nesouhlas s vládními záměry, byli tu i odpůrci nekriticky kladného poměru k režimu, ale tyto hlasy byly upozaďovány oficiální linií prezentovanou J. L. Hromádkou.¹⁰

V období padesátých let pak využil komunistický stát některé církevní akce k propagandistickým účelům. Zdůrazňování úsilí po míru a pokojného soužití národů po

⁵ Michal KARAS, *Církev, stát a společnost v jednání synodů ČCE 1918–1969*, diplomová práce, 2009, s. 48.

⁶ Eva FIALOVÁ, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008, s. 62.

⁷ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993, s. 122.

⁸ Michal KARAS, *Církev, stát a společnost v jednání synodů ČCE 1918–1969*, diplomová práce, 2009, s. 48.

⁹ *Tamtéž*, s. 48–49.

¹⁰ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993, s. 124.

válce, prezentovaný ideál sociálně spravedlivé společnosti a rovnosti všech lidí se vnějškově shodovaly s křesťanskými hodnotami. Praxe ovšem byla odlišná, a věřící, kteří se s těmito požadavky ztotožnili, tak jen posloužili totalitnímu systému jako nástroj sloužící k jeho vnějškové propagaci. Režim jakékoliv vstřícnosti rád využil k prezentaci falešného obrazu o svobodě církevního života, jež byla ale ve skutečnosti výrazně omezena. ČCE (i ostatní protestantské církve) tak díky tomu získala nálepku církve do jisté míry tolerované státem a vstřícný postoj zástupců církve přispíval k její diskreditaci v očích některých lidí doma i v zahraničí.¹¹

Přestože boj režimu byl zaměřen především proti katolické církvi, různá zákonná opatření se dotkla církví všech. Zlomovým ve vztahu církve a státu se stal rok 1949, kdy byly vydány nové církevní zákony (zákon č. 217/49 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní a zákon č. 218/49 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností).¹² První návrhy zákonů byly projednávány už v roce 1948, po různých odkladech byly zákony opět projednávány v roce 1949 a schváleny 14. října 1949. Konečná verze schválených zákonů ale nebyla se zástupci církve konzultována a církve byly nuceny je přijmout. ČCE byla při předběžných jednáních na ÚAVNF ujišťována, že těmito zákony stát jen reguluje finanční podporu církvím na rovnoprávném základě a za svou velkorysost vyžaduje pouze jejich loajalitu, aniž by hodlal zasahovat do jejich svobod. Ovšem už od počátku bylo zřejmé a brzy se v plném světle ukázalo, že hlavním smyslem zákonů bylo dostat církve zcela pod kontrolu státní moci. Podle zákona č. 218/49 Sb. stát hradil plně platy duchovních i provoz evangelické teologické fakulty. I když duchovní zůstali zaměstnanci církve, služební požitky náležely jen těm, kteří působili se souhlasem státní správy, a tak byli duchovní fakticky v postavení státních zaměstnanců – ustavování do funkcí a placení státem. Jednoznačně omezujícím principem vůči církvi se stala podmínka předchozího souhlasu státního orgánu k ustanovení duchovenských osob do funkcí.¹³

Zákon č. 217/49 Sb. dal vzniknout Státnímu úřadu pro věci církevní (SÚC, v roce 1956 nahrazený církevním odborem při ministerstvu školství a kultury), který se stal vykonavatelem státního dohledu nad církvemi. Na nižších úrovních pak působili při krajských a okresních národních výborech krajstí a okresní církevní tajemníci. Tento aparát

¹¹ Eva FIALOVÁ, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008, s. 61–62.

¹² Tyto zákony jsou zevrubně popsány a zhodnoceny v monografii Pavla OTTERA, *Církevní politika 1949: dokumenty a komentáře*, Heršpice 1991.

¹³ Eva FIALOVÁ, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008, s. 59; Michal KARAS, *Církev, stát a společnost v jednání synodů ČCE 1918–1969*, diplomová práce, 2009, s. 48.

kontroloval veškeré církevní aktivity a schvaloval či odvolával duchovní všech stupňů a převzal mnoho záležitostí dosud vyřizovaných církevními institucemi.¹⁴ Církev se tak ocitla pod značným tlakem.

Církevní zákony byly největšími ale nikoli jedinými opatřeními státu vůči církvím. Přibývaly další proticírkevní zákroky zaměřené hlavně na čím dál větší omezení vlivu církve v občanském životě tak, aby církev byla z této oblasti zcela vyloučena a její činnost redukována pouze na náboženské obřady v kostele a na nepovinnou výuku náboženství na školách, a to ještě pod státním dozorem. 1. ledna 1950 vešel v platnost zákon o vedení matrik, který zcela změnil dosavadní staletou praxi. Matriky o narození, úmrtí a sňatcích tak už nevedly fary, ale pouze státní orgány. Zároveň se komunistické vedení rozhodlo zavést povinné a jedině právoplatné občanské sňatky na úřadech, teprve poté mohl být konán obřad církevní.¹⁵

Tažení proti církvi pokračovalo také likvidací církevního a náboženského tisku, spolků a zákazem shromažďování mimo kostel.¹⁶ Nový trestní zákon č. 86/1950 Sb. obsahoval § 123 o zneužití náboženské funkce a § 173 o maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi.¹⁷ Tyto zákony se pak daly dosti libovolně vykládat, čímž plně sloužily režimu. Církevní školství a výuka náboženství se dostaly pod kontrolu úřadů, které určovaly nebo schvalovaly jejich obsah, rozsah i organizaci. Stát se také snažil o snížení počtu žáků přihlášených k výuce náboženství (především od roku 1952), ať už různými formami administrativních opatření (příhlášku museli podepsat oba rodiče každoročně, hodiny náboženství byly přesouvány na pozdní odpoledne atd.), tak také tlakem na ředitele škol a tlakem na rodiče (jak v zaměstnání, tak ze strany učitelů, kteří je přesvědčovali, aby děti nehlásili, a hrozili jim znemožněním dalšího studia dětí apod.). Podíl přihlášených klesl zpočátku velmi silně, ale potom klesal už jen velmi pomalu. Tlak, aby vystoupili z církve, byl rovněž vyvíjen na učitele a na příslušníky KSČ. Vynucený výstup z církve ale často neznamenal opravdový rozchod s náboženstvím.¹⁸

V roce 1954 byla zrušena evidence náboženského vyznání, což však nebylo motivováno respektováním náboženské svobody, jak to bylo oficiálně prezentováno, ale ve skutečnosti bylo hlavním motivem zúžení členské základny církvi – absence přehledu o počtu věřících

¹⁴ Eva FIALOVÁ, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008, s. 59, 63. Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993, s. 102.

¹⁵ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993, s. 111–112.

¹⁶ Výnos ministerstva vnitra z 16. března 1950 o úpravě církevních a náboženských shromáždění dovoloval konat shromáždění pod širým nebem (misie, poutě) pouze se souhlasem národního výboru, shromáždění v uzavřených místnostech musela být 3 dny předem ohlášena příslušnému národnímu výboru. *Tamtéž*, s. 112.

¹⁷ Eva FIALOVÁ, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008, s. 59.

¹⁸ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993, s. 101–102, 172–175.

už církvím neumožňovala se odvolávat na počet věřících a nikdo neznal jejich přesný počet, takže jej režim mohl redukovat na návštěvníky bohoslužeb.¹⁹

Komunistický režim do značné míry ignoroval presbyterně-synodní zřízení ČCE a soustředil se především na duchovní. Všichni duchovní nekatolických církví složili v lednu 1950 slib věrnosti. Také vedoucí představitelé církví nakonec slib složili a vyslovili souhlas s církevními zákony, byť někteří neradi. Kromě toho SÚC pořádal pravidelná školení určená farářům. Téměř každý duchovní musel jednat se státními orgány, příslušnými pro církevní záležitosti. To a agitační práce SÚC významně přispěly k diferenciaci duchovních. Na jedné straně byli angažováni zastánci církevní politiky a ti, kteří projeví ochotu ke spolupráci s SÚC a církevními tajemníky, na druhé straně duchovní „nepřátelští k režimu“, kterým byl odebrán souhlas k výkonu duchovenské činnosti a museli opustit své sbory nebo po vykonstruovaných procesech končili ve vězení.²⁰

Čím víc se upevňovala a projevovala nadvláda státu nad církví, tím více se zvyrazňoval odpor některých věřících. Zvláště v oblastech se silnou religiozitou se nechtěl k církevní politice stupňovala. Návštěvnost kostelů ani počet církevních sňatků a přihlášek dětí k výuce náboženství neklesaly tak, jak si státní moc představovala. Karel Kaplan také dává toto tažení proti církvi do souvislosti s politickou a občanskou perzekucí vůbec, zejména donucovacími kampaněmi směřujícími k likvidaci soukromých malovýrobců ve městech a s kolektivizací zemědělství: *„Právě z těchto vrstev pocházela většina věřících, kteří v existenčně a sociálně těžkých chvílích spatřovali v církvi největší oporu proti tlaku moci.“*²¹

Rozsáhlé změny v právním postavení církve po přijetí církevních zákonů a dalších zákonných opatření tak položily základ novým církevním poměrům a vnitřnímu životu církví. Novými zákony se církve dostaly do podřízenosti státu. Komunistům se podařilo církve ovládnout a podříditi své kontrole a citelně redukovat jejich vliv v životě společnosti. Naprostou většinu duchovních se podařilo zastrašit, umlčet, nikoliv však získat. Po brzkém pokoření katolické církve se církevní politika přeměnila v boj proti náboženství jako ideologii, tedy proti všem církvím bez výjimky.²²

¹⁹ *Tamtéž*, s. 174–175.

²⁰ *Tamtéž*, s. 124, 127, 161.

²¹ *Tamtéž* s. 161–162.

²² *Tamtéž*, s. 101–102, 175–176, 182–183.

2 Umístění sboru a jeho členové

Sloupnický sbor ČCE byl tvořen 6 obcemi. Z okresu Litomyšl to byly České Heřmanice (zahrnující osady Borová a Netřeby), dále Dolní Sloupnice a Horní Sloupnice (zahrnující osadu Končiny), Chotěšiny a Vlčkov a z okresu Ústí nad Orlicí obec Řetová.²³ Sídlo sboru bylo v Dolní Sloupnici, kde se nacházel kostel a fara, ve které bydlel farář. Rozloha sboru byla 49,27 km² a celkový počet obyvatel v těchto obcích byl v roce 1950 3 732.²⁴ V době vymezené v této práci se rozloha sboru nijak nezměnila.

Sloupnický sbor náležel od svého vzniku do Chrudimského seniorátu. Ten měl k 31. 12. 1949 17 954 věřících (z celkových 310 874 obyvatel) na rozloze 3 049,26 km² sdružených v 15 sborech.²⁵ K 1. lednu 1953 byly senioráty reorganizovány, aby lépe odpovídaly hranicím krajů, a k Chrudimskému seniorátu se připojilo 7 sborů ze zaniklého Čáslavského seniorátu. Nově se tak spolu se seniorátem Poličským kryl s hranicemi Pardubického kraje. Počet sborů se zvýšil na 22 farních (k tomu 6 filiálních a 17 kazatelských stanic), počet členů se skokově zvýšil na 27 247.²⁶

Pokud se na oblast sboru podíváme z pozic státních úřadů (a pomineme-li menší obec Řetovou z okresu Ústí nad Orlicí), sloupnický sbor se nacházel v okrese Litomyšl. Jednalo se o převážně zemědělský okres s 61 obcemi a 29 330 obyvateli (v roce 1955). Při sčítání lidu v roce 1950 se k římsko-katolické církvi přihlásilo 22 712 obyvatel, k českobratrské 3 170 a k československé 1869 obyvatel okresu.²⁷ Ve stejném roce bylo v tomto okrese 13 římskokatolických farností, 1 sbor církve československé (v Litomyšli), 3 sbory ČCE (v Dolní Sloupnici, Džbánově a Litomyšli), 1 jednota českobratrská (v Litomyšli) a také 29 řeholnic České katolické charity v Horní Sloupnici.²⁸ Celkově se jednalo o poměrně religiózní oblast.

Počet členů sboru, potažmo celé církve je jedna z nejproblematičtějších oblastí zkoumání církevního života v této práci i obecně. Počet členů sboru není snadné určit. Přestože se důvěryhodnost statistik od dob tolerančních nebo počátečních desetiletí

²³ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 299/49, kart. Kor. 12.

²⁴ A FS ČCE Sloupnice, Popis církevního hospodaření sborů Chrudimského seniorátu z roku 1950, kart. SR 3.

²⁵ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zpráva seniora přednesená na konventu Chrudimského seniorátu 7. prosince 1950, kart. 7.

²⁶ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 29, Stručný přehled o stavu Chrudimského seniorátu přednesený na seniorátním shromáždění 29. září 1953, kart. 11. Později se některé z filiálních sborů staly farními a některé pouze kazatelskými stanicemi a počet sborů se tak ustálil na 25 farních a 19 kazatelských stanicích. SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 29, Zápis o konferenci seniorátního zastupitelstva Chrudimského seniorátu konané 16. září 1956, kart. 11.

²⁷ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Průzkum o náboženském životě lidí v okrese Litomyšl z roku 1955, kart. 1430.

²⁸ *Tamtéž.*

20. století značně zvýšila, stále měla nemalé mezery. Přesné zjištění počtu členů a jeho vývoj tak komplikuje několik věcí.

Předně jsou to samy údaje v pramenech, které se v různých dokumentech často rozcházejí, v některých pramenech bývají údaje posunuty o jeden až dva roky, což ale není vždy snadné odhalit. Mnohdy údaje pro některý rok chybí.

Dalším problémem je nemožnost porovnání údajů. Církev získávala čísla v přehledech od jednotlivých sborů, takže vždy záleželo na pečlivosti sborů ve vedení statistiky. Čísla z církevních zdrojů většinou nelze porovnat s jinými zdroji, neboť stát zjišťoval počet věřících ve svých územně-správních jednotkách (obcích, okresech, krajích), zatímco církev zjišťovala počet věřících v církevních správních jednotkách (sborech, seniorátech), které s těmi státními nekorespondovaly. A i údaje o počtu členů v celé republice se podle církevních zdrojů a podle sčítání lidu vždy lišily.

V neposlední řadě je nutné počítat i s nedokonalostí samotné statistiky. Církev si vedly statistiky podle kartotékových členů, z nichž ale někteří nenavštěvovali bohoslužby ani se nikterak neúčastnili života sboru, pouze oficiálně nevystoupili z církve. Církevní úřady také nebyly schopné zachytit stěhování věřících, protože ti o svém stěhování těmto úřadům většinou nedávali vědět. Při občasných přepočtech a kontrolách kartoték vždy došlo ke skokovým změnám v počtu členů.

Přes výše uvedené problémy je zde předložena tabulka s údaji o počtu členů sloupnického sboru a také Chrudimského seniorátu od roku 1948 do roku 1958.

Tabulka 1: Počet členů sboru v letech 1948–1958²⁹

Počet členů sboru											
rok	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
Sloupnice	910	919	917	923	929	925	925	922	925	925	859
CHS	17 954	17 954	18 393	18 491	27 247	27 052	26 832	26 596	26 324	26 240	25 144

Z těchto dat je zřejmé, že počet členů sboru mezi lety 1948 a 1957 se měnil jen nepatrně, někdy stoupl a jindy zase klesl. Velký rozdíl mezi lety 1957 a 1958 byl způsoben revizí kartotéky v první polovině roku 1958 po výzvě synodní rady. Při kontrole bylo vyřazeno několik desítek členů, především prý těch, kteří se ze sboru odstěhovali od roku 1953

²⁹ Sestavila autorka na základě údajů z: A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.); SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 119, Výkazy o počtu duší a duchovních výkonech 1946–1951, kart. 56 (nestr.); SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 120, Sborová statistika - tabulky, kart. 56; SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 119, Výkazy o počtu duší a duchovních výkonech 1946–1951, kart. 56 (nestr.); ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 255, kart. IVA8; ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Přehled obětavosti ve sborech Chrudimského seniorátu v roce 1951, kart. IVB14; ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis o konferenci seniorátního zastupitelstva Chrudimského seniorátu konané v České Třebové 14. září 1958, kart. IVB14.

a nebyli odepsáni. Odstupy až do roku 1957 nebyly hlášeny.³⁰ V některých sborech se vyškrtávali i členové, kteří nenavštěvovali shromáždění a neplatili salár,³¹ to se ale ve Sloupnici nedělo.

Pro srovnání jsou zde uvedena i data pro celý Chrudimský seniorát. Mezi lety 1949 a 1951 počet členů mírně stoupal. Skokové zvýšení v roce 1952 bylo způsobeno reorganizováním a zvětšením rozlohy Chrudimského seniorátu. Od tohoto roku však lze pozorovat setrvalý pokles členů, mezi roky 1957 a 1958 výraznější, zřejmě z důvodu revizí kartoték.

Různé statistiky a počet členů byl častým předmětem církevních schůzí na sborové, seniorátní i celocírkevní úrovni. Vedly se debaty o tom, kdo je vlastně člen. Někteří jednající byli toho názoru, že členem by měli být jen ti, kteří mají hlasovné právo a platí církevní příspěvky. Na jedné straně se objevovaly hlasy, že by laxní členové měli být vylučováni a jejich dětem by měl být odepřen křest (v lanškrounském sboru se tak skutečně dělo), u druhé strany zase převládal názor, aby se udělalo vše pro návrat vystouplých.³² Ve Sloupnici se klonili spíše k tomuto přístupu a za hlavní podmínku členství v církvi považovali křest.³³ Otázka členské základny byla kromě jiného důležitá také z ekonomického hlediska. Na všechny sbory byly rozvrženy repartice podle počtu jejich členů, ovšem bez ohledu na to, kolik z nich skutečně na církev přispívalo.

Lze jistě předpokládat, že tito členové se dělili do několika skupin, jak je vymezil senior na konventu v roce 1950³⁴ – na ty, kteří se pravidelně účastnili bohoslužeb a kteří tvořili jádro sboru. Dále na ty, kteří se účastnili bohoslužeb jen občas nebo ty, kteří na bohoslužby vůbec nechodili, ale platili salár. Pak tu byla početná skupina těch, kteří byli stále členy, ale do kostela nechodili a neplatili ani salár, a nakonec ti, kteří skutečně vystoupili. Ale ani u těchto lidí to nutně neznamenalo, že na církev zcela zanevřeli. Jak již bylo zmíněno v první kapitole, někteří lidé (především učitelé a příslušníci KSČ) byli pod velkým tlakem, aby opustili církev.

Celkově by se dalo říct, že výpověď statistiky členů o životě sboru je omezená, větší váhu má spíše počet členů, kteří navštěvovali shromáždění.

³⁰ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 124/58, kart. Kor. 12.

³¹ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1272, kart. SR 4.

³² SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zápis o průběhu a jednání konventu Chrudimského seniorátu 27. dubna 1955, kart. 7.

³³ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis o konferenci seniorátního zastupitelstva Chrudimského seniorátu konané v České Třebové 14. září 1958, kart. IVB14.

³⁴ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zpráva seniora přednesená na konventu Chrudimského seniorátu 27. dubna 1955, kart. 7.

Tabulka 2: Počet přistoupilých a odstoupilých za roky 1948–1958³⁵

Přístup a odstupy											
rok	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
přístupy	1	3	1	1	3	2	0	0	0	0	1
odstupy	0	1	0	1	0	0	0	0	0	6	0

Církev a sbory si také vedly statistiku přístupů a odstupů, která zahrnovala pouze lidi skutečně měnící své vyznání pomocí oficiálních dokumentů. Zde lze konstatovat, že ve sloupnickém sboru se jednalo každoročně maximálně o jednoho až tři lidi, kteří většinou změnili vyznání při vstupu do manželství, i když některá manželství zůstávala smíšená. Mezi lety 1952 až 1956 nebyl hlášen žádný výstup, ale Kniha přístupů a odstupů nebyla v tyto roky vedena, takže údaje v těchto letech nejsou zcela spolehlivé. Až na konci roku 1957 se mělo z církve odhlásit 6 dělníků ze Sloupnice.³⁶ O jejich důvodu se prameny bohužel nezmiňují.

Co se týká struktury členstva sboru, zmiňuje se o tom jen velmi málo pramenů. Z roku 1958 pochází záznam od nového faráře Běťáka, který hovoří i o majetkové a sociální struktuře členstva sboru. Vzhledem k vesnickému charakteru sboru nepřináší záznam nic překvapivého. Sloupnický sbor byl převážně zemědělský, v roce 1958 většina členů pracovala v JZD. Podle nového faráře zde dříve bylo ostré třídění rodin podle majetku, což ale v době Běťákovy příchodu mělo ustupovat.³⁷ V celém litomyšlském okrese podle záznamů OCT ČCE sdružovala převážně větší zemědělce a kulaky.³⁸

³⁵ Sestavila autorka na základě údajů z: A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.); SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 122, Tabulečné přehledy o počtu duší a duchovních výkonech, kart. 57 (nestr.).

³⁶ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Situační zpráva OCT za první čtvrtletí roku 1958 okresu Litomyšl, kart. 1430.

³⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 82/58, kart. Kor. 12.

³⁸ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Průzkum o náboženském životě lidí v okrese Litomyšl z roku 1955, kart. 1430.

3 Správa sboru

Správa Českobratrské církve evangelické i jednotlivých sborů byla dána církevním zřízením.³⁹ Církevní zřízení z roku 1922 ustanovilo tři orgány vykonávající správu sboru – sborové shromáždění (případně zastupitelstvo), staršovstvo a duchovního správce,⁴⁰ tedy faráře. Ve Sloupnici fungovalo staršovstvo, sborové shromáždění a do roku 1952 i širší zastupitelstvo.

3.1 Širší zastupitelstvo

Širší zastupitelstvo sloupnického sboru (od roku 1946 jedenapadesátičlenné) přejala téměř všechny pravomoci sborového shromáždění kromě práva volit faráře. Příslušelo mu zejména přijímat výroční zprávu staršovstva o vykonaných pracích a o stavu sboru a na jejím základě se usnášet o staršovstvem projednaných návrzích, volit staršovstvo, starat se o hospodářský chod sboru, nemovitý majetek, usnášet se o změnách hranic atd.⁴¹

Zastupitelstvo sloupnického evangelického sboru se většinou scházelo jednou ročně v jarních měsících. Výroční schůze měly obdobný průběh – po oznámení jednacího plánu a schválení protokolu předchozí schůze zastupitelstva přednesl farář zprávu o stavu a činnosti sboru za předchozí rok, kde seznámil zastupitele s počtem členů sboru a dalšími statistikami i různými odvětvími sborového života (např. schůzkami mládeže, návštěvami kostela atd.). Dále přečetl pokladník (a od roku 1955 farář) pokladní zprávu a rozpočet na rok příští.

Mimořádná schůze zastupitelstva se v tomto období konala pouze 4. prosince 1949, a to kvůli novým církevním zákonům. Farář přečetl zákon o hospodářském zabezpečení církvi a na to navázal bližším vysvětlením (viz kapitola 4.1 Farář Břetislav Chlebníček). Po

³⁹ První bylo dané Vyhláškou č. 64/1922 Sb. o novém církevním zřízení Českobratrské církve evangelické v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1922, částka 20, s. 155–175. V roce 1931 bylo nahrazeno Vyhláškou č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, s. 1129–1175, to však obsahovalo spíše jen menší změny v názvech a obsahu pravomocí některých orgánů. Toto zřízení pak nahradilo nové *Církevní zřízení, řád pro kazatele, volební řád usnesené XI. synodem českobratrské církve evangelické v Praze 31. října 1953*, Praha 1954, které muselo být odsouhlaseno státní správou. Velkou změnou bylo to, že vnitřní poměry už neupravovalo pouze zřízení církve, ale k úpravě jednotlivých oblastí církevního života byly vydány tzv. „řády“, které musely být vydávány v souladu se státními zákony, podrobněji srov. Jan PAŘENICA, *Církevní právo Českobratrské církve evangelické*, diplomová práce 2009, s. 15.

⁴⁰ Vyhláška č. 64/1922 Sb. o novém církevním zřízení Českobratrské církve evangelické v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1922, částka 20, § 7, 21. Blíže k fungování celé církve a sboru a jednotlivým správním orgánům srov. Martina KARLÍKOVÁ, *Farní sbor Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici v letech 1918–1948*, bakalářská práce, 2015 nebo Jan PAŘENICA, *Církevní právo Českobratrské církve evangelické*, diplomová práce, 2009.

⁴¹ Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, § 42.

vyjasnění některých článků se rozvinula debata o stavu církve, těžkostech a nedostatcích a způsobu nápravy. Zastupitelstvo se pak usneslo na několika krocích, které měly stav sboru zlepšit (například vykonávat osobní návštěvy rodin, povzbuzovat rodiče k posílání dětí do nedělní školy a rozmlouvat s věřícími, aby navštěvovali shromáždění).⁴²

Zastupitelstvo jako celek příliš velkou aktivitu nevyvíjelo a schvalovalo pouze návrhy staršovstva. Účast na schůzích zastupitelstva také nebyla hojná. Nejvíce se sešlo zastupitelů v roce 1951 (32), jinak však počet nepřesáhl 30 a na mimořádnou schůzi kvůli církevním zákonům dorazilo pouze 14 z 51 zastupitelů. Zastupitelstvo tedy nepracovalo příliš dobře, a tak v březnu 1952 místo příprav na volby do zastupitelstva navrhl farář na schůzi staršovstva, aby bylo zastupitelstvo zrušeno a místo něj se scházelo sborové shromáždění, což bylo také schváleno.⁴³

3.2 Sborové shromáždění

Sborové shromáždění bylo tvořeno všemi členy sboru, kteří měli hlasovací právo.⁴⁴ V době existence širšího zastupitelstva mu zůstaly jen pravomoci volit faráře a zastupitelstvo. K volbě faráře se sborové shromáždění sešlo v lednu 1947, kdy byl zvolen Břetislav Chlebníček, a poté 7. dubna 1958, kdy byl zvolen nový farář Miloslav Běťák.⁴⁵

20. dubna 1952 se konala výroční schůze sborového shromáždění se znovunabytými pravomocemi po zrušeném širším zastupitelstvu (schválení sborové a pokladní zprávy a rozpočtu na další rok a volba staršovstva). Od této doby se sborové shromáždění scházelo pravidelně jednou ročně, většinou v jarních měsících, v dubnu 1952 a v červnu 1955 při výroční schůzi proběhla také volba poloviny staršovstva.⁴⁶ Jinak shromáždění žádnou aktivitu nevyvíjelo a řízení chodu sboru bylo přenecháno staršovstvu.

Přestože zastupitelstvo bylo zrušeno kvůli nízké účasti na schůzích a celkové nefunkčnosti, schůzemi sborového shromáždění se téměř nic nezměnilo a účast členů ani zde nebyla valná. Na výroční a volební schůzi v dubnu 1952 se dostavilo 69 oprávněných voličů a několik dalších členů bez hlasovacího práva⁴⁷ a farář se pozastavil nad malou

⁴² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁴³ *Tamtéž.*

⁴⁴ Hlasovací právo měli všichni členové, kteří byli staršovstvem přijati do seznamu voličů, a to muži i ženy, a splnili další podmínky dané zákonem. Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, § 38, 39, 41. Církevní zřízení z roku 1953 pak snížilo věk pro dosažení hlasovacího práva z 24 na 18 let.

⁴⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁴⁶ *Tamtéž.*

⁴⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 168/52, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

účastí, která podle něj značila i malý zájem členů o církevní věci.⁴⁸ Při schůzi v roce 1955 (kdy se opět volila polovina staršovstva) bylo přítomno pouze 42 členů sboru. Účast se příliš nezlepšila ani při tak důležité události, jako byla volba nového faráře 7. dubna 1958, kdy nebyl přítomen nadpoloviční počet členů oprávněných k hlasování (konkrétně bylo přítomno 106 oprávněných hlasujících z celkových 422 a dalších 15 členů bez hlasovacího práva, dohromady tedy 121 věřících),⁴⁹ ale volba se konala i tak.

3.3 Staršovstvo

3.3.1 Běžné fungování

Staršovstvo bylo hlavním orgánem, který řídil chod sboru. Bylo zřízeno v každém sboru a tvořil ho farář a další starší zvolení sborovým shromážděním (případně zastupitelstvem).⁵⁰ Staršovstvo mělo na starosti zejména pečovat o křesťanský život ve sboru a o pravidelné konání chrámového shromáždění, udržovat církevní řád a kázeň, dbát o výchovu mládeže v církvi, starat se o chudé a nemocné, přijímat nové členy do sboru apod. Na starosti mělo také zajištění veškerých voleb a založení seznamu členů s hlasovacím právem. Dále svolávalo sborové shromáždění a zastupitelstvo a provádělo jejich usnesení a také usnesení a nařízení vyšších církevních orgánů. Neméně důležitou povinností byla péče o hospodářské věci sboru (spravování jmění, vedení účtů, tvoření rozpočtu, rozvrhování příspěvků na členy atd.). V prvních měsících každého roku muselo staršovstvo předložit zastupitelstvu (sborovému shromáždění) účty za minulý rok a „zprávu o stavu sboru a o práci vykonané v minulém roce“. Sborové účty musely být také předloženy do konce května každého roku seniorátnímu výboru.⁵¹ Od roku 1955 pak mělo staršovstvo podávat na seniorátní úřad i protokoly ze schůzí.⁵²

Sloupnické staršovstvo bylo od roku 1925 třináctičlenné (bez faráře), šest členů pocházelo z Dolní Sloupnice, šest z Horní Sloupnice a jedno místo připadlo na staršího z některé přespolečenské obce. Staršovstvo také ze svého středu volilo kurátora a jeho zástupce, místokurátora, dále pokladníka a správce budov a majetku, později zvaného církevní hospodář. Za předsedu si staršovstvo zvolilo na šest let buď kurátora, nebo faráře. Byl-li

⁴⁸ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁴⁹ *Tamtéž*.

⁵⁰ Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, § 44.

⁵¹ *Tamtéž*, § 45.

⁵² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

předsedou farář, kurátor byl místopředsedou a naopak. Farář a kurátor pak zastupovali sbor navenek. Funkce staršího byla čestným úřadem a vykonávala se bezplatně.⁵³

Staršovstvo jednalo převážně o běžném chodu sboru, největší náplň schůzí tvořily majtkové a hospodářské věci, drobné i větší opravy církevních budov. V jarních měsících se vždy konala schůze staršovstva, na které se schvalovaly účty, které se poté předložily zastupitelstvu (sborovému shromáždění). Některé významnější předměty jednání staršovstva jsou popsány v následujících podkapitolách.

Sloupnické staršovstvo konalo své schůze podle potřeby několikrát ročně. Zpočátku to bylo sedm schůzí ročně, v roce 1950 se však počet snížil. V roce 1952 se konalo sedm oficiálních schůzí (nejsou zde započítány 2 schůze konané v bytě kurátora bez vědomí faráře), což však bylo způsobeno několika mimořádnými schůzemi, na kterých se řešil spor staršovstva s farářem. Po následném uzavření příměří a uklidnění situace se většinou konaly 4 schůze ročně i přes dodatek k novému církevnímu zřízení z roku 1953, podle kterého se měli starší scházet pravidelně každý měsíc. Shromáždění se také muselo nejméně 3 dny předem ohlásit na ONV, kde muselo být vzato na vědomí.⁵⁴

S počtem schůzí souvisí i účast starších na nich. Obvykle bylo přítomno asi 10 členů (i s farářem), účast všech členů byla velice výjimečná. V roce 1951 však přišel velký propad v docházce. Přes jaro a léto se věci vyřizovaly jen stručnými poradami po bohoslužbách a farář se prý neodvažoval svolat řádnou schůzi. Na podzim 1951 pak farář zaslal dopis všem starším, ve kterém tvrdil, že se schůze staršovstva 2. září a 14. listopadu nemohly konat kvůli malému počtu příšedších starších (v prvním případě se dostavili čtyři, ve druhém pět). Podle faráře velký počet členů do schůzí „*soustavně nebo snad zásadně*“ nechodil, aniž by oznámil důvody. Někteří starší si měli stěžovat, že dříve byly schůze svolávány lístky, což bylo podle faráře poměrně složité a časově náročné. Podle něj stačilo ohlášení při nedělních bohoslužbách. Farář v dopise hrozil, že pokud by se situace opakovala a řádná schůze se nemohla konat pro neúčast starších, musel by to oznámit seniorátnímu úřadu.⁵⁵ Dopis zřejmě zapůsobil a následné schůze už byly opět navštěvovány dostatečným počtem starších. Po roce 1955 pak ale průměrná účast klesla asi na 8 starších.⁵⁶ Taková účast nebyla ideální, ale chod sboru to umožňovalo.

⁵³ Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, § 51.

⁵⁴ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 805/50, kart. SR 3.

⁵⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁵⁶ *Tamtéž*.

Dle pramenů ale malá účast na schůzích a časté absence nebyly něco, co by se týkalo jen sloupnického sboru, nýbrž šlo o potíže celoseniorátní i celocírkevní. Někde se kvůli malému počtu nemohli na ničem usnášet,⁵⁷ což se ve Sloupnici nedělo. Roli na neúčasti mohly kromě důvodů společné pro celý seniorát, potažmo celou církev (například vytíženost starších a státní proticírkevní politika) hrát i neshody s farářem.

Kromě řešení sborových věcí muselo také staršovstvo za sebe volit poslance do seniorátního shromáždění, zástupce na seniorátní konventy a presbyterní konference.⁵⁸ Sloupnické staršovstvo však nebylo na seniorátní nebo celocírkevní úrovni nijak aktivní, vlastní návrhy nepředkládalo a pouze se vyjadřovalo k návrhům jiných sborů.

Po roce 1948 přibyla staršovstvu také povinnost volit své zástupce do různých necírkevních organizací nebo komisí (například do komise sociální péče o mládež při MNV nebo surovinového hospodáře).

3.3.2 Složení staršovstva, volby, zásahy státu do složení a fungování staršovstva

Starší se volili na šest let a mohli být opět voleni.⁵⁹ Nevolilo se však celé staršovstvo najednou, ale přibližně každé tři roky polovina staršovstva. Staršovstvo bylo voleno zastupitelstvem a od roku 1952 sborovým shromážděním formou aklamace předem připravené kandidátní listiny. Od roku 1949 byli pravidelně voleni i náhradníci, kteří se měli zúčastňovat schůzí a při odchodu nebo úmrtí některého staršího byli za něj jmenováni do staršovstva. Přestože už podle církevního zřízení z roku 1922 mohly být do staršovstva voleny i ženy, ve Sloupnici platilo až do roku 1955 rozhodnutí, že ženy nebudou do staršovstva přibírány. Podle vládní vyhlášky č. 152/1951 Sb. pak byli starší povinni hlásit každou změnu ve vedení církve.⁶⁰

Nově zvolení starší vykonali při nedělním chrámovém shromáždění slib podáním ruky faráři,⁶¹ od roku 1955 pak skládali slib před seniorem (případně seniorátním kurátorem). Při své ustavující schůzi si staršovstvo zvolilo funkcionáře, obvykle na šest let.⁶²

Všichni zvolení členové staršovstva pro toto období jsou zobrazeni v Příloze D. Při volbách 6. března 1949 byli jednomyslně zvoleni všichni vystupující zvolení v roce 1943.

⁵⁷ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zpráva o stavu Chrudimského seniorátu ze dne 18. října 1950, kart. IVB14.

⁵⁸ Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, § 45.

⁵⁹ *Tamtéž*, § 44.

⁶⁰ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁶¹ Text slibu zněl: „*Slibuji před Bohem, že v činnosti své jako starší budu blaha tohoto sboru svědomitě dbát a přihlížeti k tomu, aby církev rostla všelijak v Toho, kterýž jest hlava, totiž v Krista.*“ Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, § 46.

⁶² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

Kurátorem od roku 1931 zůstal Ladislav Beneš znovuzvolený při minulých volbách v roce 1946, ten byl také předsedou. Na schůzi 20. března 1949 pak byl místokurátorem opět zvolen Jan Mikulecký z Českých Heřmanic, církevním hospodářem znovu Jan Matyáš z Dolní Sloupnice a pokladníkem Jan Vaňous, který se sice zdráhal funkci přijmout kvůli obtížím především s výběrem saláru, ale po nabídce kurátora Beneše, že mu bude s dalšími staršími pomáhat, funkci přijal.⁶³ Do těchto voleb státní úřady nijak nezasahovaly, ale zcela spokojeny se složením sloupnického staršovstva zřejmě nebyly. Podle OCT bylo staršovstvo sestaveno převážně z „občanů, kteří nemají dosti kladný poměr k lidově demokratickému zřízení.“⁶⁴

Už na podzim 1949 ale bylo staršovstvo velice oslabeno zatčením kurátora Ladislava Beneše. Místokurátor Mikulecký na to zavedl řeč na schůzi 31. října 1949. Starší pouze věděli, že byl Beneš zatčen a držen ve vazbě, ale nevěděli, z jakého důvodu. Prý čekali, že se brzy vrátí, a proto po ničem nepátrali, až po pěti týdnech. Nikdo ze starších si ale nebyl vědom, že by Beneš spáchal něco špatného. Ve Sloupnici se prý mluvilo o mnohém, ale často si tyto informace protirečily. Nakonec se staršovstvo dohodlo, aby se sbor prostřednictvím dr. Hromádky dotázal na ministerstvu spravedlnosti na kurátorovu vinu nebo aby se alespoň uspíšilo vyšetřování.⁶⁵

Tento dopis se v archivech nezachoval, ani žádná odpověď na něj a není tedy jisté, zda ho staršovstvo skutečně poslalo. Oficiální záznamy ze schůzí se pak nezmiňují, že by se o Benešovi ještě jednalo až do 29. listopadu 1950, kdy už byl Beneš odsouzen a starší byli také zřejmě obeznámeni s důvodem Benešova zatčení a odsouzení. Starší Faltejsek navrhl na této schůzi, aby staršovstvo podalo k prezidentovi žádost o milost, nejprve se ale usnesli dotázat se seniora, zda je to vhodné. 7. ledna 1951 pak starší Vaňous oznámil, že senior nedoporučil staršovstvu podávat žádost o milost pro kurátora, neboť to prý může dle platných předpisů učinit kurátor sám nebo jeho rodina.⁶⁶

Toto byla poslední zmínka, která se v záznamech objevuje. Je samozřejmě možné, že se o tom starší mezi sebou bavili, ale spíše jen soukromě a raději o tom již na schůzích oficiálně nejednali. Nevyřešeno zůstalo také obsazení pozice kurátora. Beneš z výše uvedených důvodů nemohl funkci zastávat, ale oficiálně jí staršovstvem zbaven nebyl

⁶³ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁶⁴ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Charakteristika staršovstva sboru ČCE ve Sloupnici ze dne 1. února 1950, kart. 1423.

⁶⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁶⁶ *Tamtéž.*

a nikdo jiný na jeho místo také zvolen nebyl. Do voleb v roce 1952 tak jeho funkci plnil Jan Mikulecký z Heřmanic jako úřadující místokurátor.⁶⁷

Při volbách v roce 1952 už se projevila hrozba zásahu státních úřadů. Farář Chlebníček se kvůli nadcházejícím volbám poloviny staršovstva v únoru dotazoval seniora, zda má předem oznamovat kandidáty do staršovstva ke schválení okresnímu církevnímu tajemníkovi. Chlebníček měl za to, že žádný zákon ani nařízení SÚC nic takového nepožaduje, OCT to však po něm vyžadoval. Chlebníček se také odkazoval na lanškrounského faráře Soběslavského, který měl tuto „novou praxi“ odmítnout a bylo mu to uznáno. Chlebníček se domníval, že se nejedná o nějaké nařízení, ale o dohodnutou praxi církevních referentů a chtěl, aby SR tuto věc vyjasnila.⁶⁸

Senior poslal Chlebníčkův dopis synodní radě spolu se svým vyjádřením. Podle něj si církevní tajemníci vyžadovali v poslední době seznamy kandidátů do staršovstev, aby mohli navržené osoby prověřit MAVNF. Senior si nebyl jistý, jestli proti tomu může církev něco namítat.⁶⁹

Synodní rada na to odpověděla, že žádost OCT se opírá o vyhlášku vlády č. 152/1951, která vstoupila v platnost 1. ledna 1952. V té se říkalo, že z KNV se přenáší na ONV „*potvrzování volených sborů základních orgánů církvi, pokud nepřesahují hranice okresu.*“ Kdyby tedy zvolili osoby, které nebyly předem ohlášeny ONV a jím vzaty na vědomí, bylo by tu nebezpečí, že po zvolení by je ONV nebo KNV neschválil. SR proto staršovstvu doporučila, aby OCT vyhovělo, jelikož to bylo „*v zájmu nerušeného chodu volby do staršovstva a církevní práce.*“⁷⁰

Na schůzi staršovstva 10. března 1952 pak farář přečetl tuto odpověď synodní rady. Po čilé debatě byli navrženi ke znovuzvolení 3 starší, 2 z náhradníků a 1 zcela nový na návrh dosavadního pokladníka Vaňouse (Stanislav Mikulecký), který mel převzít pokladnictví.⁷¹ Tento návrh byl schválen OCT a 20. dubna byli tito zvoleni na sborovém shromáždění.⁷²

Na schůzi 4. května 1952 nově zvolení starší složili slib a byl zvolen kurátor, pokladník a hospodář. Farář podal 5 návrhů na kurátora (byl mezi nimi i místokurátor Mikulecký z Heřmanic). Po delší debatě byl zvolen Jan Coufal z Horní Sloupnice 11 hlasy z 12 přítomných. Coufal své zvolení přijal s výhradou, že na něm nebude žádáno čtení při

⁶⁷ *Tamtéž.*

⁶⁸ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 84/52, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

⁶⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 196, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

⁷⁰ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 479, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

⁷¹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁷² OCT si pochvaloval, že „*nově zvolená Rada starších bude odpovědně spravovat uvedený sbor a svým složením nám zajišťuje dobrou a účinnou spolupráci se státem*“. SOKA Svitavy, f. ONV Litomyšl, inv č. 801, č. j. 233/52-I/C, kart. 241/2.

bohoslužbách. Za pokladníka byl zvolen jednomyslně Stanislav Mikulecký z Horní Sloupnice a za hospodáře Josef Junek z Dolní Sloupnice. Předsedou staršovstva byl zvolen farář.⁷³

Ovšem už zanedlouho se složení staršovstva změnilo. 2. listopadu 1952, kdy se na schůzi za přítomnosti seniorátního výboru řešil spor staršovstva s farářem, byl přečten také rezignační dopis Jiřího Beneše⁷⁴ z Dolní Sloupnice. V tom uvádí jako své důvody to, že byl označen jako vesnický boháč a byl potrestán za přestupek proti plnění pětiletého plánu. Byl také upozorněn, aby se nevměšoval do žádných veřejných věcí, a pokud v něčem předtím rozhodoval, bylo to prý neprávem. Právě proto by nemohl ani v této důležité schůzi o ničem rozhodovat.⁷⁵ Za Beneše byl povolán náhradník Bohuslav Radimecký. Přestože Beneš nebyl výslovně vyzván, aby rezignoval, bylo mu „naznačeno“, že by měl opustit všechny veřejné funkce. Je ale s podivem, že okresní církevní tajemník jen o pár měsíců dříve kandidátku s „vesnickým boháčem“ schválil.

V této době také vrcholil spor faráře se staršovstvem, což se projevilo rovněž na složení staršovstva. 8. března 1953 oficiálně rezignoval kurátor Jan Coufal na funkci kurátora i na členství ve staršovstvu, stejně jako Stanislav Mikulecký na funkci pokladníka i své členství. Oba však už od podzimu předešlého roku své funkce nevykonávali a neúčastnili se schůzí. Na návrh faráře byl pokladníkem zvolen Jan Morávek z Dolní Sloupnice a k dorovnání počtu starších vybrán jeden z náhradníků. Nový kurátor však zvolen nebyl, přestože o to místokurátor Mikulecký žádal, a věc zůstala na této schůzi nerozhodnuta.⁷⁶

Senior Řezníček byl toho názoru, že bude lépe, když kurátor zůstane mimo staršovstvo, a vyzdvihoval schopnosti zprostředkování a snahu o smírné řešení místokurátora Mikuleckého, ale byl si vědom toho, že Mikulecký „*jako venkovský boháč by sotva asi dostal souhlas pro funkci kurátora.*“⁷⁷ Nakonec zůstal kurátor nezvolen až do voleb v roce 1955 a Mikulecký tak byl opět úřadujícím místokurátorem.

Při projednávání kandidátů pro volby v roce 1955 přišel starší Vaňous pro sloupnický sbor s téměř revoluční myšlenkou – aby byly voleny i ženy. Po debatě pak bylo navrženo 5 kandidátů z vystupujících, k nim Milan Beneš, což byl syn bývalého kurátora Ladislava Beneše, a také 1 žena. Další žena byla mezi náhradníky. Při těchto volbách ale už naplno

⁷³ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁷⁴ Jiří Beneš byl synovcem a současně nevlastním synem bývalého kurátora Ladislava Beneše. Členem staršovstva byl od roku 1940.

⁷⁵ A FS ČCE Sloupnice, Dopis Jiřího Beneše sloupnickému staršovstvu ve věci jeho rezignace na funkci staršího ze dne 2. listopadu 1952, kart. Kor. 12.

⁷⁶ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁷⁷ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 737, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

a přímo zasáhla státní moc – dosavadní dlouholetý místokurátor Jan Mikulecký nebyl potvrzen OCT. A přestože se starší Faltejsek a Vaňous snažili jednáním na ONV toto rozhodnutí zvrátit, OCT ho opět odmítl schválit, a tak byl i po doporučení faráře navržen nový kandidát. Upravená kandidátka pak byla schválena OCT a 26. června i sborovým shromážděním při volbách.⁷⁸ Tato nucená změna však zřejmě po nějakou dobu nepřijemně rezonovala mezi věřícími.⁷⁹ Nezbyvalo jim však nic jiného, než se s tím smířit. Jan Mikulecký tak byl po dlouhých 30 letech svého členství a 24 letech ve funkci místokurátora nucen opustit sloupnické staršovstvo.

Schůzi 25. září 1955, kde měli být zvoleni kurátor, místokurátor a hospodář, začal farář oznámením, že na vedoucích místech nemá být větší zemědělec. Za kurátora byl starším Junkem navržen Ladislav Morávek z Dolní Sloupnice, který byl také zvolen, za místokurátora starší zvolili právě Josefa Junka z Dolní Sloupnice, který byl také zároveň zvolen hospodářem. Předsedou zůstal farář.⁸⁰

Další volba poloviny členů staršovstva se měla konat v roce 1958, ale byla odložena až na březen 1959 kvůli tomu, že se nový farář Běťák chtěl nejprve se členy staršovstva seznámit a také kvůli oslavám 175 let od založení sboru na podzim 1958.⁸¹

3.3.3 Postoj staršovstva k novým církevním zákonům

25. července 1948 jednalo staršovstvo o vládním návrhu zákona na úpravu duchovenských platů a připomínkách synodní rady k tomuto návrhu. Živě se o tom na schůzi debatovalo, na přetřes přišlo i to, zda by nebylo lepší žádat odluku církve od státu. Synodní rada však ve svém přípisu upozorňovala, že odluka církve od státu by kromě velkých ekonomických nároků přinesla i nebezpečí nepřátelství státu vůči církvi z politických důvodů.⁸² Nakonec bylo usneseno, aby farář s kurátorem vypracovali rezoluci pro SR, ve které by vyjádřili názor starších, že hájí pro svou církev ve státě, k němuž mají členové sboru kladný postoj, co největší svobodu, které si všichni váží více než nějakých hmotných výhod. Chtěli také, aby se potvrzování kandidátů na uprázdněná místa církevních pracovníků dělo dodatečně a ne předem.⁸³

⁷⁸ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁷⁹ OCT situaci ve svých zápisech komentuje výrazy „částečně rozrušená situace mezi některými věřícími, která nastala okolo probíhajících voleb do staršovstva“, podle něj se ale situace do konce roku 1955 uklidnila. SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Situační zpráva OCT za prosinec 1955 okresu Litomyšl, kart. 1430.

⁸⁰ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁸¹ *Tamtéž.*

⁸² A FS ČCE Sloupnice, č. j.2065/48, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948, s. 2.

⁸³ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

Na schůzi 1. srpna 1948 pak bylo přijato stanovisko, ve kterém starší tvrdili, že nepřijmout navržený zákon a přivodit tak odluku církve od státu by nebylo žádoucí řešení. Obávali se, že část členů církve v okamžiku, kdy by byli postaveni před nutnost platit vyšší salární příspěvky v důsledku odluky, by odmítla s poukazem na to, že zákon mohl být přijat. Podle staršovstva bylo jisté, že zákon může být přijat pouze po změnách, jelikož „*je pravda, že se tu hodně církvi dává, ale touž měrou, ne-li větší církvi bere*“. Přijetí bez potřebných změn by podle sloupnického staršovstva utvořilo poměr mezi církví a státem podle „*byzantského vzoru*“, pro naši zemi dosud neznámého a cizího. Ti, kdo za ČCE s komisí ÚAVNF jednali, měli podle starších „*svatou povinnost*“ rozhodně hájit největší možnou míru nezávislosti církve, zejména svobodu kázání Božího slova. Starší si také přáli, aby se podařilo přesvědčit příslušné státní činitele, že poměr mezi státem a církví založený na nezměněném návrhu zákona, by nijak neodpovídal duchovním podmínkám ani dějinnému vývoji v našich zemích.

Dále staršovstvo konkretizovalo podmínky, za jakých může být zákon přijat: musí se blíže určit okolnosti potřebné pro souhlas ze strany státu s volbou na duchovenské místo a na vyšší církevní úřady a ústní prohlášení ministra Čepičky, že „*stát se jinak nebude vměšovat do vnitřního života církve*“, bude zahrnuto do zákona v „*uspokojivé formulaci*“. Pokud by na straně státu nebylo dobré vůle k jednání o úpravách, potřebných k záruce nepostradatelné míry svrchovanosti církve a svobody Božího slova, církve by se musela rozhodnout pro odluku.⁸⁴

Sloupnické staršovstvo vesměs poukazovalo na nejproblematičtější pasáže návrhu zákona. Přestože chtělo pro církve co největší svobodu, odluky státu od církve se obávalo nejen kvůli možným politickým dopadům, ale také ekonomickým, jelikož ve Sloupnici byly vždy potíže s vybíráním salárních příspěvků (viz kapitola 6 Hospodaření sboru).

Církevní zákony byly na pořadu jednání staršovstva opět až 31. října 1949, kdy už byly schváleny, to se ale jen přečetly oběžníky SR, podle kterých měl řádná vydání hradit stát a mimořádná sama církve. Jinak se k zákonům staršovstvo nevyjadřovalo. 4. prosince je pak farář přednesl na mimořádné schůzi širšího zastupitelstva.⁸⁵

3.3.4 Spor s farářem a snaha o řešení úpadku sborového života

Staršovstvo se snažilo všelijak povzbudit církevní život, který podle něj upadal. Jako jednu z největších příčin tohoto stavu viděli starší Chlebníčkovy nepříliš dobré řečnické

⁸⁴ *Tamtéž.*

⁸⁵ *Tamtéž.*

dovednosti, potažmo jeho osobu. První stížnosti na jeho špatný přednes se objevily už krátce po jeho zvolení v roce 1947, to se ale faráře zastal kurátor Beneš a starší měli jít ostatním věřícím příkladem a sedat si v kostele do předních lavic. Farář zase několikrát vyzýval starší, aby se více účastnili biblických hodin a dávali tak příklad ostatním.⁸⁶

Na schůzi 21. listopadu 1951, která se konala po dopise starším od faráře kvůli malé účasti na předchozích dvou schůzích, se snažili starší hledat příčinu neúčasti na schůzích i při bohoslužbách nebo malé návštěvy při schůzkách mládeže. Místokurátor Mikulecký se snažil smířlivě uznat, že na tom nesou vinu všichni. Opět se ale projevilo, že starší viděli jako velkou příčinu těchto problémů osobu faráře, a radili mu, aby kázání i pohřební pobožnosti přednášel „svižněji“. Farář sice uznal, že by se o to mohl snažit, ale nechtěl, aby se všechna vina svalovala na duchovního.⁸⁷

Stoupající neúčast starších na schůzích, bohoslužbách a biblických hodinách i celková neúčast věřících na bohoslužbách šla zřejmě ruku v ruce s rostoucí nespokojeností s farářem, který nesplňoval to, co od něj staršovstvo i věřící očekávali.

Přes snahy o zlepšení se situace nelepšila a v létě 1952 uspořádalo staršovstvo dvě schůze bez vědomí faráře, na kterých chtělo úpadek sborového života (především návštěv bohoslužeb) řešit radami faráři, to ale vedlo jen k vyhrocení sporu s ním, protože farář jakékoli své chyby tvrdošijně odmítal.⁸⁸

V říjnu 1952 si kurátor Jan Coufal ve svém dopise stěžoval synodní radě.⁸⁹ Z dopisu vyplývá, že starší se snažili situaci řešit už dříve a své žádosti tlumočili faráři, ale nepřineslo to žádný výsledek.

Proběhly 2 usmiřovací schůze (31. srpna a 2. listopadu 1952), které navenek situaci uklidnily, ale k opravdovému vyřešení sporu nedošlo. Napětí mezi farářem a staršovstvem zůstalo a staršovstvo prakticky nefungovalo – kurátor Coufal s pokladníkem Mikuleckým od srpna 1952 nenavštěvovali schůze a v březnu 1953 oficiálně rezignovali, farář si hledal jiné místo. Na jaře 1954 se dva starší dostavili k seniorovi a žádali řešení situace. Seniorátní výbor se domníval, že by měl Chlebníček ze Sloupnice odejít,⁹⁰ ale nic v tom nepodnikl, ani se nepokusil o další usmiřovací schůzi nebo jiné řešení.

Situace se pak ještě více uklidnila v létě 1955, kdy proběhla volba poloviny staršovstva. Největší odpůrci faráře ze staršovstva byli nahrazeni a staršovstvo v novém složení se

⁸⁶ *Tamtéž.*

⁸⁷ *Tamtéž.*

⁸⁸ *Tamtéž.*

⁸⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 2340, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

⁹⁰ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis ze schůze seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané 1. dubna 1954 v Chrudimi, kart. IVB14, s. 2.

snažilo s farářem vycházet. Toto „zlepšení“ však nespočívalo ve skutečném řešení poměrů ve sloupnickém sboru, ale pouze v uklidnění situace navenek. Sbor, potažmo staršovstvo, pak oficiálně bez problémů fungovalo, ale ve skutečnosti byli starší pasivní, scházeli se pouze několikrát do roka a hlavní slovo měl farář.

Konflikt se pak definitivně vyřešil až Chlebníčkovým odchodem ze Sloupnice v roce 1958, kdy došlo k radikální změně poměrů a atmosféry s příchodem nového faráře Běťáka.

Spor staršovstva s farářem je blíže popsán v kapitole týkající se faráře, na tomto místě je však dobré dodat, že i přes farářovo mínění, že je vše mířeno proti němu osobně a je to pouze snaha ho odstranit ze Sloupnice,⁹¹ se starší snažili především o zlepšení sborového života skrze zkvalitnění farářových činností. Pokud starší opravdu chtěli, aby odešel, byla to až poslední možnost, když farář nebral v potaz jejich dobře míněné rady. Nelze vyloučit, že u některých starších nebo členů sboru záležitost přerostla v osobní zášť vůči Chlebníčkovu, ale bylo to způsobeno farářovou neústupností a neochotou naslouchat, tedy věcem, které by věřící od svého faráře očekávali.

3.3.5 Postoj k církevním zřízením a řádům

Sloupnické staršovstvo na svých schůzích také projednávalo a vyjadřovalo se k různým návrhům církevních zřízení a řádů. 7. ledna 1951 se řešil přípis synodní rady týkající se otázky ordinace žen. Po delší debatě bylo jednomyslně odhlasováno doporučit SR, aby ženy nebyly ordinovány s odůvodněním:

„Žena patří rodině a dětem a i v církvi má dosti uplatnění jako žena. Služba faráře vyžaduje často silného muže. Stejně jako muž i žena si může založit rodinu a co potom? Měla by paní farářka také kuchařku? Vždyť snad máme dosti mužů.“⁹²

V oficiálním dopise synodní radě pak staršovstvo tento názor formulovalo o něco mírněji. Služba faráře je podle nich odlišného rázu než ostatní povolání, vyžaduje také pevné zdraví a sílu, zvláště na venkově. Žena má Bohem dané poslání být matkou a po svatbě patří rodině a dětem. Starší měli za to, že pro ženy je v církvi dostatek možností k jejich rozličnému uplatnění, například sociální práce, která je ale z jejich strany opomíjena.⁹³

⁹¹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 736, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

⁹² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁹³ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 64/51, kart. Kor. 12. Usnesením 11. synodu v roce 1953 však mohly být ženy ordinovány. Eva FIALOVÁ, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008, s. 65.

Dále se zde řešil nový církevní řád a kázeň. Starší však pouze konstatovali, že některé věci se chtěly zavést, ale neujaly se, např. aby při Večeři Páně zůstali v kostele i ti, kteří se Večeře Páně nezúčastní, křest aby se konal při společném shromáždění, nebo čekací doba pro přistupující.⁹⁴

25. února 1951 pak staršovstvo jednalo o návrzích církevního řádu lanškrounského a hlineckého sboru a zaujalo k nim jednomyslné stanovisko, totiž že jediným pravidlem křesťanského života a víry je Písmo svaté, které spolu s dosavadním církevním zřízením plně dostačuje ke správě církve. Nový církevní řád a kázeň by „*mohl Slovo Boží ještě zakrýt*“. Sloupnické staršovstvo tak doporučilo synodní radě od tohoto návrhu upustit.⁹⁵ Církevní řád a kázeň ale byly později vedením církve přijaty.

O návrhu samotného nového církevního zřízení jednalo staršovstvo v srpnu 1953, ale mělo k němu jen připomínky formálního rázu. Později se ale postavilo proti dodatku k tomuto zřízení, že starší musí podávat protokoly ze schůzí seniorátnímu úřadu.⁹⁶

19. února 1956 staršovstvo projednalo Pravidla křesťanského života, a shodlo se na poměrně velkých výhradách. V předložené podobě se podle nich Pravidla nemohla stát součástí církevního zřízení, po zkrácení a úpravě by to bylo možné s první částí. Žádali také, aby byla Pravidla přístupná co největšímu počtu členů církve, podle staršovstva by se měla vytisknout v některém z církevních časopisů. Zásadně staršovstvo nesouhlasilo s oddělením konfirmace od Večeře Páně.⁹⁷

9. února 1958 se staršovstvo vyjádřilo na schůzi k Návrhu řádu členství v církvi. Staršovstvo v úvodu zopakovalo své předchozí vyjádření k řádům obecně, ty podle nich jen rozměňují Boží slovo, které je samo o sobě dostačující. Velké výhrady měli k tomu, že členy církve by byli ti, kdo podali přihlášku, aniž by byli pokřtěni. Oddíl s důvody k vyloučení z církve přišel starším nadbytečný, jelikož uvedené důvody by byly protistátní, takže by se daný člověk dostal do konfliktu se zákony, nejen s církví.⁹⁸

Jak je vidět, sloupnické staršovstvo bylo velice konzervativní, což však u vesnického sboru vzniklého v toleranční době příliš nepřekvapuje.

⁹⁴ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

⁹⁵ *Tamtéž.*

⁹⁶ *Tamtéž.*

⁹⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 37/56, kart. Kor. 12.

⁹⁸ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 9/58, kart. Kor. 12.

4 Významné osobnosti sloupnického sboru

4.1 Farář Břetislav Chlebníček

4.1.1 Předchozí působení, příchod do Sloupnice a rodina

Břetislav Chlebníček se narodil 2. srpna 1913 v Hrabové na severní Moravě. Po maturitě na zábřežském reálném gymnáziu absolvoval teologická studia na Husově evangelické bohoslovecké fakultě v Praze.⁹⁹ Ordinován byl 24. prosince 1939.¹⁰⁰ Od 1. května 1939 do 31. července 1940 působil jako diakon v Mladé Boleslavi, od 1. srpna 1940 do 28. února 1941 jako vikář v Třebenicích¹⁰¹ a poté do roku 1946 v českobratrském sboru v Teplicích.¹⁰²

Ve Sloupnici kázal poprvé 1. prosince 1946.¹⁰³ V tu dobu zde už několik měsíců marně hledali faráře, protože bývalý sloupnický farář Jan Strnad odešel v červnu 1946 do Dvakačovic. Chlebníček se po svém kázání ve Sloupnici začal zajímat o zdejší místo faráře. Někteří sloupničtí starší si jeli poslechnout jeho kázání do Čermné a pozvali ho na Vánoce 1946 opět do Sloupnice. Na jednání staršovstva 26. prosince 1946 Chlebníček sdělil, že se mu ve Sloupnici líbí a že by byl ochoten místo přijmout. Po tomto předběžném jednání se tedy začalo s přípravami k volbě. Synodní rada neměla námitky proti zvolení a Chlebníček mezitím složil farářské zkoušky a mohl tak už být volen za faráře (a nikoli pouze za vikáře jako dosud). Sborové shromáždění se sešlo 26. ledna 1947, kdy byl navržený Břetislav Chlebníček zvolen všemi hlasy.¹⁰⁴ Oficiálně byl pak uveden do úřadu faráře 8. června 1947 pod vedením seniora Jana Řezníčka.¹⁰⁵

Chlebníček přišel do Sloupnice se svou rodinou – manželkou Věrou a dcerou Martou.¹⁰⁶ Ve Sloupnici se jim narodily ještě dcery Libuše a Věra. Chlebníček i jeho manželka byli

⁹⁹ Jan HUDEC, *Nezapomínejme na významné rodáky*, Hrabovský zpravodaj, 1/2016.

¹⁰⁰ Miroslav BROŽ, *Seznam kazatelů a kazatelek Českobratrské církve evangelické 1969–1999*, in: *Církev v proměnách času 1969–1999*. Sborník Českobratrské církve evangelické, Praha 2002, s. 355.

¹⁰¹ Bohumil VALEŠ, *Seznam kazatelů českobratrské církve evangelické 1918–1968*, in: *Církev v proměnách času 1918–1968*. Sborník k 50. výročí spojení českobratrské církve evangelické, Praha 1969, s. 280.

¹⁰² SOKA Svitavy, f. Okresní úřad Litomyšl, č. j. I-3c-734/2-1947, kart. 458.

¹⁰³ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹⁰⁴ Volba byla spíše jen formalita, Chlebníček byl jako jediný kandidát na dlouho uprázdněné místo zvolen všemi 325 přítomnými členy z celkových 449 oprávněných k hlasování. A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹⁰⁵ A FS ČCE Sloupnice, Ohlášení 8. 9. 1946–29. 8. 1948, kart. III-B-43 (nestr.).

¹⁰⁶ A FS ČCE Sloupnice, Žádost faráře Chlebníčka ÚAV NF o vydání šatenek pro sebe a svou rodinu ze dne 30. srpna 1949, kart. Kor. 12.

výbornými hudebníky, Chlebníček hrál na violu a jeho manželka na housle, na které i vyučovala.¹⁰⁷

4.1.2 Působení ve Sloupnici

Na sborovém shromáždění, kde byl Chlebníček zvolen, byla také odsouhlasena povolací listina, ve které byly obsaženy povinnosti faráře ve sboru, ale také věci, ke kterým se zavázalo staršovstvo. Od faráře se očekávalo plnění ustanovení církevního zřízení,¹⁰⁸ především péče o duchovní a náboženský život ve sboru, řízení chrámových shromáždění, kázání slova Božího, přisluhování svátostmi, dále také péče o vyučování náboženství, o další duchovní vzdělání mládeže a návštěvy členů sboru (zvláště v nemoci a zármutcích). Sloupnické staršovstvo se kromě věcí týkající se platu a hmotného zabezpečení zavazovalo, že sbor bude faráři prokazovat „*náležitou úctu, vážnost a lásku*“.¹⁰⁹ Při pozdějším sporu faráře se obě strany navzájem obviňovaly z nedodržování těchto bodů.

Nový farář se aktivně ujal práce. Hned 1. července 1947 mu k jeho povinnostem přibyla administrace farního sboru ve Džbánově a jeho dvou kazatelských stanic v Ústí nad Orlicí a v Řetůvce.¹¹⁰ Na schůzi širšího zastupitelstva 7. března 1948 farář nabádal všechny k ještě horlivější práci. Zvláště zdůraznil, aby se působilo na mládež a děti a ty byly vedeny tak, aby se „*neuchylovaly od duchovních hodnot*“, ale navštěvovaly shromáždění, nedělní školu a sdružení mládeže.¹¹¹

Farář se také pravidelně účastnil schůzí staršovstva, po zatčení kurátora Beneše tyto schůze řídil a v roce 1952 po volbě poloviny staršovstva byl zvolen jeho předsedou, kterým, i přes spory se staršovstvem, zůstal až do konce svého působení ve Sloupnici.¹¹²

¹⁰⁷ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka]. Věra Mikulecká, rozená Vašinová se narodila 10. 12. 1939 v Dolní Sloupnici. Byla pokřtěna v evangelickém kostele a byla členkou sloupnického evangelického sboru a je jí dodnes. Ve vymezeném období se účastnila církevního života především v nedělní škole, výuce náboženství a poté byla confirmována a navštěvovala sdružení mládeže. 7. února 1959 se provdala za Josefa Mikuleckého, syna Jana Mikuleckého z Českých Heřmanic č. 9 – dlouholetého sloupnického místokurátora.

¹⁰⁸ Především §§ 54–56 z Vyhlášky č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, s. 1129–1175.

¹⁰⁹ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, Opis povolací listiny faráře Břetislava Chlebníčka ze dne 26. ledna 1947, kart. 69.

¹¹⁰ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 145, Sdělení Seniorátního úřadu v Chocni Břetislavu Chlebníčkovi o administraci džbánovského sboru ze dne 2. července 1947, kart. 69. Administrace džbánovskému sboru Chlebníčkovi oficiálně skončila s instalací nového faráře Průši 28. srpna 1949, SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 145, č. j. 361/49, kart. 69.

¹¹¹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹¹² *Tamtéž*.

4.1.2.1 Vnímání věřícími

Věřící, alespoň někteří, Chlebníčka už od počátku zřejmě nevnímali příliš dobře. Hlavním důvodem bylo to, že Chlebníček nebyl moc dobrý řečník.¹¹³ Už krátce po jeho zvolení, v dubnu 1947, si někteří členové sboru stěžovali, že v kostele faráře neslyší. Kurátor Beneš se ale faráře zastal se slovy, že věřící jsou „*snad moc pohodlní ke sledování kázání*“, a byli vyzváni, aby obsazovali lavice odpředu a ne jako obvykle odzadu, v čemž jim měli jít starší příkladem.¹¹⁴

A ani v další důležité náplni farářovy práce, výuce náboženství, Chlebníček příliš nevyňikal. Podle vzpomínek Věry Mikulecké si Chlebníček u dětí na náboženství nedovedl zřídit kázeň a nedovedl děti nadchnout nebo upoutat. Celkově se k dětem choval odtažitě.¹¹⁵ Často také vynechával hodiny náboženství, což mu bylo spolu s dalšími věcmi vytýkáno staršovstvem při jejich velkém sporu v roce 1952.

Vztahu mezi věřícími a farářem uškodilo také to, že jeho manželka byla zaměstnaná v Litomyšli u okresního plnomocníka.¹¹⁶ To mu v očích některých věřících velmi přitížilo, jelikož ve Sloupnici, stejně jako v jiných vesnicích, byli někteří zemědělci postihováni za neplnění dodávek. Někteří z těchto postižených zemědělců byli evangelíci a jedna evangelická rodina byla dokonce vystěhována.¹¹⁷

4.1.2.2 Spor s džbánovským farářem Průšou

Dobré vztahy neměl farář ani se sousedním džbánovským farářem Josefem Průšou. Nepadli si do oka hned při příchodu Průši do Džbánova a při Průšově instalaci se o něm Chlebníček vyjádřil takto: „*Milý bratr Průša totiž naprosto neví, jak se má aspoň trochu přijatelně chovat vůči kolegovi v úřadě a sousedovi, který je věkem i služebními lety skoro o celých 10 let starší.*“¹¹⁸

V únoru 1952 si na něj Chlebníček stěžoval i seniorátnímu úřadu. Průša měl prý věřícím v Řetové (patřící pod sloupnický sbor) říkat, že by se měli spojit s Řetůvkou (patřící pod džbánovský sbor) a přefařit se do Džbánova. Chlebníček ve svém dopise hrozil, že pokud se seniorátní úřad nebude jeho stížností zabývat, bude „*nucen jít výše*“. Průša měl také zasahovat do vyučování náboženství na střední škole – žáci ze Džbánova chodící do

¹¹³ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

¹¹⁴ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹¹⁵ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

¹¹⁶ *Tamtéž.*

¹¹⁷ K této problematice srov. zejména Josef NĚMEČEK, *Osudy sedláků na Litomyšlsku po roce 1948: akce StB Kulak*, [Česko] 2015 a Hana POSPÍŠILOVÁ, *Kolektivizace zemědělství pod heslem: „Sovětské Rusko – náš velký vzor!“*. *Hospodářská situace v Československu po roce 1948 a průběh kolektivizace na Litomyšlsku v 50. letech 20. st. se zaměřením na obec Sloupnici*, studentská odborná práce, 2010.

¹¹⁸ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 145, č. j. 361/49, kart. 69.

sloupnické školy a jejich rodiče si měli na faráře Chlebníčka stěžovat na schůzi džbánovského staršovstva, což Chlebníček viděl jako útok na svou autoritu. Chlebníček tvrdil, že u žáků ze Džbánova již nějakou dobu pozoroval „*jakýsi vzdor a odmítání práce*“, což mělo vyvrcholit tím, že rodiče jednoho žáka ho dali raději osvobodit od náboženství, aby mu známka z náboženství nekazila vysvědčení. Po svém vyložení sporu pak Chlebníček žádal, aby seniorátní výbor udělil Průšovi „*přísnou důtku a napomenul jej*“.¹¹⁹

Spor se měl vyřešit na schůzi seniorátního výboru 13. března 1952, kam byli předvoláni i Chlebníček a farář Průša ze Džbánova. Průša se vyjádřil k Chlebníčkově dopisu. Odmítl, že by nějak působil na věřící v Řetové, aby se připojili k Řetůvce. Rodiče džbánovského žáka, který v prvním čtvrtletí školního roku 1951/1952 dostal čtyřku z náboženství, se prý ukvapili, ale farář Chlebníček prý učil 4 roky jen biblické dějiny z knih Mojžíšových, s dětmi nezpíval a nekončil hodinu modlitbou. Podle seniorátního kurátora byly mezi oběma sbory jisté „*třecí plochy*“ a práce se někdy prolínala, ale faráři by se měli navzájem podporovat a ne hned věřit všemu, co jim lidé donesou. Oba měli dál učit podle svých metod. Seniorátní výbor doporučil, aby se konaly střídavě bohoslužby v Řetové i Řetůvce a faráři si navzájem doporučovali svá shromáždění, a uložil jim, aby pracovali „*v dohodě a ve spolupráci*“.¹²⁰ Situace se zřejmě uklidnila, o dalších sporech s farářem Průšou už dokumenty nehovoří.

4.1.2.3 Spor se sloupnickým staršovstvem

Situace uvnitř sloupnického sboru se zhoršovala a přibývaly i stížnosti od samotného staršovstva. V roce 1951 se dvakrát nekonala schůze staršovstva kvůli malému počtu účastníků. Chlebníček se proto rozhodl zaslat dopis všem starším, ve kterém směřem k nim nešetřil kritikou. Někteří si prý stěžovali, že dříve se schůze ohlašovaly lístky, zatímco nyní se ohlašují pouze při bohoslužbách, ale na to farář reagoval konstatováním, že pokud se o schůzi nedozvědí, nechodí tedy do kostela, což u starších není nic, čím by se měli chlubit. Farář také pohrozil, že pokud by se to mělo ještě jednou opakovat, musel by oznámit seniorátnímu úřadu, co se děje. Na následující schůzi se tak řešil tento dopis. Podle místokurátora Mikuleckého by si všichni měli dát ruku na srdce a přiznat, že jsou spoluvinní na ochabující činnosti sboru. V nastalé debatě bylo faráři doporučeno, aby kázání i pohřební pobožnosti přednášel rychleji. Farář to sice připustil, ale odmítal, aby se všechna vina svalovala na něj.¹²¹ Poté spor na čas umlkl.

¹¹⁹ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, č. j. 94/52, kart. 69.

¹²⁰ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 274, kart. IVB14.

¹²¹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

Po určitém období klidu se situace vyhrotila v létě 1952. Staršovstvo se 13. července sešlo bez faráře na poradě konané v bytě kurátora, kde se usneslo na prosbě k faráři. Ve svém dopise staršovstvo uvádí, že bylo nuceno jednat o stížnostech a přáních ohledně oživení církevního života, který v poslední době povážlivě poklesl. Starší se chtěli pokusit o nápravu ne nějakým příkazem, ale cestou této prosby faráři. Nejprve ho žádali, aby se „*lidským i evangelickým způsobem*“ přiblížil „*k srdci i mysli*“ dětí. Starší si představovali, že vyučování náboženství by mělo spočívat ve výkladu Bible a dějepavy, nikoliv pouze čtením Bible, nebo dokonce vyprávěním pohádek. Požadovali také pravidelnou docházku na hodiny náboženství (za školní rok 1951/1952 farář vynechal 25 hodin). Dále starší od faráře požadovali „*důsledné a hlubší vypracování kázání a zvláště pohřebních řečí*“. Podle jejich názoru měly být tyto řeči napsané, protože rozpomínání při projevu rozptylovalo posluchače. Sbor také potřeboval více porozumění pro své trpící a nemocné. Farář prý nejednou neučinil návštěvu, o kterou byl požádán. Staršovstvo doufalo, že farář vezme tyto připomínky jako jakési hledání cesty k oživení sboru a tato prosba u něj najde „*bratrský ohlas*“.¹²²

Chlebníček na tuto prosbu sepsal odpověď, která byla přečtena na schůzi staršovstva 31. srpna 1952 za přítomnosti seniora. Tato odpověď však byla zcela odlišná, než jakou si staršovstvo představovalo. Chlebníček ve svém dopise napsal, že byl pozván na poradu staršovstva, kde mu bylo předloženo písemné usnesení o jeho práci jako kazatele i učitele náboženství. Cítil se velice dotčen, že kurátor svolal schůzi staršovstva bez vědomí faráře jako předsedy, obvinil kurátora, že „*hrubě porušil církevní zřízení a dobrý řád*“ a Chlebníček z autority „*svého úřadu duchovního správce sboru a předsedy jeho staršovstva*“ udělil kurátorovi za tento čin „*přísné napomenutí*“. Dále píše, že by prý na takovou stížnost ani nemusel odpovídat, ale aby ho nikdo nemohl vinit z „*nedostatku dobré vůle*“, tak se k tomu vyjádří. Na kritiku své nedostatečné přípravy na kázání reagoval výtkou, že se mu starší snaží předepisovat formu přípravy. Nemocné prý navštěvoval, pokud se o žádosti dozvěděl a vystačil mu čas. Náboženství vyučoval tak, jak mu to stanovoval zákon.¹²³ Tato odpověď se nemohla snad ani více lišit od prosebného a pokorného tónu dopisu staršovstva. Místo věcného vysvětlení nebo vyvrácení předmětů stížnosti na svou osobu Chlebníček ostrými výpady proti staršovstvu zesměšňoval

¹²² ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, Opis dopisu sloupnického staršovstva faráři Chlebníčkovvi ze dne 13. 7. 1952, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹²³ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, Odpověď faráře Chlebníčka na stížnost staršovstva na jeho osobu přečtená na schůzi sloupnického staršovstva 31. srpna 1952, kart. 69.

stěžovatele a zlehčil a odbyl ironickými poznámkami předměty stížnosti a dovolával se své autority faráře. Svých chyb si nebyl nebo nechtěl být vědom.

Po přečtení farářovy odpovědi se kurátor Coufal a dva další členové zvedli a s rozhořčením opustili schůzi. Byli však místokurátorem Mikuleckým přivedeni zpátky. Vše bylo zopakováno, ale ani farář, ani staršovstvo se nemírnili ve svých útocích. Coufal pak po svém opětovném odchodu a návratu prohlásil, že podává rezignaci na členství ve staršovstvu a funkci kurátora.¹²⁴

Na konci září 1952 si Jan Coufal ve svém dopise stěžoval na Chlebníčka synodní radě.¹²⁵ Prý se brzy po příchodu Chlebníčka ukázalo zklamání jak u členů sboru, tak u staršovstva a kázání v kostele posluchače neuspokojovalo, stejně jako pohřební proslovy. Lidé si stěžovali, že faráře neslyší, i když stojí dost blízko u něho, a nerozumí jeho kázáním, která nejsou propracovaná. Farář mluvil tak, že řekl několik málo slov, po kterých následovala delší pomlka, zase několik slov a zase pomlka. Kázal z hlavy nebo pouze s poznámkami. Staršovstvo prý požádalo kurátora Beneše, aby osobně tlumočil faráři přání členů sboru i starších – aby mluvil nahlas, aby si svoje kázání i pohřební řeči propracovával, aby byly lidem srozumitelné. Kurátor měl tak učinit, ale nic se nezměnilo. Po nějaké době to faráři připomněl místokurátor Jan Mikulecký a naléhal i na farářovu manželku, aby působila na faráře, aby těmto přáním věnoval pozornost a vyhověl jim. Ovšem opět se nic nezměnilo. V březnu 1949 se konala schůze staršovstva, na které Coufal (ještě jako řadový člen staršovstva) řekl faráři, na co si členové stěžují. Coufal faráři řekl, že *„mluví tak, že co jiný řečník při normální řeči řekne za 5 minut, jemu trvá ¼ hod.“* a že Coufal zavírá oči studem nad takovou řečí, která působí na posluchače trapně. Doporučil tedy faráři, aby si svoje kázání a pohřební promluvy psal – aby tak byly lépe propracované a daly se plyněji přednést. Podle Coufala kvůli tomu dokonce někteří členové sboru přestali chodit do sloupnického kostela a navštěvovali kostely v sousedních sborech. Chlebníčka srovnával i s dřívějšími sloupnickými faráři Benjaminem Fleischerem a Bohumilem Smetánkou, kteří byli výbornými řečníky a dovedli svými kázáními, pohřebními řečmi i přednáškami upoutat pozornost. Objevila se i obvinění, že farář dal dvanáctileté dívce z náboženství trojku, protože měla špatně vyskloňovat slovo anděl, a místo výuky náboženství si měly děti číst pohádky. Farář také často výuku náboženství vynechával. Dokonce se o něm povídalo, že jeho špatné mluvení je následkem jeho pobytu

¹²⁴ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 736, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹²⁵ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 2340, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

v koncentračním táboře. To však Chlebníček odmítl.¹²⁶ Po tomto dopise situaci projednala synodní rada, která ji předala k vyšetření seniorátnímu výboru Chrudimského seniorátu.¹²⁷

Stěžoval si i Chlebníček. Dvakrát během října 1952 se dostavil k seniorovi a žádal o novou intervenci seniorátního výboru, jelikož prý útoky na faráře nepřestaly. Stěžoval si seniorovi, že usmiřovací schůze staršovstva 31. srpna vyzněla na prázdno. Usnesení prý nikdy nebylo míněno upřímně a poctivě, což Chlebníček dokládá tak, že už dříve, po schůzi kurátorů a pokladníků sborů chrudimského seniorátu v Chocni 29. června, měl prý mluvit kurátor Coufal a pokladník Vaňous se seniorem o tom, zda jde faráři dát výpověď. Protože to však nebylo možné, snažili se prý najít důvody a příčiny, aby ho dostali ze sboru, měli chystat dotazníkovou akci mezi členy sloupenského sboru, aby zjistili všeobecnou nespokojenost s farářem a s jeho duchovenskou prací. Vedoucí sborového zpěvu Bohuslav Radimecký měl prohlásit, že nebude cvičit zpěv, dokud nebude Coufal opět kurátorem. Svou rezignaci na funkci pokladníka i presbytera oznámil rovněž Stanislav Mikulecký. Chlebníček se také domníval, že členové sboru jsou ovlivňováni proti němu. Báł se prý svolat schůzi staršovstva, aby se spor ještě nepřiostřil. Požádal tedy seniora, aby se zaměřil na sloupnický sbor a navrhl jako „*pokus o smírné narovnání*“, aby seniorátní výbor předvolal kurátora Coufala a jeho „*společníky*“ místokurátora Jana Mikuleckého, pokladníka Stanislava Mikuleckého a starší Radimeckého a Vaňouse ke zvláštnímu výslechu o již provedené akci a dalších chystaných plánech; tito jmenovaní byli prý do „*akce*“ aktivně zapojeni a jako skupina ve staršovstvu nesli plnou odpovědnost za vytvoření nynější situace. Chlebníček prý bez zevrubného vyšetření příčin a zdrojů této krize, a to „*zvláštním výslechem jmenovaných členů staršovstva s kurátorem v čele před seniorátním výborem*“ neviděl cesty k uklidnění a k návratu k normálnímu stavu ve staršovstvu i sboru.¹²⁸

Bylo tedy stanoveno nové datum 2. listopadu pro nový pokus o smíření za přítomnosti seniorátního výboru. Seniorátní výbor byl toho názoru, že je možný smír, ale musí obě strany uznat chybu. Senior Řezníček také upozornil staršovstvo, že existuje nebezpečí, aby do tohoto jednání nezasáhly státní úřady, které byly o situaci i této schůzi informovány, a také že v případě odchodu faráře by bylo velmi obtížné získat dalšího pracovníka, protože o povolání duchovního nerozhoduje jen sbor a církev, ale i státní úřady. Podotkl také, že asi 30 duchovních jde na vojnu. Dále připomněl, že není třeba naříkat nad

¹²⁶ *Tamtéž.*

¹²⁷ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 2340-I, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹²⁸ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, č. j. 427/52, kart. 69.

poklesem návštěvy kostela, jelikož se jedná o obecný jev, a ve Sloupnici bývá pěkná účast v nedělní škole. Farář prohlásil, že mu jde o sbor, že není proti nikomu zaujat, ale byla dotčena autorita faráře. Senior vybídl faráře i sbor k mírnosti a odpovědnosti a místokurátor Mikulecký prosil o úplné smíření, žádal faráře, aby šel mezi ně, ale Chlebníček to odmítl s tím, že je třeba „*ponechati to času*“. Kurátor Coufal sice faráři „*odpustil*“ na schůzi 31. srpna, ale od té doby se už neúčastnil sborového života. Po „*vřelém projevu*“ konseniora Kantorka i Chlebníček přistoupil na smír.¹²⁹ Schůze skončila podáním ruky, přesto se Coufal a starší Faltejsek vzdálili dřív, než k nim farář při podávání rukou došel. Faráři bylo seniorátním výborem uloženo, aby se snažil ze všech sil dosažený smír udržet.¹³⁰

Seniorátní výbor pak podal zprávu o řešení sporu synodní radě. Senior Řezníček navrhl, aby synodní rada zaslala faráři dopis, v němž by ocenila jeho snahu o hájení církevního řádu, ale zároveň mu připomněla jeho povinnosti, k nimž se v povolací listině zavázal, a jež jsou obsaženy v církevním zřízení – jestliže staršovstvo tlumočí farářovi přání členů sboru, má farář „*v pokoře a bez hořkostí přijmout bratrské rady a připomínky staršovstva, pokud jsou míněny upřímně a v zájmu faráře i jeho práce ve sboru, ale neudělovat staršovstvu lekce za to, že si dovolilo žádat faráře o nápravu.*“ Staršovstvu měl být vysloven dík za zájem o sbor i o práci faráře, avšak mělo být upozorněno na to, že je třeba dbát platných ustanovení církevního zřízení. Oběma stranám se měla připomenout vážnost doby a obtíže, s nimž se dnes v církvi musí počítat. V soukromém rozhovoru měl Chlebníček seniorovi naznačit, že chce ze Sloupnice odejít, ale senior byl toho názoru, že při troše dobré vůle by měl tuto myšlenku pustit z hlavy a zůstat, kde je. Jinak proti chování faráře nebylo žádných stížností, ani ze stanoviska věroučného ani morálního.¹³¹ Nakonec Řezníček shrnul zprávu svým názorem na vlastnosti hlavních aktérů sporu:

„Jeho [Chlebníčková, pozn. autorky] osobní hrdost hraničící na umíněnost a neústupnost i ve věcech podřadných mu brání, aby dělal kompromisy s lidmi, kteří mu vytýkají – třebaže oprávněně – určité chyby. Byl by raději nechal dojít věci tak daleko, aby resignovalo celé staršovstvo a jmenována správní komise, než aby uznal vlastní chyby a podal sám první ruku ke smíru. A poněvadž kurátor Coufal má asi podobné vlastnosti jako farář, muselo dojít ke konfliktu. Kdyby kurátor svoji resignaci odvolal, bylo by tu nebezpečí dalších srážek s farářem. Snad bude prospěšnější pro sbor, zůstane-li kurátor mimo staršovstvo. Mnohem lépe si vede br.

¹²⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, Opis protokolu ze schůze staršovstva farního sboru v Dolní Sloupnici se seniorátním výborem Chrudimského seniorátu 2. listopadu 1952, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹³⁰ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 736, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹³¹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 737, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

*místokurátor Jan Mikulecký, který má zvláštní schopnost prostředkování a smírného řešení v osobních sporech. Ale jako venkovský boháč by sotva asi dostal souhlas pro funkci kurátora. Bude tedy nejlépe, zůstane-li v tom ohledu status quo.*¹³²

Jak je vidět, synodní rada i seniorátní výbor se snažily situaci za každou cenu uklidnit. Nemalou roli v tom jistě hrála i několikrát zmiňovaná obava ze zásahu státních orgánů. Senior Řezníček si možná myslel, že se spor takto vyřeší, ale seniorátní kurátor Otakar Tardy o tom pochyboval a byl toho názoru, že se farář se staršovstvem dohodli, protože před sebou vidí definitivní rozchod a i Tardy považoval za nejlepší netrvat na Chlebníčkově dalším působení ve Sloupnici, které by jistě brzy vyvolalo nové třenice.¹³³

Napětí mezi farářem a staršovstvem přetrvávalo a seniorátní výbor na svých schůzích mluvil o Sloupnici jako o „*bolavém místě*“ seniorátu.¹³⁴ 8. února 1953 se už nový senior František Dobiáš opět vydal do Sloupnice se snahou o řešení. Sloupnický sbor byl bez kurátora a pokladníka, kteří odmítli vykonávat svoje povinnosti, a staršovstvo prakticky nefungovalo. Staršovstvo se sešlo na seniorův popud v plném počtu včetně Coufala. Senior se jich zeptal, zda jsou ochotni zapomenout na vše, co bylo příčinou „*zkalení poměru mezi farářem a staršovstvem*“. Farář i staršovstvo slíbili, že tak rádi učiní. Kurátor trval na své rezignaci, pokladník slíbil, že povede pokladnictví aspoň po účetní stránce, pokud mu bude po té technické někdo ze staršovstva pomáhat. Došlo tedy k opětovnému usmíření.¹³⁵ Přesto na začátku března 1953 rezignoval Jan Coufal i Stanislav Mikulecký na všechny své funkce ve staršovstvu.¹³⁶

4.1.2.4 Následky sporu a úvahy o odchodu ze Sloupnice

I nový senior byl přesvědčen, že příčinou všeho byla neústupnost až umíněnost jak na straně kurátora, tak na straně faráře a jeho přemístěním by se situace určitě vyřešila. Chlebníček také začal hledat nové místo. Nejprve se ucházel o místo v Doksech.¹³⁷ Poté vypadala nadějně výměna s farářem Josefem Hornychem z Jablonného v Podještědí.¹³⁸ Ovšem na začátku května se k sloupnickému staršovstvu donesla krajně nepříznivá informace – Hornych měl zpronevřit peníze a byl za to potrestán synodní radou. Po tomto

¹³² *Tamtéž.*

¹³³ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, Dopis seniorátního kurátora Otakara Tardyho seniorovi Řezníčkovi ve věci řešení poměrů ve sloupnickém sboru ze dne 10. listopadu 1952, kart. 69.

¹³⁴ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis o první schůzi seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané 29. ledna 1953, kart. IVB14, s. 2.

¹³⁵ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 113, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹³⁶ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹³⁷ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 113, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹³⁸ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis o schůzi seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané 23. dubna 1953 v Litomyšli, kart. IVB14, s. 1, 2.

zjištění staršovstvo odmítlo dát souhlas k výměně, přestože na předchozí schůzi 19. dubna souhlas dalo a žádalo synodní radu o ověření této zprávy.¹³⁹ Synodní radě prý nic takového nebylo známo a odmítla, že Hornycha nějak potrestala,¹⁴⁰ ale z výměny zřejmě kvůli těmto negativním informacím sešlo.

Na podzim roku 1953 projevil Chlebníček zájem o místo v pohraničí.¹⁴¹ V listopadu psal českolipský farář Jan B. Semerádt sloupnickému staršovstvu, že by byl ochoten vyměnit své duchovenské místo v pohraničním sboru za místo ve vnitrozemí,¹⁴² bohužel prameny k tomuto jednání jinak mlčí a výměna se z neznámých důvodů neuskutečnila.

Seniorátní výbor se situací ve Sloupnici také zabýval a byl toho názoru, že odchod Chlebníčka by sloupnickému sboru jenom prospěl, ale výměna se stále nedařila. Na jaře 1954 se dva nejmenovaní sloupničtí starší dostavili k senioru Dobiášovi a žádali řešení situace.¹⁴³ Nic se nezměnilo ani do podzimu 1954, kdy sedm sloupnických rodin požádalo seniora o svolení povolávat k církevním úkonům jiného faráře, což se jim senior snažil rozmluvit, aby jejich počínání ještě neprohlubovalo dosavadní napětí.¹⁴⁴ Zda ho zmínění věřící poslechli nebo ne, už prameny neříkají.

Výhrady k faráři v pramenech probleskují až do léta 1955, kdy proběhla volba poloviny staršovstva. Je pravděpodobné, že touto výměnou se situace, alespoň na povrch, uklidnila a ustálila na jakémsi status quo. Největší odpůrci faráře ze staršovstva byli nahrazeni a staršovstvo v novém složení se snažilo s farářem vycházet. Věřící, kteří nebyli s farářem spokojeni, začali chodit do jiného kostela nebo přestali do kostela chodit úplně.

Nespokojenost v plné šíři opět vyplula na povrch až v lednu 1958, kdy se nepodepsaný zoufalý člen sloupnického sboru odhodlal k dopisu synodní radě, ve kterém se pozastavuje nad situací ve sboru: „*Kdyby u nás někdo přišel na visitaci, tak by musel uznat že se zde musí něco stát, že není možno k vůli faráři nechat padnout celý sbor. Neb je Vám to snad jedno?*“ Ve Sloupnici prý panovalo právě takové smýšlení, že je to synodní radě jedno, že se shůry podporuje, aby faráři nezastávali svoji službu, a dotyčný si myslel, že politické úřady si to přejí. Pisatel mluvil s jedním starším a prosil ho, zda by faráři řekl, aby si psal

¹³⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 81/53, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹⁴⁰ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 1058, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹⁴¹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis o schůzi seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané 3. září 1953 v Semtěši, kart. IVB14, s. 1.

¹⁴² A FS ČCE Sloupnice, Dopis českolipského faráře Semeráda sloupnickému staršovstvu o možné výměně duchovenských míst ze dne 11. listopadu 1953, kart. Kor. 12.

¹⁴³ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis ze schůze seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané 1. dubna 1954 v Chrudimi, kart. IVB14, s. 2.

¹⁴⁴ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis ze schůze seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané 7. října 1954 v Litomyšli, kart. IVB14, s. 1.

pohřební řeči, „aby to tak trapně nepůsobilo na posluchače obzvláště na katolíky, když si nemůže farář vzpomenout, co chce říci dále, a začne zase něco jiného“. Starší mu na to řekl, že faráře o to již několikrát prosili, ale že to bylo jen k horšímu, že se farář cítil uražen. Autor dopisu se také ptal staršího, jak vypadá pokladna, na což mu on odpověděl, že toho moc neví, protože již několik let pokladníka nemají a dělá ho farář; ke konci roku prý přečte příjem a vydání a tím to končí. Podle pisatele byl farář „velký pán, nic si nedá říci, a kdo jej na něco upozorní, je nepřítel a farář mu to brzi (sic!) dá cítit.“ Ve sboru se prý mluvilo o tom, že se někteří přihlásí do církve ve Džbánově, v Litomyšli nebo Mýtě, kam již v létě chodili do kostela, protože „nechtějí svýho faráře na pohřeb“. Dotyčný pokračoval v obviňování synodní rady: „Pán Ježíš se zajímal o každou jednu osobu a Vám nezáleží ani na celém sboru? Což by se nenašlo nějaké zaměstnání jiné když se svoji povahou na faráře nehodí.“ Svou stížnost zakončil dotyčný tím, že by se rád podepsal, ale raději to neudělá, „že prý jemu [faráři, pozn. autorky] zašlete dopis přečíst a pak je se mnou a mýma dětmi ve škole konec.“¹⁴⁵

Na základě tohoto dopisu napsala synodní rada seniorátnímu výboru, aby podal zprávu o duchovním a hospodářském stavu tohoto sboru¹⁴⁶ a Chlebníček zanedlouho ze Sloupnice odešel.

4.1.2.5 Vztah Chlebníčka a státu

Důležitou stránkou v této době byl také vztah státu k duchovním a vztah duchovního k státu a jeho postoj k politickým záležitostem. Tento vztah zásadně upravil zákon o hospodářském zabezpečení církvi.

Ještě před nejpodstatnějšími únorovými událostmi (přesně 20. února 1948) byli duchovní vyzváni synodní radou prostřednictvím synodního seniora Josefa Křenka, aby se nijak politicky nevyjadřovali, ale snažili se mírnit vášně a snažili se, aby sbory „stavěly hráze nebezpečnému rozkladu a byly vzorem rodiny Boží!“. Křenek duchovní varoval, že pokud by propagovali nějakou stranu nebo se stali organizátory politiky nějaké strany, opustili by své primární poslání „pracovat pro království Boží“. Kostel byl podle něj místo klidu, nebylo tu „místo pro stranictví“, jelikož „před Bohem jsme všichni bratři.“¹⁴⁷ Chlebníčková kázání se ve farním archivu nedochovala (zřejmě proto, že, jak je výše patrné, si žádná nepsal i přes církevní doporučení, aby si duchovní svá kázání doslovně

¹⁴⁵ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, Dopis neznámého člena sloupnického sboru synodní radě ze dne 16. 1. 1958, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹⁴⁶ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 318/58, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹⁴⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 389, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948.

psali, aby se nedostali „do případných těžkostí“¹⁴⁸), ale není důvod se domnívat, že by toto doporučení nějak porušil.

Církevními zákony se stát snažil kontrolovat církve a především pak samotné faráře. K zákonům se několikrát vyjadřovalo staršovstvo na svých schůzích (viz kapitola 3.3 Staršovstvo), ale vyjádřil se k nim i sám Chlebníček, a to už po jejich přijetí na mimořádné schůzi širšího zastupitelstva 4. prosince 1949. Uvedl, že začíná „nové údobí církve“, a jak „mylně občané si nový zákon vykládají, všelijak jej zveličují a překrucují, mnohde i s obavou o naši církev, že bude nějak poškozována neb utlačována.“ Farář tvrdil, že zákony se týkají jedině hospodářských věcí, církvi se nebude dít křivda, nebude nikomu saháno na náboženské smýšlení a cítění a každému bude ponecháno úplně na vůli, bude-li chtít po občanském úkonu též církevní obřad od svého duchovního. Novým zákonem byly všechny církve postaveny na stejnou výši a stát přejal jedině věcné náklady církví.¹⁴⁹ Tento projev byl ve shodě s oficiálními státními prohlášeními.

K církevními zákonům se Chlebníček vyjadřoval kladně také před okresním církevním tajemníkem v lednu 1950. Chlebníček mu sdělil, že je celkem spokojený a nový církevní zákon mu ulehčil situaci. Před přijetím zákona prý kolovaly různé pověsti, ale teď je vidět „pravý stav věcí a šeptálkové umlkli.“¹⁵⁰ Chlebníček také „ochotně podepsal“ prohlášení k platovému zákonu, které bylo zorganizováno jako „protiakce“ vůči rezoluci proti platovému zákonu, kterou podepsali někteří katoličtí duchovní.¹⁵¹

Další formou státního nátlaku na duchovní byla povinnost složit slib věrnosti republice. Tento slib předepsal zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem a jeho konkrétní podobu, která byla pro všechny duchovní ze všech církví stejná, pak vládní nařízení o hospodářském zabezpečení jednotlivých církví.¹⁵²

Tento slib Chlebníček složil u ONV v Litomyšli bez jakýchkoli výhrad 19. ledna 1950.¹⁵³ Nutno podotknout, že synodní rada rozeslala všem duchovním dopisy, ve kterých

¹⁴⁸ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 762, kart. IVA8, s. 3.

¹⁴⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹⁵⁰ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, inv. č. 1705, Zpráva o složení slibu duchovních Břetislavem Chlebníčkem ze dne 19. ledna 1950, kart. 1415.

¹⁵¹ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, č. j. 42/49, kart. 1417.; SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, č. j. 44/1949, kart. 1417.

¹⁵² Slib zněl: „Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidově demokratickému zřízení a že nepodniknu nic, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidově demokratického státu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení, a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu.“ Vládní nařízení č. 221/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení evangelických církví státem, in: *Sbírka zákonů republiky Československé*, 1949, částka 68, § 19.

¹⁵³ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, inv. č. 1705, Zpráva o složení slibu duchovních Břetislavem Chlebníčkem ze dne 19. ledna 1950, kart. 1415.

jim doporučila, aby slib složili bez námitek,¹⁵⁴ a tak toto skládání slibu proběhlo bez větších problémů v celém Pardubickém kraji, kromě námitek a výstupů několika katolických duchovních.¹⁵⁵

28. ledna 1950 se pak Chlebníček zúčastnil v Litomyšli slavnostní besedy pořádané ONV Litomyšl na zakončení podepisování těchto slibů. Kromě duchovních zde byli i zástupci Národní fronty, dělníků, úředníků a lidové správy.¹⁵⁶ Chlebníček zde přednesl projev o zákonu o hospodářském zabezpečení církví, ve kterém opět hovořil o prospěšnosti tohoto zákona.¹⁵⁷ Duchovní se kromě pohovorů s OCT museli také účastnit různých mírových besed, konferencí duchovních, kde se například hodnotily dosažené výsledky v pětiletce a projednávaly nové úkoly nebo rozebírala mezinárodní a vnitropolitická situace.¹⁵⁸

Faráři byli také politicky školeni. Chlebníček se takového školení zúčastnil 16.–29. září 1951 v České Kamenici.¹⁵⁹ Toto školení bylo „v zásadě dobrovolné“, stát tím umožnil „našim duchovním, aby poznali dnešní aktuální politické proudy, doporučuje účast duchovních, ale nikoho nenutí k účasti.“ O „dobrovolnosti“ školení však svědčí doporučení synodní rady, že „je lépe na školení jít než nejít.“¹⁶⁰

S už výše zmíněným okresním církevním tajemníkem byl farář v častém styku a duchovní měli od vedení církve doporučeno, aby s OCT udržovali dobré styky.¹⁶¹ Církevní tajemník dohlížel na duchovní v celém okrese a vypracovával různé zprávy o činnosti a hodnocení práce farářů.¹⁶² Zařazoval duchovní do 4 skupin podle jejich postoje ke státnímu zřízení a plnění zadaných úkolů, z nichž 1. skupina zahrnovala duchovní vstřícné ke komunismu, popř. aktivní v politické oblasti a 4. skupina naopak duchovní nepřátelské režimu. Chlebníček byl zařazen do 2. skupiny, která bývá v dokumentech

¹⁵⁴ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 762, kart. IVA8, s. 2.

¹⁵⁵ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Opis celkového posudku akce "S" v kraji Pardubice, kart. 1415, (nedatováno).

¹⁵⁶ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Zpráva církevního referátu ONV Litomyšl ze slavnostní besedy duchovních ze dne 28. ledna 1950, kart. 1415.

¹⁵⁷ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Proslov Břetislava Chlebníčka za slavnostní besedě duchovních ze dne 28. ledna 1950, kart. 1415.

¹⁵⁸ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Situační zpráva OCT za leden 1956 okresu Litomyšl, kart. 1430.

¹⁵⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Přehled o politickém školení duchovních českobratrské církve evangelické 1950–1951, kart. VIC. Na programu byl například přehled mezinárodního dělnického hnutí, lidově demokratický stát, velká říjnová revoluce a vznik SSSR, zemědělská politika a pětiletý plán nebo poměr církvi ke státu.

¹⁶⁰ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 2301, kart. VIC.

¹⁶¹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 762, kart. IVA8, s. 3.

¹⁶² O církevní politice ONV Litomyšl blíže SOKa Svitavy, Sbírnka vědeckých a literárních rukopisů, sign. R-654, Karolína ŠAFRÁNKOVÁ, *Církevní politika Okresního národního výboru Litomyšl v letech 1946–1956*, studentská odborná práce, 2004.

popsána jako „spolehlivý pracovník s výhradou“.¹⁶³ Referent tvrdil, že farář se svou rodinou byl u svých věřících oblíbeni pro své „skromné chování“ a také, že farář „plně podporuje budovatelské úsilí ve výstavbě a přestavbě našeho státu a má kladný poměr k nastoupené cestě k socialismu. Jeho hlavní starostí je blaho rodiny a věřících a blaho pracujícího lidu Československa.“¹⁶⁴

O oblíbenosti faráře by se dalo polemizovat, jak už bylo výše řečeno, i když toto zařazení je z listopadu 1949, kdy ještě nebyly vztahy mezi farářem a staršovstvem, potažmo některými věřícími, tak vypjaté.

Podrobnější charakteristiku faráře pak obsahuje nedatovaný popis farnosti Horní Sloupnice:

„Duchovní správce čsbr. církve evang. BŘETISLAV CHLEBNÍČEK, farář bydlí se svou čtyřčlenou (sic!) rodinou na faře v Dolní Sloupnici. Povahy jest mírné, skoro nesmělé, dosti náb. založen. Jest starostlivým otcem tří svých dětí a rodinný život vede spořádaný. Úkoly na něm požadované plní včas a svědomitě. Stal se zakládajícím členem JZD v Dolní Sloupnici, i když toto družstvo, nevykazuje žádný vzrůst, má jmenovaný správné názory na družstevnictví. Pracoval dosti svědomitě ve funkci soc. ref. MNV a nyní po narození třetího dítěte jeho pracovní elán ochabl. V kultuře jest vždy nápomocen, neboť rád hraje na hudební nástroje. Na věřící velký vliv nemá, neboť jest špatným řečníkem a když opravdu nemusí tak raději nemluví. Jeho postoj k dnešnímu našemu zřízení jest kladný, důvěrné styky s nikým neudržuje.“¹⁶⁵

V tomto popisu už je potvrzena farářova záliba v hudbě i jeho špatné řečnictví a malý vliv na věřící, jak už bylo řečeno výše. Jeho postoj ke státním zřízením byl hodnocen kladně, úkoly plnil včas, měl být dokonce členem JZD v Dolní Sloupnici, avšak tento ani jiné prameny se už nezmiňují, v čem konkrétně měla Chlebníčková aktivita v JZD spočívat. Nelze ale souhlasit s tím, že Chlebníček měl mírnou povahu. Možná působil nesměle, ale jak plyne z jeho sporu se staršovstvem i jeho další korespondence, často býval hodně vznětlivý a neústupný. Ne příliš pravděpodobně se jeví také hodnocení některých Chlebníčkových vlastností z března 1954. Podle církevního tajemníka se Chlebníček „rád stýká s lidmi. Ve svém jednání jest přímí, (sic!) otevřený a jest u převážné většiny farníků velmi oblíben.“¹⁶⁶

¹⁶³ 1. skupina = „naprosto politicky spolehlivý“, 3. skupina = „pasivní – nespolupracuje“ a 4. skupina = „nebezpečný – reakční“, SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, č. j. církv. 1.-242-1955, kart. 1436.

¹⁶⁴ V litomyšlském okrese byli další dva českobratřští duchovní – Zdeněk Kubiček v Litomyšli, který byl zařazen do 1. skupiny, a Josef Průša ve Džbánově, který byl zařazen do 3. skupiny, SOkA Svitavy, f. ONV Litomyšl, inv. č. 800, č.j. 115/49, kart. 241/1.

¹⁶⁵ SOkA Svitavy, f. ONV Litomyšl, Popis farnosti Horní Sloupnice, inv. č. 801, kart. 241/2, (nedatováno).

¹⁶⁶ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Průzkum farností na okrese Litomyšl z března 1954, kart. 1422.

Jinak se ale v hodnocení církevního tajemníka opakují slova chvály na Chlebníčkův postoj ke státnímu zřízení, plnění úkolů, působení na věřící v otázce rozšíření JZD a spolupráci s ním, jako například v březnu 1954:

„Jde plně s pracujícím lidem a je ho možno hodnotit jako pokrokového kněze. (...) Jeho poměr k lidově demokratickému zřízení jest naprosto kladný a jest to jeden jak již uvedeno z nejpokrokovějších duchovních na okrese. (...) Při průběhu všenárodní diskuze se projevil jako člověk socialistického smýšlení, nabádal svoje věřící, aby tuto věc nepřehlíželi, aby plnili svoje povinnosti a uplatňovali svoje práva. O svěřené církevní objekty se svědomitě stará a úkoly na něm požadované vždy ochotně plní.“¹⁶⁷

Chlebníček se také v srpnu 1952 stejně jako džbánovský evangelický farář nebo sloupnický katolický farář přímo účastnil žňových prací.¹⁶⁸ Církevní tajemník si také myslel, že na dobrou spolupráci s Chlebníčkem měla vliv i Chlebníčková manželka zaměstnaná u okresního plnomocníka, jejíž zaměstnání jí mělo dávat „široký přehled po stránce hospodářské v plnění povinností u zemědělců.“¹⁶⁹

V roce 1955 si ale i církevní tajemník všiml, že Chlebníčkův vliv na věřící klesl, a ve svých zprávách psal, že Chlebníček udržuje styky s drobnými zemědělci a dělníky, ale od velkých zemědělců je „bojkotován“ a ti se ho snaží z farnosti odstranit.¹⁷⁰ Později si i uvědomoval, že si Chlebníček „svojí agilitou získal u některých věřících značnou nepřízeň zejména u třídy kulacké a drobných těch, kteří jsou ve vlivu sedláků.“¹⁷¹

Přestože v zápisech OCT byl Chlebníček často označován jako „jeden z nejpokrokovějších duchovních v okrese“ a velice ochotný ke spolupráci, ve farním archivu jsou dochovány i dokumenty, které se tomuto označení spíše vymykají. Například v lednu 1951 reagoval Chlebníček na výzvu okresního církevního referátu všem duchovním, aby dodržovali příkaz o státním souhlasu pro hostující duchovní.¹⁷² Psal, že prošel všechny přípisy církevního referátu od listopadu 1949, přečetl znovu zákon č. 218/1949 Sb. i vládní nařízení týkající se tohoto zákona, ale nikde tento příkaz nenašel a nedovede si vzpomenout, že by kdy něco takového četl. A protože by velice nerad byl

¹⁶⁷ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Průzkum farností na okrese Litomyšl z března 1954, kart. 1422.

¹⁶⁸ SOkA Svitavy, f. ONV Litomyšl, inv. č. 801, č. j. 395/52-I/C, kart. 241/2.

¹⁶⁹ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Situační zpráva OCT za třetí čtvrtletí roku 1957 okresu Litomyšl, kart. 1430.

¹⁷⁰ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Průzkum o náboženském životě lidí v okrese Litomyšl z roku 1955, kart. 1430.

¹⁷¹ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Situační zpráva OCT za třetí čtvrtletí roku 1956 okresu Litomyšl, kart. 1430.

¹⁷² A FS ČCE Sloupnice, č. j. 87/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

„i nevědomým přestupníkem,“ prosil OCT o úřední znění tohoto příkazu a informace kdy a kde byl uveřejněn.¹⁷³ Úřední odpověď se bohužel ve farním archivu nedochovala.

Další taková situace se stala v červenci 1952, kdy se v Dolní Sloupnici rozšířila epidemie slintavky a kulhavky. MNV měl zakázat veřejná shromáždění včetně konání bohoslužeb a oznámit to místním rozhlasem. Chlebníček se ve svém dopise úřadu velmi podívoval nad tím, že farní úřad neobdržel žádný oficiální dokument od MNV, ve které by byla žádost od upuštění konání bohoslužeb, a dokonce byl prý svědkem toho, že v římskokatolickém kostele probíhaly bohoslužby normálně a v sousedních Končinách se konala pouť. Hostince také zůstaly otevřeny. Jediné, co zůstalo uzavřeno, byl českobratrský kostel a kino v Horní Sloupnici. Svůj dopis tak shrnul sdělením, že jelikož MNV nepožádal farní úřad ČCE v Dolní Sloupnici od upuštění konání bohoslužeb, „*jak by se čekalo a slušelo, a protože jinde se na nějaký takový zákaz zřejmě nedbá, (...) duchovní správa za těchto okolností není vázána, a dokud budou otevřeny hostince v obci, bude otevřen také kostel.*“¹⁷⁴ Odpověď úřadu se opět nedochovala. Je však těžké soudit, zda se jednalo o nějaký vzdor vůči úřednímu nařízení nebo to spíše souviselo s Chlebníčkovou neústupnou povahou a lpění na správnosti svého přesvědčení.

4.1.3 Odchod ze Sloupnice a Chlebníčkovy další působení

Po vypuknutí sporu se staršovstvem hledal Chlebníček aktivně jiné místo, ale přesto zůstal až do roku 1958 ve Sloupnici. Na začátku roku 1958 došlo k poměrně nečekanému a rychlému jednání o výměně míst s českokamenickým farářem Miloslavem Běťákem. Je pravděpodobné, že to popíchl dopis nepodepsaného sloupnického věřícího z ledna 1958, po kterém se situací ve Sloupnici začala opět zabývat synodní rada a seniorátní výbor. Farní dokumenty dokládají jednání o výměně až na začátku února 1958. 23. února pak Běťák kázal ve Sloupnici a byl i hostem na schůzi staršovstva, kde mluvil o svém životě. Staršovstvo schválilo Běťáka za faráře, brzy dostal i předběžný souhlas z odboru pro věci církevní rady KNV v Pardubicích a mohl být tedy zvolen 7. dubna 1958.¹⁷⁵

Chlebníček odešel k 1. dubnu 1958 na Běťákovy místo do České Kamenice,¹⁷⁶ ale přestěhoval se až v půlce dubna a 7. dubna ještě vedl jako předseda sborové shromáždění ve Sloupnici, na kterém byl zvolen Běťák.¹⁷⁷

¹⁷³ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 27/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

¹⁷⁴ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 352/52, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

¹⁷⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹⁷⁶ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis z konference seniorátního zastupitelstva Chrudimského seniorátu konané 14. září 1958 v České Třebové, kart. IVB14, s. 2.

Tato výměna byla všemi hodnocena velice kladně. Senior František Dobiáš ji ve svém dopise synodní radě popisuje těmito slovy: „*Tato výměna byla velmi žádoucí a ve sboru jsem pozoroval, že nejen starší, ale mnozí jiní jsou za ni opravdu ze srdce vděční.*“¹⁷⁸

Chlebníček však v českokamenickém sboru dlouho nezůstal. V roce 1962 kvůli neshodám s tamním staršovstvem i sborem opustil církevní službu. Nastoupil jako archivář a vlastivědný pracovník v Okresním muzeu v Děčíně a podílel se na vydání řady regionálních i celostátních publikací. Zemřel 9. února 1985.¹⁷⁹

4.2 Kurátor Ladislav Beneš

4.2.1 Rodina a studium

Ladislav Beneš se narodil 27. června 1901 jako třetí dítě Jiřího a Marie Benešových na hospodářské usedlosti v Dolní Sloupnici č. 229 (podle nového číslování č. 4 – pozn. autorky) o výměře asi 30 ha.¹⁸⁰ Vychodil 5 tříd obecné školy ve Sloupnici a 4 třídy reálné školy v Pardubicích, pokračoval na střední hospodářské škole v Chrudimi, kde roku 1920 odmaturoval.¹⁸¹ Kvůli kratší levé noze byl po celou dobu studií osvobozen od tělocviku a neabsolvoval ani vojenskou službu. Jeho členství v Sokole tak bylo spíše symbolické, Ladislav ho podporoval především finančně.¹⁸²

O co byl ochuzen na těle, o to více mu zřejmě bylo dáno rozumových schopností, a tak po maturitě pokračoval ve studiu na Vysoké zemědělské škole v Brně, ale po 6 semestrech studium ukončil, protože se oženil s Marií, vdovou po svém bratrovi Jiřím, který zemřel v roce 1918 na španělskou chřipku, a především převzal rodinné hospodářství v Dolní Sloupnici. K pěti dětem z Mariina manželství s bratrem Jiřím pak v roce 1925 přibyl společný syn Milan. V roce 1936, kdy se Ladislavův nevlastní syn Jiří oženil a převzal hospodářství č. 4, si Ladislav pro sebe za zděděné peníze koupil statek č. 63 v Dolní

¹⁷⁷ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, Zápis o sborovém volebním shromáždění farního sboru v Dolní Sloupnici ze dne 7. dubna 1958, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹⁷⁸ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 203, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

¹⁷⁹ Jan HUDEC, *Nezapomínejme na významné rodáky*, Hrabovský zpravodaj, 1/2016.

¹⁸⁰ ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 3, Zápis o výpovědi ze dne 7. listopadu 1949.

¹⁸¹ ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 3, Zápis o výpovědi ze dne 7. listopadu 1949. Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka]. Luboš Beneš je vnukem kurátora sloupnického sboru Ladislava Beneše.

¹⁸² Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

Sloupnici o výměře 21 ha, na kterém i přes své tělesné problémy hospodařil až do svého zatčení. Pomáhala mu žena Marie, která ale v roce 1948 zemřela, a syn Milan.¹⁸³

4.2.2 Spolková a politická činnost

Kromě hospodaření na statku byl Ladislav Beneš činný i ve veřejném životě. Za první republiky se stal členem agrární strany v Dolní Sloupnici (od roku 1926). V roce 1935 byl zvolen předsedou místní organizace a tuto funkci zastával až do nacistické okupace, kdy byla strana rozpuštěna. Kromě toho byl za první republiky i členem obecního zastupitelstva.

V době okupace se stal okresním vedoucím národního souručenství. Po osvobození na podzim roku 1945 vstoupil do strany národně socialistické, kde zastával funkci člena okresního výboru strany a byl také předsedou místní organizace strany v Dolní Sloupnici. Po volbách v roce 1946 byl delegován jako člen ONV v Litomyšli. Tyto politické funkce zastával do února 1948, kdy byl ze strany i veřejného života vyloučen pro svůj „*zamítavý postoj k lidovědemokratickému zřízení*“.¹⁸⁴

Dlouho se také podílel na chodu sloupnického evangelického sboru. Jeho bratr byl členem a pokladníkem sloupnického staršovstva do své smrti v roce 1918. Ladislav Beneš pak šel v jeho stopách, do sloupnického staršovstva byl poprvé zvolen 27. května 1928 a hned na první schůzi v červnu téhož roku byl zvolen místokurátorem a v květnu 1931 kurátorem. Beneš měl více práce v době, kdy ve Sloupnici nebyl farář – v roce 1931 a 1946, kdy vykonával především čtení kázání, ve 30. letech se také věnoval sdružení mládeže¹⁸⁵ a ve školním roce 1946/1947 vyučoval náboženství na obecné a měšťanské škole v Horní Sloupnici.¹⁸⁶

V roce 1948, kdy byl odstraněn ze všech veřejných pozic, mu jako jediný úřad zůstala právě funkce kurátora sloupnického evangelického sboru. Zřejmě státním orgánům nepřišla v této době příliš důležitá. V roce 1949 se konaly volby do staršovstva, ale volila se pouze jedna polovina. Volba druhé poloviny staršovstva s Ladislavem Benešem se měla konat v roce 1952 a je velmi pravděpodobné, že by Ladislav Beneš na kandidátce neprošel.

¹⁸³ ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 3, Zápis o výpovědi ze dne 7. listopadu 1949. Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

¹⁸⁴ ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 3, Zápis o výpovědi ze dne 7. listopadu 1949; SOKA Svitavy, f. OV NF Litomyšl, Seznam osob odstraněných z veřejného života zásahem AV nebo veřejnou správou, kart. 27.

¹⁸⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1904–1933, kn. III-B-3, (nestr.); A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹⁸⁶ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, č. j. 467, kart. č. 69.

4.2.3 Zatčení a uvěznění

27. září 1949 byl Ladislav Beneš v 8:25 hodin ráno zatčen pro „*spoluúčast v ilegální činnosti*“. Pro Benešovu rodinu i okolí se jednalo o velmi nečekanou událost. StB také při zatýkání prohledala Benešův dům a zabavila např. psací stroj, rozhlasový přijímač a některé knihy.¹⁸⁷

Není zřejmé, zda Ladislav Beneš věděl, proč byl zatčen, jeho rodina ani okolí to ale nevědělo a nějakou dobu ani nevěděli, kde se nachází. Až později se od známého dozvěděli, že měl být Beneš odvezen do Lanškrouna.¹⁸⁸ 7. listopadu pak byl převezen do vazby KV StB v Pardubicích, kde byl vyslechnut a umístěn na celu 1b.¹⁸⁹

O Beneše se samozřejmě zajímalo i sloupnické staršovstvo, ale příliš informací o něm nemělo. Po Sloupnici prý kolovaly různé informace, ale často protichůdné. Na jedné schůzi dokonce starší Faltejsek navrhoval podat žádost o milost prezidentu republiky, ale po konzultaci se seniorem od toho staršovstvo upustilo.¹⁹⁰

Při Ladislavově výslechu v listopadu 1949 pak vyplynulo, jaké byly důvody jeho zatčení. Počátkem června 1949 k Benešovi domů přijel Josef Kalhous, se kterým se Beneš znal z národně socialistické strany (Kalhous býval okresním tajemníkem této strany). Kalhous s sebou vzal Josefa Hinterholzingerera a Zdeňka Mimru, které Benešovi představil. Zeptal se Beneše, zda by pro ně neměl nějaká vejce, že je potřebují pro sebe a rodiny osob zatčených z politických důvodů. Beneš souhlasil a dal jim asi 20 vajec. Mimra ho také požádal, zda by poskytl úkryt a stravu stíhaným osobám pro politické důvody. Beneš jim přislíbil jen jednu noc, protože jeho soused Kroutil byl okresní funkcionář KSČ a Beneš se bál, že by si mohl těchto lidí všimnout a mohl by to ohlásit. Dál se měli bavit o protistátních letácích, ale Beneš řekl, že o žádných ve Sloupnici neví a že by žádné nepřijal. Návštěvníci asi po tři čtvrtě hodiny odjeli a až do svého zatčení je Beneš neviděl. Ladislav při výslechu na svoji obhajobu uvedl, že této činnosti lituje a že dané věci přislíbil, protože chtěl svým známým vyhovět, ale nechtěl poškodit zájmy státu.¹⁹¹ Tuto výpověď pak potvrdily i výpovědi červnových návštěvníků.

¹⁸⁷ Byly to Bolševické peklo od Roberta Vauchera, Winston Churchill od O.H. Richtera, Jih proti Severu v Bouři od Margaret Mitchell nebo Národní socialismus věčně živý od Petra Zenkla. ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 3, Protokol o domovní prohlídce ze dne 27. září 1949; Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

¹⁸⁸ Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

¹⁸⁹ ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 3, Zápis o zatčení ze dne 27. září 1949.

¹⁹⁰ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

¹⁹¹ ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 3, Zápis o výpovědi ze dne 7. listopadu 1949.

Beneš byl obviněn a souzen v rámci akce Malíř č. 1. Jednalo se o procesy s ilegální organizací, která působila na Pardubicku, Přeloučsku a Vysokomýtecku a byla zaměřena na vydávání, rozmnožování a rozšiřování ilegálních tiskovin, na shromažďování finančních prostředků na podporu rodin perzekvovaných z politických důvodů, na získávání zpráv zpravodajského charakteru a na pomoc hledaným osobám s odchodem do emigrace.¹⁹²

V 1. trestním oznámení bylo spolu s Benešem obviněno 34 lidí. Ladislav Beneš byl obviněn z toho, že se stal členem ilegální organizace, do které byl zapojen Mimrou a Hinterholzingerem. K jejich žádosti se uvolil poskytnout v případě potřeby úkryt a stravu pro osoby ilegálně činné a další příkazy měl očekávat od spojky vyslané Zdeňkem Mimrou.¹⁹³ Tím, že toto neprodleně neoznámil státnímu úřadu, měl spáchat zločin neoznámení trestného činu podle § 35 odst. 2. zák. č. 231/48 Sb. a k tomu ještě přečin schvalování trestného činu podle § 34 odst. 1b zák. č. 231/48 Sb.¹⁹⁴

Hlavní přelíčení s první skupinou v rámci akce Malíř č.1 se konalo 5.–8. července 1950 a rozsudek padl 8. července. Beneš byl odsouzen za neoznámení trestného činu k těžkému žaláři v trvání 2 let „čtvrtletně jedním tvrdým ložem zostřeného“ a také ke ztrátě občanských práv na 3 roky. Obvinění ze schvalování trestného činu byl Beneš zproštěn. Do trestu se mu započítala vazba od 27. září 1949.¹⁹⁵ Od svého zatčení byl Beneš nějakou dobu vězněn v Lanškrouně, potom v Pardubicích a do procesu v Praze na Pankráci, kde měl s vězni v zimě drát peři.¹⁹⁶ Od 1. července 1950 byl umístěn do věznice v Chrudimi¹⁹⁷ a s dalšími vězni se měl podílet na stavbě Křižanovické přehradě. Podle Benešova vnuka se však v rámci možností nejednalo o nějaké těžké vězení.¹⁹⁸

¹⁹² Akce Malíř (č. 1). *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/skupina-vyzkumu/akce-malir-c-1/>; Počátek činnosti ilegálních skupin, které byly později souzeny v rámci akce Malíř, spadá do poloviny roku 1948. Vůdčími postavami této organizace byli Josef Černý, Otakar Kobyłka a Zdeněk Mimra. Kromě činnosti zmíněné výše v textu někteří členové organizace dokonce připravovali násilné akce proti příslušníkům silových složek podporujících komunistický režim. Zatýkáni jednotlivých členů ilegální skupiny bylo zahájeno v červenci 1949. Do začátku roku 1950 bylo v rámci akce Malíř zatčeno více než sto osob. V červenci 1950 se u Státního soudu v Praze konaly dva politické procesy, které byly zařazeny pod akci Malíř č. 1. Čtyři obžalovaní byli za velezradu a vyzvědačství odsouzeni k doživotnímu těžkému žaláři, ostatním odsouzeným byly vyměřeny tresty v rozpětí od dvou do osmdvaceti let těžkého žaláře. V červenci a září 1950 byli odsouzeni z obou politických procesů v rámci akce Malíř č. 1 Krajským soudem v Hradci Králové plně rehabilitováni. Tato akce doposud nebyla příliš zmapována a poznatky nebyly zpracovány do nějaké veřejné odborné publikace.

¹⁹³ ABS, f. Vyšetřovací spisy, Vyšetřovací spis archivní číslo V-1210 HK, Skupinový vyšetřovací svazek č. 1, Trestní oznámení ze dne 11. listopadu 1949, s. 1–4, 24, 94, 95.

¹⁹⁴ NA, f. Státní prokuratura Praha, inv. č. Pst I 1880/49, nezpracováno, Obžaloba Státní prokuratury v Praze ze dne 3. prosince 1949, s. 14, 15.

¹⁹⁵ NA, f. Státní prokuratura Praha, inv. č. Pst I 1880/49, nezpracováno, Opis rozsudku ze dne 8. července 1950, s. 4–7, 10, 12, 16, 69.

¹⁹⁶ Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

¹⁹⁷ NA, f. Státní soud Praha, inv. č. Or I 1711/49, nezpracováno, evidenční karta Ladislava Beneše.

¹⁹⁸ Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

27. září 1951, přesně dva roky po svém zatčení, byl Beneš z vězení propuštěn¹⁹⁹ a vrátil se na statek, kde v době jeho uvěznění hospodařil jeho syn Milan. Jeho chování ve vězení bylo hodnoceno kladně, výkon trestu na něj měl prý „výchovný vliv“,²⁰⁰ a tak nebyl důvod ho déle zadržovat.

4.2.4 Život po návratu z vězení

Ladislav Beneš se po propuštění vrátil na svůj statek, kde mezitím hospodařil jeho syn Milan. Podle Luboše Beneše už Ladislava po jeho propuštění z vězení státní bezpečnost nijak nesledovala, jelikož byl zbaven všech funkcí a nebyl pro ni tak už nijak nebezpečný,²⁰¹ s čímž lze souhlasit.

Jeho syn Milan byl v roce 1955 zvolen do staršovstva, v březnu 1959 místokurátorem²⁰² a 1985 dokonce zvolen kurátorem. Ladislav byl od šedesátých let ve sborových dokumentech uváděn, jako čestný člen staršovstva. Zemřel 26. května 1982 ve věku 80 let.²⁰³ 3. července 1990 byl podle § 9 zákona č. 119/90 Sb. rehabilitován – odsuzující rozsudek byl označen za zrušený.²⁰⁴

4.3 Další významné osobnosti

Na konci této kapitoly se ještě sluší se zmínit trochu podrobněji o dalších významných osobnostech sloupnického staršovstva v dané době.

Jednou z nejdůležitějších osobností sboru byl dlouholetý místokurátor Jan Mikulecký (10.4.1893–23.1.1986) z Českých Heřmanic. Byl členem staršovstva od roku 1925, kdy byl počet starších rozšířen o jednoho člena z přespolečných obcí. V roce 1931 byl zvolen místokurátorem, kterým byl nepřetržitě volen až do roku 1955, kdy ho okresní církevní tajemník nepotvrdil na kandidátce.²⁰⁵ Státním úřadům ale příliš nevyhovoval už dříve. V roce 1950 ho okresní církevní tajemník charakterizoval takto:

„Místopředseda Jan Mikulecký z Českých Heřmanic 9 má hospodářství o výměře 17,60 ha pozemků, dříve byl organizován ve straně národně socialistické, nyní není nikde politicky organizován, svůj postoj k lidově demokratickému zřízení dosud neprojevil, stýká se s místními

¹⁹⁹ NA, f. Státní prokuratura Praha, inv. č. Pst I 1880/49, nezpracováno, Oznámení o propuštění odsouzeného ze dne 10. července 1951.

²⁰⁰ NA, f. Státní prokuratura Praha, inv. č. Pst I 1880/49, nezpracováno, Dotaz Krajské prokuratury v Pardubicích na dodání Ladislava Beneše do TNP ze dne 23. září 1951.

²⁰¹ Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

²⁰² A FS ČCE Sloupnice, Kronika sboru 1958–1966, kn. III-B-11, s. 34.

²⁰³ Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

²⁰⁴ NA, f. Státní soud Praha, inv. č. Or I 1711/49, nezpracováno, Usnesení o účasti Ladislava Beneše na soudní rehabilitaci ze dne 3. července 1990.

²⁰⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

*rolníky, kteří nemají zcela kladný postoj k dnešnímu zřízení, u většiny obyvatelstva je oblíben svým chováním, na nikoho celkem politicky nepůsobí.*²⁰⁶

Před válkou byl činný ve veřejném životě, režíroval divadla, byl členem zastupitelstva a často řečnil na různých akcích. Se svou ženou Františkou měl 4 děti. Spolu hospodařili na statku č. 9 v Českých Heřmanicích. Jakožto zemědělec byl trnem v oku komunistickému režimu a nevyhnul se ani pokutám za neplnění stanovených dodávek.²⁰⁷

Mikulecký se vždy snažil vystupovat diplomaticky a snažil se o smírná řešení. Pro sbor pracoval dlouhá léta, několikrát po kurátorovi převzal vedení sboru jakožto úřadující místokurátor (po zatčení kurátora Beneše v roce 1949 a po rezignaci kurátora Coufala v roce 1952), ale jako větší zemědělec měl mizivou šanci stát se oficiálně kurátorem. Nakonec byl ze staršovstva odstraněn úplně.

O kurátorovi Janu Coufalovi (7.6.1894–12.4.1968) z Horní Sloupnice toho prameny moc neříkají. Byl rolníkem a členem staršovstva od roku 1937, od roku 1940 do roku 1954 také vykonával funkci správce hřbitova. Ve funkci kurátora vydržel oficiálně jen asi 10 měsíců, od května 1952 do března 1953, ale svou funkci nevykonával de facto už od konce srpna 1952.²⁰⁸ Podle seniora byl podobně neústupný jako farář Chlebníček, a proto došlo ke konfliktu.²⁰⁹ Coufal byl však pravděpodobně o něco ochotnější k ústupkům, protože raději rezignoval.

Dlouholetým členem staršovstva byl také zedník a později důchodce Jan Vaňous z Horní Sloupnice. Funkci pokladníka vykonával od června 1937 do května 1952. Už v roce 1949 chtěl s touto funkcí skončit, jelikož ji už vykonával dlouho a cítil se starý a byly problémy s výběrem církevních přírážek. Sbor za něj ale jinou náhradu neměl, a tak ho starší přesvědčili, aby ještě alespoň rok počkal.

Byl členem KSČ a podle OCT měl *„kladný postoj k lidově demokratickému zřízení, u většiny obyvatelstva je oblíben a na své okolí působí v pokrokovém duchu“*²¹⁰. V jiném záznamu je dokonce veden jako důvěrník – instruktor okresního církevního tajemníka ve

²⁰⁶ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Charakteristika staršovstva sboru ČCE ve Sloupnici ze dne 1. února 1950, kart. 1423.

²⁰⁷ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 4.3.2018, archiv autorky, [písemná výpověď].

²⁰⁸ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr).

²⁰⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 737, nečíslovaný karton Dolní Sloupnice 1950–1982.

²¹⁰ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Charakteristika staršovstva sboru ČCE ve Sloupnici ze dne 1. února 1950, kart. 1423.

sloupnickém sboru.²¹¹ Jedná se však o jedinou zmínku a nikde není napsáno, v čem tato jeho funkce opravdu spočívala.

V roce 1955, kdy OCT nepotvrdil Jana Mikuleckého na kandidátce, se spolu se starším Faltejskem snažili toto rozhodnutí zvrátit vyjednáváním na ONV, ale žádný výsledek to nemělo.

²¹¹ Druhým důvěrníkem OCT byl Jan Boukal z Dolní Sloupnice 122, který ale nebyl členem staršovstva. SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, č. j. 186/1950, kart. 1415.

5 Duchovní činnost

5.1 Bohoslužby

5.1.1 Charakter a náplň

Bohoslužby byly jádrem sborového života a duchovního působení na členy sboru, podle Řádu a kázně ČCE „*nejpřednější shromáždění církve*“. Konaly se pravidelně o nedělích a svátcích, jako byly Velikonoce, svatodušní svátky, Vánoce, Nový rok ad. Sbory byly také církevními i státními úřady vyzývány, aby konaly slavnostní bohoslužby při různých příležitostech (např. 12. prosince 1948 – na sloučení evangelických církví a vzniku ČCE²¹² nebo při příležitosti oslav bojů u Dukly 2. října 1949).²¹³ Za rok to dohromady činilo okolo 60 bohoslužeb.

Bohoslužby řídil farář. Jejich obsahem bylo kázání slova Božího podle Písma, společné modlitby, které za celé shromáždění přednášel kazatel, a zpěv celého shromáždění podle chrámového zpěvníku. Při bohoslužbách se konala i chrámová sbírka a ohlášky týkající se života sboru a jeho členů.²¹⁴

Hlavní náplní bohoslužeb bylo kázání faráře. Několikrát do roka kázali ve sloupnickém sboru i jiní faráři při výměnných kázáních. Ta měla zajistit vzrušení zájmu o slovo Boží a utužení vztahu k vlastnímu faráři.²¹⁵ Pozvání jiného faráře ale se ale v této době stalo o něco složitější než dříve. Kázat mohla pouze osoba, která měla licenci ke kázání od SR. A už v lednu 1951 ONV vyžadoval od duchovních, aby si žádali o souhlas, pokud kázali někde jinde nebo jiný farář kázal u nich.²¹⁶

Farářovo kázání bylo také někdy nahrazeno čteným kázáním, které obstarávali členové staršovstva (především místokurátor Mikulecký nebo Ladislav Morávek). Bylo to v době, kdy byl farář nemocný nebo jinak zaneprázdněn. Tento text četli ze sbírek kázání a modliteb. I tito lidé museli být schváleni státními orgány. Farář musel jméno předčitatele ohlásit (jednou provždy) OCT a odpovídal za něj.²¹⁷ Od roku 1952 byl nutný souhlas KNV.²¹⁸

²¹² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²¹³ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 2261, kart. SR 3.

²¹⁴ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Řád a kázeň Českobratrské církve evangelické, kart. 7.

²¹⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²¹⁶ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 87/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

²¹⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 581, kart. SR 3.

²¹⁸ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1689, kart. SR 3.

Vedení církve vydávalo pokyny, aby se v kostele nevyjadřovalo k politickým věcem. Podle SR si prý lidé ani politiku v kostele nepřáli. Chlebníček se k těmto věcem zřejmě nevyjadřoval nebo jen výjimečně. Jak již bylo řečeno v kapitole věnující se faráři Břetislavu Chlebníčkoví, část posluchačů nebyla s kázáním faráře Chlebníčka spokojena a jednalo se o velkou příčinu neshod mezi farářem a staršovstvem, potažmo věřícími. Kromě formální stránky jeho kázání a jeho řečnických schopností nebyli spokojeni ani s obsahovou stránkou jeho kázání, o které však máme jen střípkovité záznamy. Značná část věřících chodila do kostela pro útěchu či podporu v existenčně a sociálně těžkých chvílích a té se jim od faráře Chlebníčka nedostávalo, jak to potvrzují i slova jeho samého ve výroční zprávě za rok 1951:

„Přítomná doba na každého z nás nakládá nemalé břemeno. Přemnoho lidí chodí dnes s pocitem křivdy. Přicházíte se svým břemenem a křížem do kostela, hledáte mnozí z úst kazatele a tím od církve slovo útěchy, posily, povzbuzení. Nezůstaly mi utajeny stesky, že toho nenalézáte. Ano, Pán Ježíš volá: ‚Pojďte ke mně všickni, kteříž pracujete a obtíženi jste a já vám odpočinutí dám.‘ Kdo znáte lépe evangelium, víte, že z těch, kteří přicházeli za Pánem Ježíšem, také jich několik odešlo s prázdnou, ba jeden smuten jsa. Když přicházíme v neděli do kostela, jdeme sem ne za svými věcmi, nýbrž jdeme na služby Boží. To znamená jdeme vzdát čest chválu a díkyčinění Všemohoucímu za všelíká jeho dobrodiní, nám prokazovaná na každý den. Přicházíme sem se svým břemenem, se svými bolestmi a křivdami, ale ne abychom je Pánu Bohu vyčítavě předkládali, nýbrž abychom po příkladu publikánově se kořili před svatostí a spravedlností Hospodina u vědomí, že naše vlastní břímě jsou hříchy naše, a prosili o to jedině: ‚Bože, buď milostiv mě hříšnému!‘ Přicházíme sem, abychom slyšeli Boží slovo soudu a milosti, abychom společně takto hledali království Božího a jeho spravedlnosti nejprve a přídavkem přijali podle zaslíbení a odpočinutí, pokoj, potěšení a posilnění na cestu a dobrý boj víry. Nehledejte jeden každý jen svých věcí – třeba to bylo něco tak jemného jako útěcha, posila, ale přece jen naše, ale každý také toho, což jest jiných.“²¹⁹

Bohoslužby byly také doplněné zpěvem. Zpívaly se písně z církevního zpěvníku. Hlavním tahounem zpěvu byl pěvecký kroužek, který zpíval při bohoslužbách, o svátcích a při pohřbech. Od roku 1947 ho vedl Bohuslav Radimecký z Končin, v případě potřeby zastoupen Ladislavem Morávkem st. Ten hrál také na varhany.²²⁰

Další složkou bohoslužeb byla sborová oznámení. Jednalo se o ohlášky svateb, úmrtí a pohřbů, časů konání příštích bohoslužeb, nedělní školy a mládeže i schůzí staršovstva a zastupitelstva. Byly také předčítány různé proslovy od SR, např. poselství o míru

²¹⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²²⁰ *Tamtéž.*

v listopadu 1950 nebo vánoční a novoroční nebo velikonoční poselství synodního seniora. Kromě jiného bylo doporučeno vzpomenout úmrtí Klementa Gottwalda.²²¹ Přibyly rovněž různé výzvy od státních orgánů k plnění plánu, připojením k mírovým manifestacím atd. Při bohoslužbách se také vykonávaly sbírky na nejrůznější účely (o nich více v kapitole 6 Hospodaření).

5.1.2 Místo a čas konání

Ve Sloupnici se konaly dvoje bohoslužby – dopolední a odpolední. Dopolední se konaly každou neděli a o svátcích. Probíhaly v kostele, v zimě podle počasí na faře. Jejich začátek nebyl přesně stanoven (pohyboval se mezi devátou a desátou hodinou dopoledne), ale přizpůsoboval se okolnostem. V zimním čase bohoslužby obvykle začínaly dříve, v letním později.²²² V zimě se také často konaly dvoje dopolední bohoslužby, protože se lidé najednou nevešly do sborové síně na faře (na začátku roku 1952 se tak konaly bohoslužby od půl deváté a od deseti hodin). Současně s druhými bohoslužbami se konala nedělní škola pro děti.²²³

Odpolední bohoslužby (dříve zvané nešporní) se konaly o hlavních svátcích, na starý rok a Nový rok, Velký pátek, velikonoční neděli, neděli svatodušní a Boží hod vánoční většinou ve 3 hodiny odpoledne. Byly ale poměrně výjimečné, v roce 1951 se jich konalo jen 6.²²⁴

Bohoslužby se občas konaly i v Řetové, která spadala pod sloupnický sbor. Využívala se budova tamní staré školy, konkrétně v roce 1951 zde farář konal bohoslužby ve 2 hodiny zpravidla třetí nebo čtvrtou neděli v měsíci vyjma července a srpna dle dohody. Dohromady se tu za rok konalo přibližně 7 bohoslužeb.²²⁵

Bohoslužby byly samozřejmě pod dohledem státních úřadů. Do 28. ledna 1951 museli faráři oznámit ONV, ve které dny a v kolik hodin konali pravidelně mše a jiné pobožnosti a na kterém místě a uvést i jiné schůzky věřících s duchovními.²²⁶ Pro jiná místa než kostel a faru musel být předchozí souhlas ONV, a proto se ve sloupnickém sboru nikde jinde (kromě Řetové) bohoslužby nekonaly.

²²¹ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 2724, kart. SR 3.; A FS ČCE Sloupnice, č. j. 702, kart. SR 3.

²²² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²²³ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zpráva seniora přednesená na konventu Chrudimského seniorátu 7. prosince 1950, kart. 7.; A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.); SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 128, Zpráva o stavu sboru ČCE ve Sloupnici za rok 1958, kart. 61.

²²⁴ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²²⁵ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 203/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

²²⁶ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 87/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

Vedle ročního období ovlivňovaly čas bohoslužeb i další věci. Například v červenci 1952 se bohoslužby nemohly konat kvůli epidemii slintavky a kulhavky.²²⁷ Stát také některé církevní svátky považoval za pracovní den (např. Velký pátek) a bohoslužby se tak konaly až večer, aby na ně pracující mohli přijít.²²⁸ V říjnu 1957 se zas nemohla uskutečnit žádná veřejná shromáždění včetně bohoslužeb kvůli chřipkové epidemii.²²⁹

Státní úřady také často pořádaly různé oslavy a výročí záměrně v takový čas, aby se věřící nemohli zúčastnit bohoslužeb. Tak například v roce 1955 se konaly velké oslavy 1. máje a 8. května 10 let od osvobození, oba dny byly neděle a církev měla konat slavnostní bohoslužby, ale zároveň pro ně musela najít vhodný čas.²³⁰ Někdy byla také stanovena nedělní pracovní povinnost. Církev se snažila, aby si věřící tuto povinnost mohli odpracovat v sobotu odpoledne nebo některé jiné dny a mohli přijít na bohoslužby, nebo přesunout pobožnosti na večerní hodiny.²³¹ 2. října 1955 se dokonce konaly bohoslužby v 7 hodin ráno kvůli zajištění sklizně a svozu okopanin.²³²

5.1.3 Návštěvnost

Návštěvnost byla ovlivněna špatným počasím, žňovou sezonou nebo vnitřními důvody věřících.²³³ To jsou věci, které ovlivňovaly návštěvnost už dříve. Ale v této době se k nim přidaly i další důvody. Seniorátní dokumenty později opatrně mluví o „*neodkladných povinnostech vyplývajících z povolání, přepracování, ale i nerozhodnosti a obavou před ztrátou existence*“.²³⁴ Jak již bylo řečeno výše, státní aparát se programově snažil snížit účast na bohoslužbách různými akcemi pořádanými souběžně (tzv. protiakcemi).

Přestože se jednalo o důležitý ukazatel náboženského života, církev i stát si vedly jen přibližný přehled o účasti na bohoslužbách. Samozřejmě nebylo úplně snadné věřící spolehlivě spočítat, ale například u Večeře Páně měla církev účastníky spočítány poměrně přesně. Církevní i státní dokumenty týkající se této oblasti jsou plné paradoxů. Shodují se v přibližné účasti, ale zásadně se liší v interpretaci těchto počtů.

²²⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 364/52, kart. Kor. 12.

²²⁸ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 469, kart. SR 3.

²²⁹ A FS ČCE Sloupnice, Oznámení ONV farnímu úřadu ve Sloupnici o zákazu konání bohoslužeb ze dne 12. října 1957, kart. Kor. 12.

²³⁰ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 921, kart. SR 4.

²³¹ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 758, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948.

²³² A FS ČCE Sloupnice, č. j. 198/55, kart. Kor. 12.

²³³ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zpráva seniora přednesená na konventu Chrudimského seniorátu 7. prosince 1950, kart. 7.

²³⁴ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 29, Stručný přehled o stavu Chrudimského seniorátu přednesený na seniorátním shromáždění 29. září 1953, kart. 11.

Průměrná návštěva bohoslužeb byla mezi 100 a 120 lidmi. Toto číslo bylo podobné jako ve 40. letech za působení faráře Strnada. Z celkového počtu členů se jednalo asi o 10 %. O velkých svátcích však do kostela přišlo podle církevního tajemníka i 300 lidí (např. 25. prosince 1948 i 1949).²³⁵ Většina členů navštěvovala samozřejmě dopolední bohoslužby, odpolední vyhledával jen úzký okruh účastníků. (Bohoslužby v Řetové konané přibližně jednou za měsíc odpoledne navštěvovalo konstantně asi 20 osob.)²³⁶

Podobná návštěvnost vydržela i v následujících letech, i když některé církevní dokumenty píšou, že účast nepatrně klesla, především na podzim od října do adventu, což farář přičítal pracím na poli a únavě, ale snížit se měl i počet věřících v kostelech při velkých svátcích jako Vánoce a Velikonoce.²³⁷ O Velikonocích 1958 však mělo do kostela podle sborové kroniky přijít 300 věřících.²³⁸

Staršovstvo vinilo z (domnělého) poklesu účasti v kostele především faráře a jeho kázání a tyto výtky přerostly ve velký spor v roce 1952. Senior se snažil situaci uklidnit také tím, že tvrdil, že není třeba naříkat nad poklesem návštěvy kostela, protože se jedná o obecný jev.²³⁹ V seniorátním měřítku, ve kterém už účast nečinila 10 %, ²⁴⁰ byla sloupnická návštěva stále nadprůměrná. Lze ale předpokládat, že ve Sloupnici stejně jako v seniorátu se bohoslužeb příliš neúčastnili dvaceti- až čtyřicetiletí.

Církevní prameny jsou plné stesků nad klesající účastí, ve státních se zase objevují stesky zcela opačné. OCT tvrdil, že účast v kostele v roce 1955 byla v průměru asi 120 věřících, z toho 20 dětí a 10 dospělé mládeže. Tato účast měla od roku 1948 stoupat a zvýšit se u obou církví ve Sloupnici o 40 %! Jako příčinu tohoto „zvýšení“ viděl ve značném vlivu „reakce“ (velkých sedláků). Podle něj prý dříve mezi katolíky a evangelíky vládla rivalita, nyní však *„kulaci bez rozdílu táhnou za jeden provaz, i když jsou různého náboženství“*.²⁴¹

²³⁵ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Statistika OCT o návštěvách kostelů ze dne 5. ledna 1950, kart. 1418.

²³⁶ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²³⁷ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 120, Výkaz o vykonaných funkcích ve sborech Chrudimského seniorátu v roce 1954, kart. 56.; A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.); A FS ČCE Sloupnice, č. j. 139/55, kart. Kor. 12.

²³⁸ A FS ČCE Sloupnice, Kronika sboru 1958–1966, kn. III-B-11, s. 4.

²³⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁴⁰ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis o konferenci seniorátního zastupitelstva Chrudimského seniorátu konané v Chrudimi 16. září 1956, kart. IVB14.

²⁴¹ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Průzkum o náboženském životě lidí v okrese Litomyšl z roku 1955, kart. 1430.

5.1.4 Večeře Páně

Večeře Páně bývala vysluhována při příležitosti církevních svátků (Velikonoce, svatodušní svátky, Děkčinění, Vánoce, Nový rok ad.) a konfirmaci, většinou 7x za rok. Probíhala až po bohoslužbách a ti, kteří se jí neúčastnili, při ní odcházeli z kostela. Přestože se několikrát debatovalo o úpravě a vedení církve několikrát doporučovalo, aby se Večeře Páně konala při bohoslužbách, po celou vymezenou dobu nedošlo ke změně. Podle sloupnického staršovstva vysluhovat Večeři Páně před celým shromážděním nebylo proveditelné z několika důvodů, ale už nespecifikovalo z jakých.²⁴²

Církev si vedla poměrně přesné statistiky přístupu k Večeři Páně (na rozdíl od návštěvy bohoslužeb). Konkrétní čísla můžeme vidět v následující tabulce.

Tabulka 3: Počet účastníků Večeře Páně v letech 1948–1958²⁴³

Počet účastníků Večeře Páně											
rok	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
počet Večeří Páně za rok	7	7	7	7	6	N	7	7	7	7	6
celkem účastníků za rok	520	519	480	447	386	N	273	315	342	259	400
průměr	74	74	69	64	64	N	39	45	49	37	66

Dohromady se Večeře za rok účastnilo něco přes polovinu členů sboru. V počtech ale byli zahrnuti i ti, kteří šli třikrát nebo čtyřikrát do roka, zatímco mnozí z členů sboru nepřistoupili ani jednou. Celkový počet účastníků se převážně snižoval, stejně jako průměr osob při jedné Večeři Páně. Některý rok se konalo jen šest Večeří Páně oproti běžným sedmi, takže relevantnější číslo k porovnání je průměr osob při jedné Večeři Páně. Počet se nejprve snižoval pozvolna, od roku 1954 velmi výrazně (pro rok 1953 chybí údaje), kromě zvýšení v roce 1956. Z celkových 520 lidí, průměrně 74 v roce 1948 tak účast klesla na celkových 259, průměrně 37 věřících v roce 1957. Jak se však několikrát objevovalo na seniorátních schůzích, pokles příjemců Večeře Páně byl celocírkevní.²⁴⁴ Farář si také několikrát stěžoval, že se Večeře Páně neúčastní starší, což zřejmě souviselo s napjatým vztahem mezi nimi a farářem. Ve výroční zprávě za rok 1951 se farář vyjádřil k neúčasti na Večeři Páně kromě jiného i takto:

²⁴² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (neustr.).

²⁴³ Sestavila autorka na základě údajů z: SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 119, Výkazy o počtu duší a duchovních výkonech 1946–1951, kart. 56 (neustr.). SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 120, Sborová statistika za rok 1952, kart. 56. SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 120, Výkazy o vykonaných funkcích ve sborech Chrudimského seniorátu za roky 1955–1958, kart. 56.

²⁴⁴ *Tamtéž.*

„Konečně, není myslím nikomu mezi námi tajno, že převratné, revoluční proměny společenských a hospodářských řádů směrem k socialistické společnosti vyvolává v lidech jakési třídění duchů a rozdělení v názorech, což prochází napříč nějak i naším sborem. Nepůsobí tento fakt mezi námi i tak, že rozdílnost v názoru na veřejné věci někde může bránit sejít se jako bratr a sestra u stolu k němuž nás nehodně zve sám Pán náš Ježíš Kristus, aby nás ujistil v požívání svátostného chleba a vína, že vydal své tělo a vylil svou krev pro uspravedlnění naše, a že v něm máme my hříšní nehodní lidé ať komunisté nebo vesničtí boháči stejně z pouhé jeho milosti připraven pokoj s Bohem, a tudíž máme mít i pokoj a odpuštění mezi sebou?“²⁴⁵

V roce 1958 lze vidět poměrně výrazné zvýšení přibližně na úroveň let 1951 a 1952, které mohlo být způsobeno příchodem nového faráře do Sloupnice.

5.2 Biblické hodiny

Dalším prostředkem duchovního působení na členy sboru byly biblické hodiny. Sloužily k „hlubšímu porozumění zvěsti Písma svatého a k dokonalejšímu seznámení se s učením a životem v církvi“.²⁴⁶ Soustavně se při nich probíraly jednotlivé knihy Bible.²⁴⁷ Stejně jako jiná shromáždění musela být ohlášena církevnímu oddělení ONV, stačilo ale jen ohlášení jednou provždy.

Konaly se většinou jen v zimních měsících (od konce listopadu do března) na faře nebo v rodinách v Horní Sloupnici jednou za týden večer. Farář si také několikrát stěžoval, že jsou biblické hodiny málo navštěvovány a bylo by žádoucí, aby se jich více účastnili starší a dávali tak příklad ostatním. V zimě 1949/1950 a 1950/1951 se konaly biblické hodiny jen na faře. V roce 1952 se přeložily z večera na nedělní odpoledne kvůli „nesnadné, v zimě při zledovatěném sněhu i nebezpečné chůzi po špatných cestách ve vsi za večerní temnoty“.²⁴⁸

V roce 1953 se biblické hodiny vůbec nekonaly. Poté se zas obnovily, v roce 1955 byla účast asi 10–15 lidí, malá účast však byla obecný jev.²⁴⁹ V roce 1956 a 1957 se kvůli neúčasti biblické hodiny opět nekonaly.

²⁴⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁴⁶ A FS ČCE Sloupnice, Řád a kázeň Českobratrské církve evangelické, kart. SR 4 (nedatováno).

²⁴⁷ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁴⁸ *Tamtéž.*

²⁴⁹ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zpráva seniora přednesená na konventu Chrudimského seniorátu 27. dubna 1955, kart. 7.

6 Hospodaření sboru

Péče o hospodářské věci sboru byla jednou z nejdůležitějších povinností staršovstva. Jednalo se především o spravování jmění, vedení účtů, tvoření rozpočtu, rozvrhování sborových příspěvků na členy atd. O vedení účtů se staral zvolený pokladník. Majetkové a hospodářské věci, drobné i větší opravy církevních budov tvořily největší náplň schůzí staršovstva. Další funkcí ve staršovstvu týkající se hospodaření byl správce budov a majetku, později zvaný církevní hospodář.

Hospodaření sboru bylo výrazně ovlivněno zákonem o hospodářském zabezpečení církví. Stát plně hradil plat duchovního a schvaloval a kontroloval hospodaření sborů.

6.1 Rozpočet, příjmy a výdaje

Pokladník na jaře každého roku předložil účty za předchozí rok i s vysvětlením na schůzi staršovstva. Revizoři k nim přiložili svou zprávu a staršovstvo účty schválilo. Dále pokladník předložil i rozpočet na následující rok k projednání a schválení. Účty i rozpočet byly poté předloženy na výroční schůzi zastupitelstva (od roku 1952 sborového shromáždění) ke schválení. Účastníci těchto shromáždění mohli k účtům i rozpočtu podávat dotazy a připomínky, všechny dokumenty se ale pokaždé bez větších problémů schválily.²⁵⁰ Sborové účty musely být rovněž předloženy do konce května každého roku seniorátnímu výboru.²⁵¹ Od roku 1950 muselo staršovstvo rovněž posílat čtvrtletní výkazy ONV a podrobný rozpočet ke schválení.²⁵²

Hlavní příjmy sboru tvořily příspěvky od členů (salár) a chrámové sbírky, případně dary. Menší příjmy plynuly sboru z nájemného z polí a z úroků z uložených fondů.²⁵³ Největší výdaj sboru – farářovo služné – odpadl díky novému zákonu o hospodářském zabezpečení církví. Největším výdajem se tak staly repartice vypsané synodní radou. Menší položky pak byly výdaje na kancelářské potřeby, daně a poplatky a příspěvky na penzijní fond pro faráře, cestovní výlohy, odměny kostelníkovi, varhaníkovi a hrobařovi.²⁵⁴ Nemalou položkou byly částky na udržování kostela a fary, které působily problémy s hospodařením.

²⁵⁰ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁵¹ Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, § 45.

²⁵² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁵³ A FS ČCE Sloupnice, Výroční účty 1938–1951, kn. III-B-23 (nestr.).

²⁵⁴ A FS ČCE Sloupnice, Poučení k sestavení církevního rozpočtu na rok 1950, kart. SR 3. A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

Pokladník se vždy snažil o vyrovnaný rozpočet, ale právě kvůli opravám sborových budov se mu to ne vždy dařilo. Například rozpočet na rok 1950 byl vrácen okresním úřadem a musel být opraven. Od tohoto roku byl také většinou rozpočet řádný a mimořádný, který byl ve schodku.²⁵⁵ Dělo se tak zejména v důsledku stavebních oprav. Dvakrát v tomto období si sbor musel půjčit od SR a obdržel také příspěvky od státu.²⁵⁶

Tabulka 4: Příjmy a výdaje sboru za roky 1948–1958²⁵⁷

Příjmy a výdaje sloupnického sboru											
rok	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
příjmy	173 374	161 623	129 538	114 832	69 794	14 204	13 000	11 908	N	N	11 835
vydání	173 374	161 385	126 633	114 832	72 789	12 541	13 300	8 622	N	N	14 105

Tabulka ukazuje příjmy a výdaje ve vymezeném období (pro roky 1956 a 1957 chybí v pramenech údaje). Zpočátku byly tyto příjmy a výdaje téměř dvojnásobné oproti částkám v rozpočtu. Postupně se ale rozpočet plánoval podrobněji a přesněji. V roce 1953 také přišel radikální pokles v částkách v důsledku měnové reformy – příjmy a vydání už se nepohybovaly ve statisících ale pouze v desítkách tisíc a do roku 1958 se téměř vůbec nezvýšily.

Případný přebytek byl uložen do fondů nebo využit v dalších letech pro krytí menšího schodku. Sloupnický sbor měl několik stálých fondů (např. fond Morávkové, fond Dvořákové, fond štedrovečerní nebo Jubilejní fond). Největším fondem bylo kmenové jmění. Tyto položky činily v roce 1951 dohromady 12 000 Kčs.²⁵⁸ Fondy byly uloženy v peněžních ústavech a byly k nim připisovány úroky.

6.2 Pokladník

Funkce pokladníka byla náročná a zvolení členové staršovstva se často zdráhali ji přijmout. Tento úkol vykonával bezplatně již od června 1937 starší Jan Vaňous. Poměrně často si stěžoval na výběr saláru a zejména kvůli tomu v roce 1949 žádal, aby byl nahrazen někým jiným. Starší ho nakonec přesvědčili, aby ještě pokračoval, s příslibem, že mu budou s výběrem saláru pomáhat.²⁵⁹

²⁵⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁵⁶ *Tamtéž.*

²⁵⁷ Sestavila autorka na základě údajů z: A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.). Částky jsou uvedeny v Kčs a jsou zaokrouhleny na celé koruny. Pro roky 1956 a 1957 v pramenech chybí údaje.

²⁵⁸ A FS ČCE Sloupnice, Výroční účty 1938–1951, kn. III-B-23 (nestr.). SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Soupis majetku FS ČCE ve Sloupnici z roku 1951, kart. 1427.

²⁵⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

V březnu 1952 za sebe Vaňous navrhl Stanislava Mikuleckého, který byl 4. května 1952 jednomyslně zvolen.²⁶⁰ Ovšem v době sporu mezi farářem a staršovstvem ještě ten samý rok odmítl Mikulecký vykonávat svou funkci a pokladnu tak vedl opět Vaňous (pod dohledem Mikuleckého).²⁶¹ 8. března 1953 Stanislav Mikulecký rezignoval a za pokladníka byl zvolen Jan Morávek. Morávek přijal funkci pod podmínkou, že bude mít ve starších pomoc při vybírání salárních příspěvků, což mu starší slíbili. Ve funkci vydržel až do roku 1959,²⁶² je ale otázkou, do jaké míry se skutečně o účty staral, neboť podle anonymního dopisu zasláního SR na začátku roku 1958 se o pokladnu staral sám farář Chlebníček²⁶³ a skutečně od roku 1955 to byl on, kdo předkládal účty a rozpočet na schůzích.

6.3 Salár

Salár (někdy též zvaný přirážky) byl nejdůležitější částí příjmů sboru. Jednalo se o církevní příspěvky od členů církve. Jeho placení mělo být dobrovolné,²⁶⁴ ale praxe byla taková, že příspěvky byly rozvrženy podle daní a pak vyžadovány od věřících. Stejně tak to bylo i ve Sloupnici. Staršovstvo se snažilo salár rozvrhnout tak, aby se všichni členové vzhledem ke svým příjmům podíleli rovnoměrně na příjmech sboru. Většina členů platila řádně a přispívala sboru značně i na sbírkách, ale někteří věřící měli s placením problémy.

Pro rok 1948 byly přirážky zvýšeny ze 150 % na 200 % přímých daní a výnos měl být použit na různé opravy sborových budov.²⁶⁵ Vaňous měl už v průběhu roku potíže s vybíráním a staršovstvo se rozhodlo natisknout připomínky s prosbou o zaplacení. Ty pak rozesílalo těm, kteří dosud nezaplatili.²⁶⁶ Moc úspěšné připomínky ale nebyly. Potíže s výběrem saláru se vlekly, Vaňous se kvůli tomu v únoru 1949 chtěl vzdát funkce pokladníka.²⁶⁷ Konečná bilance byla taková, že z počtu salárníků 300 (z celkového počtu členů 910) jich salár zaplatilo 244 a 56 nezaplatilo.²⁶⁸ Dohromady se na saláru za rok 1948

²⁶⁰ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁶¹ *Tamtéž.*

²⁶² *Tamtéž.*

²⁶³ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, Dopis neznámého člena sloupnického sboru synodní radě ze dne 16. 1. 1958, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

²⁶⁴ Vladimír SÝKORA – Pavel ŠIMEK, *50 let úsilí o hospodářské zabezpečení církve*, in: *Církev v proměnách času 1918–1968*. Sborník k 50. výročí spojení českobratrské církve evangelické, Praha 1969, s. 66–67.

²⁶⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁶⁶ *Tamtéž.*

²⁶⁷ *Tamtéž.*

²⁶⁸ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 206, Výroční účty za rok 1948, kart. 84.

vybralo 43 038 Kčs,²⁶⁹ což činilo průměr 47,29 Kčs na jednoho člena a bylo to více než v předchozích letech.

V roce 1949 zaplatili všichni z 254 salárníků,²⁷⁰ zřejmě také proto, že některým členům byla výše saláru upravena. Ovšem již brzy nastalo to, čeho se starší obávali před přijetím církevních zákonů, tedy že někteří členové budou mít za to, že platí-li stát faráře, oni sami už nemusí církvi nijak přispívat.²⁷¹ Salární příspěvky se však zmenšily ve všech sborech.²⁷² V září 1950 se pak staršovstvo rozhodlo rozmnožit letáky, kde by vysvětlilo, k čemu nyní sbor potřebuje přírážky, přiložit k tomu složenku a zaslat všem poplatníkům.²⁷³ Tuto formu platby využilo jen velmi málo církevníků,²⁷⁴ ale prameny neříkají, kolik členů nezaplatilo. V roce 1951 z 252 salárníků nezaplatilo jen 16.²⁷⁵

V roce 1953 nastal velký zlom kvůli měnové reformě, jak je patrné z následující tabulky. Snížení příspěvků bylo velké v celé církvi.²⁷⁶ Debaty o saláru pak na nějaký čas utichly (nebo o nich neinformují prameny). Ale v prosinci 1956 farář sdělil, že z 280 členů sboru platících salár jich dosud nezaplatilo 90. Dlouhodobě prý neplatilo 10 % členů. V lednu 1957 pak bylo navrženo, aby se zpřesnil seznam členů. Starší stále uvažovali, jak tuto situaci zlepšit, opět obcházel členy, kteří nezaplatili. Sbor potřeboval tyto prostředky získat kvůli zvýšené repartici. V červenci 1958, když už byl ve Sloupnici nový farář Běťák, bylo ale dohodnuto, že salár bude dobrovolný bez předepsané výše.²⁷⁷

²⁶⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 255, kart. IVA8.

²⁷⁰ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 206, Výroční účty za rok 1949, kart. 84.

²⁷¹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁷² ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zpráva o 18. konventu Chrudimského seniorátu konaném 7. prosince 1950 v Chocni, kart. IVB14.

²⁷³ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁷⁴ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁷⁵ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 206, Výroční účty za rok 1951, kart. 84.

²⁷⁶ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 29, Stručný přehled o stavu Chrudimského seniorátu přednesený na seniorátním shromáždění 29. září 1953, kart. 11.

²⁷⁷ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

Tabulka 5: Přehled obětavosti za roky 1948–1953²⁷⁸

Přehled obětavosti						
rok	1948	1949	1950	1951	1952	1953
salár	43 038	48 720	30 232	34 650	24 680	5 533
průměr na člena	47,29	53,01	32,97	37,54	26,57	5,98
sbírky pro vlastní potřeby	37 565	45 465	36 793	34 496	33 549	5 106
průměr na člena	41,28	49,47	40,12	37,37	36,11	5,52
sbírky mimosborové	9 765	32 706	8 785	7 380	7 506	384
průměr na člena	10,73	35,59	9,57	8,00	8,08	0,41
celková obětavost	99,30	138,07	82,66	82,91	70,76	11,91

6.4 Sbírky

Dalším pramenem sborových příjmů byly chrámové sbírky. Ty měly být naprosto dobrovolné. Konaly se při bohoslužebných a jiných shromážděních a byly děleny především na sbírky pro potřeby sboru a sbírky mimosborové (celocírkevní).²⁷⁹

Podle zvyku se konalo několik mimosborových sbírek ročně (např. sbírka pro misii mezi pohany v únoru, o Velikonocích na Hlavní dar lásky pro Jeronýmovu Jednotu, v červenci pro Husův dům v Praze, v říjnu pro církevní sociální práci a o Vánocích pro studenty bohosloví).²⁸⁰ Ostatní neděle se vybíralo pro potřeby sboru nebo na nějaké mimořádné účely. Tak například v únoru 1948 žádala SR o sbírku pro trpící děti.²⁸¹ V prosinci 1948 byly sbory vyzvány SR, aby konaly slavnostní bohoslužby na památku třicátého výročí sloučení církví a při té příležitosti vykonaly velkou chrámovou sbírku pro rozmnožení jmění Jubilejního tolerančního daru.²⁸² V srpnu 1954 se měla konat chrámová sbírka pro obyvatele postižené povodní.²⁸³

Kromě chrámových sbírek se občas konaly i sbírky podomní. Někteří členové také věnovali sboru peněžité dary, většinou v době různých rodinných výročí.

V roce 1948 se na chrámových sbírkách pro vlastní potřeby vybralo 19 186 Kčs, darech pro vlastní potřeby 18 379 Kčs; pro mimosborové účely při chrámových sbírkách 5 200 Kčs a při podomních sbírkách 4 565 Kčs. Celková „obětavost“ sloupnického sboru, tedy

²⁷⁸ Sestavila autorka na základě údajů z: A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.). A FS ČCE Sloupnice, Závěrečný účet za rok 1952, kart. Pokl. 2 (nestr.). A FS ČCE Sloupnice, Závěrečný účet za rok 1953, kart. Pokl. 2 (nestr.). Částky jsou uvedeny v Kčs a jsou zaokrouhleny na celé koruny. Pro roky 1954–1958 v pramenech chybí údaje, a proto tabulka končí rokem 1953.

²⁷⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁸⁰ *Tamtéž.*

²⁸¹ Sloupnické staršovstvo se rozhodlo místo sbírky poslat 200 Kčs. *Tamtéž.*

²⁸² Jubilejní toleranční dar bylo účelové jmění spravované synodní radou sloužící k poskytování bezúročných půjček sborům. A FS ČCE Sloupnice, č. j. 3366, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948.

²⁸³ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1585, kart. SR 4.

součet vybraného saláru a všech sbírek, činil 90 368 Kčs, což byl průměr 99,30 na jednoho člena. Tato částka se v poválečných letech mírně zvyšovala. Navzdory tomu byl sloupnický sbor z hlediska obětavosti 14. nejhorší z celkových 33 sborů Chrudimského seniorátu; byl na tom hůře než sousední litomyšlský a džbánovský sbor, ale zároveň o něco lépe než podobně velký sbor v Bučině.²⁸⁴ V roce 1951 sloupnický sbor v pořadí ještě o něco klesl.²⁸⁵

Konkrétní sumy sbírek v letech 1948–1953 jsou uvedeny v předchozí tabulce. I ve sloupnickém sboru nebyla příliš ochota platit na mimosborové sbírky a v letech 1950 a 1953 bylo snížení této částky nejmarkantnější.

6.5 Repartice

Repartice byly poměrně rozdělené příspěvky jednotlivých sborů (rozepsané podle počtu členů a finanční schopnosti sborů), které sbory posílaly do Ústřední pokladny při SR na obecné církevní potřeby.²⁸⁶ (Zpočátku to byly především platy duchovních, po přijetí nových církevních zákonů bylo její hlavní poslání poskytovat dary na úhradu mimořádných věcných potřeb, bezúročné půjčky, podpory duchovním atd.).²⁸⁷ Úhrnné částky pro senioráty byly usneseny na konferenci seniorů a seniorátních kurátorů, částky pro jednotlivé sbory si pak rozvrhly seniorátní výbory.²⁸⁸

V roce 1948 činila repartice 9 000 Kčs, ale zároveň s tímto musel sbor odvádět 33 000 Kčs na plat svému faráři, takže celková odvedená suma činila 42 000 Kčs. Stejná částka byla vyměřena i podobně velkému sboru v Bučině a v Chrudimském seniorátu platily více jen 3 městské sbory (Choceň, Chrudim a Pardubice).²⁸⁹ Stejně to bylo i v roce 1949.

V roce 1950 se pro Sloupnici zvýšila kvóta na společnou pokladnu. Měla nově činit 23 Kčs na jednoho člena, dohromady tedy 20 800 Kčs. To bylo jednou tolik oproti předešlému roku, Sloupnický sbor se domníval, že by příjmy nedosáhly předepsané výše, i když už odpadl příspěvek na farářův plat. Sbor ale v tom roce podnikl nákladnou opravu fary. Starší se proti novému výměru ohradili, ale bezvýsledně. Nakonec se dohodli na

²⁸⁴ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. j. 255, kart. IVA8.

²⁸⁵ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Přehled obětavosti ve sborech Chrudimského seniorátu v roce 1951, kart. IVB14.

²⁸⁶ V. SÝKORA – P. ŠIMEK, *50 let úsilí...*, s. 72.

²⁸⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1059, kart. SR 3.

²⁸⁸ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 850, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948.

²⁸⁹ *Tamtéž.*

farářově návrhu, že pokud dostanou podporu na opravu fary, zašlou tuto částku repartice.²⁹⁰

Chlebníček SR napsal, že mohou odvést jen 9 000 Kčs. SR tomu nechtěla ani věřit, nakonec ale sloupnickému sboru vyšla vstříc a sbor dostal příspěvek 11 800 Kčs na úhradu schodku řádných výdajů,²⁹¹ takže repartice činila de facto jen 9 000 Kčs.

Pro rok 1951 byla repartice Sloupnici snížena na 18 000 Kčs (bylo to o 2 000 Kčs méně než Bučina).²⁹² Následující rok repartice sloupnickému sboru klesla ještě o 500 Kčs.²⁹³ Tyto repartice sbor bez problémů odvedl.

Velký zlom v částce repartice znamenal rok 1953, zcela jistě kvůli měnové reformě. Sloupnice měla platit 3 500 Kčs.²⁹⁴ O rok později částka ještě o 100 Kčs klesla²⁹⁵ a Sloupnice tak měla až 13. nejvyšší repartici z 26 sborů Chrudimského seniorátu.

V roce 1956 částka nepatrně stoupla na 3 500 Kčs.²⁹⁶ Následující rok se repartice zvýšila výrazněji – o 1 600 Kčs – v důsledku celocírkevního navýšení.²⁹⁷ Bylo tedy nutné, aby všichni sboroví poplatníci zaplatili salár a starší kvůli tomu opět obcházel členy.²⁹⁸ Prameny už ale nehovoří o tom, jak úspěšní byli.

6.6 Farářův plat a odměny dalším pracovníkům

Farářův plat („služné“) byl nejprve plně hrazen z církevních prostředků. Jeho výši určovala synodní rada podle velikosti sboru a počtu členů. Byla určena kvóta, kterou měl sbor na plat odvádět.

V roce 1948 SR faráři vypočítala základní služné na 34 800 Kčs ročně. K tomu trienálky 4 900 Kčs, celkový plat tedy činil 39 700 Kčs. Sbor měl z této částky uhradit 33 000 Kčs a ústředí církve 6 700 Kčs.²⁹⁹ K tomu ještě Chlebníček obdržel výchovné na své dvě dcery, dohromady 2 700 Kčs.³⁰⁰ Stejně to bylo i v následujícím roce.

Od roku 1950 pak podle nových církevních zákonů farářův plat plně hradil stát. Konkrétní záznamy o výši jeho platu jsou doloženy jen útržkovitě, pouze pro některé

²⁹⁰ Místokurátor Mikulecký navrhoval nejprve zaslat částku a potom žádat o podporu. A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.). SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 145, č. j. 398/50, kart 69.

²⁹¹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 2693, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

²⁹² A FS ČCE Sloupnice, Repartice 1951, kart. SR 3.

²⁹³ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1870, kart. SR 3.

²⁹⁴ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 2586-II, kart. SR 4.

²⁹⁵ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1603, kart. SR 4.

²⁹⁶ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 21, kart. SR 4.

²⁹⁷ V. SÝKORA – P. ŠIMEK, *50 let úsilí...*, s. 73.

²⁹⁸ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

²⁹⁹ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 2667, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948.

³⁰⁰ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 3145, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948.

měsíce, ale zřejmě si Chlebníček dost polepšil. V lednu 1950 dostal 5 630 Kčs hrubého, což byl zhruba průměrný plat mezi faráři litomyšlského okresu. Celkový plat zahrnoval výchovné na dcery a občas také „výkonovou položku“, která činila i 1 500 Kčs.³⁰¹ V roce 1951 Chlebníček dohromady obdržel 51 300 Kčs a k tomu ještě 12 600 Kčs výchovného.³⁰² Po měnové reformě se jeho plat přirozeně snížil. Prameny hovoří až o roku 1955, kdy si vydělal 13 352 Kčs, k čemuž obdržel 2 400 Kčs hodnotní přídavek, a podobné to bylo i v následujících dvou letech.³⁰³

Na rozdíl od platu faráře, odměny pro ostatní pracovníky hradil plně sbor sám. Ve Sloupnici se jednalo o varhaníka a kostelníka. V roce 1949 obdržel kostelník celkem 1 500 Kčs a varhaník 2 000 Kčs za celý rok.³⁰⁴ Odměna jim postupně rostla a v roce 1952 obdrželi oba 3 000 Kčs.³⁰⁵ Po měnové reformě jim odměna klesla na 600 Kčs a za celé vymezené období se již nezvýšila.³⁰⁶

6.7 Nájemné z pozemků a příjem ze hřbitova

Sloupnický sbor na počátku vymezeného období vlastnil 11 ha 67 a 68 m² pozemků,³⁰⁷ což zahrnovalo menší pozemky v okolí fary a kostela a pole, které sbor pronajímal svým členům. Výnos z pole činil menší položku v příjmech sboru (v roce 1948 to bylo 8 566,50 Kčs a v roce 1949 9 112 Kčs).³⁰⁸ V roce 1948 byl přijat nový zákon o vlastnictví zemědělské půdy a v březnu 1949 bylo jasné, že sboru bude ponechán pouze 1 ha pozemků a zbytek bude vykoupen. Starší se proti tomu odvolali, ale bezvýsledně.³⁰⁹ Sboru tak zbylo pouze 1 ha 90 a 29 m²,³¹⁰ což byly farní zahrady, plocha hřbitova a kousek zahrady okolo něj. Příjem za nájemné se tak snížil na minimum. V roce 1951 pozemky vynesly pouze 1 348 Kčs.³¹¹

³⁰¹ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Přehled platu farářů za rok 1950, kart. 1421.

³⁰² SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Rozpočet na rok 1953, kart. 1426.

³⁰³ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Výplata farářům v okrese Litomyšl za rok 1955, kart. 1431.

³⁰⁴ A FS ČCE Sloupnice, Výroční účty 1938–1951, kn. III-B-23 (nestr.). Funkci varhaníka vykonával Ladislav Morávek a funkci kostelníka Josef Kubový, oba z Dolní Sloupnice.

³⁰⁵ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, inv. č. 1705, č. j. 430/1950, kart. 1415.

³⁰⁶ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁰⁷ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, č. kart. V/A10, Sbory 1919–1947, složka Dolní Sloupnice, Rozhodnutí synodního výboru ČCE chrudimskému seniorátnímu úřadu o žádosti ze Sloupnice na státní podporu ze dne 16. ledna 1929.

³⁰⁸ A FS ČCE Sloupnice, Výroční účty 1938–1951, kn. III-B-23 (nestr.).

³⁰⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³¹⁰ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Soupis majetku FS ČCE ve Sloupnici z roku 1951, kart. 1427.

³¹¹ A FS ČCE Sloupnice, Výroční účty 1938–1951, kn. III-B-23 (nestr.).

Sboru také plynul určitý příjem ze hřbitova, neboť se za každé místo platilo, ale částka nebyla moc velká (v roce 1951 to činilo 1 980 Kčs).³¹² V dalších letech se o příjmu ze hřbitova prameny ani nezmiňují a v prosinci 1956 veškerý možný příjem z něj zcela odpadl, neboť byl hřbitov předán do správy MNV.³¹³

6.8 Údržba a opravy majetku

Sloupnický sbor měl k dispozici kostel a faru nacházející se hned vedle sebe v Dolní Sloupnici. V přízemí farní budovy byly sborový sál a dvě místnosti. Jedna sloužila jako farní kancelář. Dohromady měly místnosti 92,68 m². Farář jako svůj byt využíval 5 místností v prvním poschodí fary o velikosti 99,58 m².³¹⁴ K těmto budovám přiléhaly farní zahrada s výměrou 7 a 18 m² a dvě zahrady u kostela s velikostí 8 a 63 m².³¹⁵ Sloupnickému sboru do roku 1956 patřil také evangelický hřbitov v Horní Sloupnici.

Obě budovy velmi staré (kostel byl postaven v roce 1795³¹⁶ a fara v roce 1860³¹⁷), a přestože obě prošly několika menšími i většími opravami a úpravami, jejich údržba byla poměrně náročná. (Například v roce 1948 opravy stály 18 412 Kč).³¹⁸ Správu církevních budov a majetku měl na starosti církevní hospodář, hřbitov správce hřbitova. O běžnou údržbu a úklid kostela (a topení v kostele v zimě) se staral kostelník.³¹⁹

V roce 1950 byla obnovena fasáda a dány nové okapy na faře. Stát na to přispěl 20 000 Kčs.³²⁰ Celkem měla oprava stát 60 000 Kčs a způsobila problémy se shromážděním částky na repartici SR.

V roce 1953 byla opravena instalace odpadových trubek a koupelna na faře a střecha fary.³²¹ V roce 1956 byla podniknuta jen menší oprava polostrhlého plotu v délce cca 20 m a oprava části podlahy ve sborovém sále.³²²

Nových oken, o kterých se hovořilo už od konce 40. let, se fara dočkala až na konci roku 1957. Výměna 9 oken v 1. poschodí stála necelých 9 000 Kčs. Stát na ni poskytl příspěvek

³¹² A FS ČCE Sloupnice, Výroční účty 1938–1951, kn. III-B-23 (nestr.).

³¹³ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³¹⁴ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 207/54, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

³¹⁵ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 207/54, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

³¹⁶ B. SMETÁNKÁ, *Úzkou cestou...*, s. 30, 42.

³¹⁷ B. SMETÁNKÁ, *Úzkou cestou...*, s. 50.

³¹⁸ A FS ČCE Sloupnice, Popis církevního hospodaření sborů Chrudimského seniorátu, kart. SR 3 (nedatováno).

³¹⁹ Funkci církevního hospodáře vykonával v letech 1946–1952 starší Jan Matyáš a po něm Josef Junek. A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³²⁰ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 207/54, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

³²¹ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 227/53, kart. Kor. 12.

³²² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

2000 Kčs a sbor také obdržel bezúročnou půjčku od SR ve výši 4 000 Kčs, kterou se snažil splatit co nejdříve.³²³

Kostel i fara potřebovaly prakticky neustále nějakou opravu. Tyto opravy musely být schváleny ONV, musely být také naplánovány několik let dopředu, aby se na ně sehnaly peněžní prostředky i materiál. Větší opravy se tak často odkládaly nebo se vykonaly jen částečně. Pokud to bylo možné, dělal sbor opravy svépomocí.

³²³ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 5/58, neč. balík Styk s úřady 1926–1971. ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 459, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

7 Práce s dětmi a mládeží

Práce s dětmi a mládeží byla pro sbory velice důležitá a měla dlouholetou tradici. Většina této práce se odehrávala na půdě sboru, ale zahrnovala i výuku náboženství na školách. Všechny tyto schůzky byly pod dohledem státních úřadů, do 28. ledna 1951 museli faráři oznámit ONV, ve které dny a v kolik hodin se konaly nedělní školy a další schůzky mládeže.³²⁴ Význam výchovy na sborové půdě stoupal s tím, jak rostly překážky výuky náboženství na školách.

7.1 Nedělní škola

Nedělní školy byly shromáždění pro děti ve věku přibližně od 6 do 14 let.³²⁵ Na rozdíl od výuky náboženství měly mít bohoslužebný ráz, ovšem přístupný dětem. Za nedělní školy byli zodpovědní nejen faráři, ale i jejich spolupracovníci, učitelé v dětských skupinách, často z řad sdružení mládeže.³²⁶ Nedělní škola se konala na faře ve Sloupnici pravidelně každou neděli kromě letních prázdnin a neděl, kdy byla vysluhována Večeře Páně, od 11 do 12 hodin.³²⁷

Děti byly zpravidla rozděleny podle věku do 4 skupin, jednotlivé skupiny se učily v různých místnostech na faře nebo v kostele.³²⁸ Jednu zvláštní skupinu měly také v Řetové, kde ji po celou dobu vedla Marie Váňová.³²⁹ Ve Sloupnici se učitelé střídali, bývali to členové sdružení mládeže, často dívky, které ale po svatbě učit přestaly.³³⁰ Po celou vymezenou dobu v nedělní škole vyučoval Ladislav Morávek (pozdější kurátor), kterému pomáhaly v roce 1950 Anna Matyášová a Marta Mikulecká,³³¹ v roce 1951 přibyla Marie Šilarová, Věra Škeříková a Václav Bečička. V roce 1956 vyučoval Jan Mikulecký, Bohuslav Bohuněk, Josef Vondráček a Věra Vašinová, v roce 1957 ještě Anna

³²⁴ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 87/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

³²⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³²⁶ V. ČAPEK, *Výchovná práce...*, s. 39.

³²⁷ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.); A FS ČCE Sloupnice, č. j. 26/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

³²⁸ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

³²⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³³⁰ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

³³¹ O těchto dvou se zachovaly i informace OCT: „*Anna Matyášová z Dolní Sloupnice 123, nemajetná, zaměstnaná v domácnosti, není v žádné politické straně, nemá kladný poměr k lidově demokratickému zřízení, dosud svoje politické přesvědčení neprojevila, žádné zvláštní styky neudrzuje, u většiny obyvatelstva není oblíbená, svým chováním na nikoho politicky nepůsobí; Marta Mikulecká z Českých Heřmanic 9, nemajetná, zaměstnaná v zemědělství svého otce Jana Mikuleckého, místopředsedy staršovstva, není nikde politicky organizovaná, svůj postoj k lidově demokratickému zřízení dosud neprojevila, je u občanstva oblíbená, stýká se s místní mládeží a politicky svým chováním na nikoho nepůsobí.*“ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Charakteristika staršovstva sboru ČCE ve Sloupnici ze dne 1. února 1950, kart. 1423

Bohuňková.³³² Počet učitelů se zdá dostatečný, ale farář si často stěžoval, že je učitelů málo. Učitelé se připravovali na svou práci v nedělní škole společně a pravidelně pod farářovým vedením každý týden ve zvláštních přípravkách,³³³ i když podle Věry Mikulecké se jednalo spíše jen o jednoduchý rozpis látky.³³⁴ Vedení církve mělo vytvořené osnovy a učební pomůcky, ale i podle výpovědi Věry Mikulecké, se podle nich neučilo.

Účast se poměrně skokově snížila v rozmezí pár let po válce. Ještě v roce 1946 uvádějí církevní prameny, že školu navštěvovalo průměrně 70 dětí, v roce 1948 už jen okolo 40. Starší to vnímali velice nelibě. V březnu 1949 kurátor Beneš řekl, že dle docházky dětí se prý posuzuje duchovní vyspělost rodičů a účast by měla být lepší. Objevil se i návrh, zda by nebylo vhodnější pořádat nedělní školu v Horní Sloupnici, aby to děti měly blíž. Několikrát se o tom jednalo, ale k žádnému přesunu nedošlo. Na mimořádné schůzi zastupitelstva 4. prosince 1949, kde se jednalo o nových církevních zákonech, zazněly výzvy k návštěvám rodin a povzbuzování rodičů k posílání dětí do nedělní školy a její propagaci, neboť značný počet dětí prý nedělní školu vůbec nenavštěvoval.³³⁵

I když počet přihlášených dětí mírně klesal (na začátku 50. let to bylo asi 70 přihlášených dětí), průměrná účast 40 dětí zůstala až do roku 1957. V Řetové se scházela skupina 6 dětí. U dětí prý byla návštěvnost opačná než u rodičů – děti chodily nejméně na jaře a nejlepší účast bývala na podzim a vrcholila o Vánocích.³³⁶

Kromě obvyklé nedělní výuky se pořádaly i občasně výlety nebo různé akce (např. 30. prosince–1. ledna 1952 byla ve Sloupnici „zimní škola“) a každý rok se na 4. neděli adventní konala Vánoční slavnost nedělní školy.

Nedělní škola byla nejdůležitější složkou výchovy dětí na půdě sboru a její význam rostl na úkor výuky náboženství ve školách, které bylo pod velkou kontrolou úřadů. Církev si byla vědoma toho, že náboženství je ve školách jen trpěno a seniorátní konvent doporučoval sborům, aby se více soustředily na práci s mládeží na půdě sboru.³³⁷

³³² Výpověď Věry Mikulecké ze dne 4.3.2018, archiv autorky, [písemná výpověď]. SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, č.j. 365/50, kart. 7.

³³³ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 128, Zpráva o stavu sboru ČCE ve Sloupnici za rok 1958, kart. 61.

³³⁴ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 4.3.2018, archiv autorky, [písemná výpověď].

³³⁵ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zpráva o 18. konventu Chrudimského seniorátu konaném 7. prosince 1950 v Chocni, kart. IVB14.

³³⁶ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³³⁷ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zpráva seniora přednesená na konventu Chrudimského seniorátu 8. září 1957, kart. 7.

7.2 Výuka náboženství

Stát si výuku náboženství postupnými kroky podmaňoval. Už v předúnorové době byly střety mezi církví a státem, a to zejména kvůli zestátnění církevních škol.³³⁸ Po komunistickém převzetí moci zůstala určitou dobu stejná zákonná úprava jako z předválečné doby. Škola byla povinna starat se o náboženskou výchovu svých žáků, ale rodiče, pokud si to přáli, mohli děti odhlásit.³³⁹ Při počtu alespoň 15 žáků stejného náboženského vyznání, zřídil okresní školní úřad oddělení pro tuto výchovu. Náboženství se vyučovalo na národních školách a v prvních třech postupných ročnících střední školy po dvou hodinách týdně, ve čtvrtém postupném ročníku střední školy po jedné hodině týdně. Pokud bylo ve škole méně než 15 žáků, zřídilo se oddělení s menším počtem vyučovacích hodin.³⁴⁰ Od 1. září 1949 došlo ke změnám v organizaci náboženského vyučování – faráři měli povinnost vyučovat náboženství na školách 1. a 2. stupně bezplatně 8 hodin týdně.³⁴¹

V obvodu sloupnického sboru se nacházely obecná a střední škola v Horní Sloupnici, obecná škola v Českých Heřmanicích a obecná a střední škola v Řetové. Školy navštěvovaly i děti, které nebydly přímo v obvodu sboru. Ve Sloupnici bylo nejvíce dětí a učilo se zde nejvíce hodin – konkrétně ve školním roce 1949/1950 na střední škole v pondělí a v pátek od 10 do 13 hodin, na obecné škole v pondělí a v pátek od 8 do 10 hodin. Na zbylých dvou školách se učilo méně hodin a žáci různého věku byli spojováni do jedné skupiny, na obecné a střední škole v Řetové se učilo v úterý od 15 do 16 hodin, na obecné škole v Českých Heřmanicích se učila jen 1 hodina za měsíc.³⁴² V tomto roce mělo být na náboženství přihlášeno dohromady 125 dětí, farář Chlebníček vyučoval 8 hodin bezplatně a k tomu 3,25 hodiny navíc.³⁴³ Již v této době se objevovaly stesky nad častou absencí žáků při výuce náboženství, hlavně na středních školách.³⁴⁴

Už v roce 1951 se čas výuky posunul na pozdější dobu a většina hodin se konala odpoledne, ve Sloupnici také poklesl počet hodin, naopak v Heřmanicích stoupl – učila se jedna hodina jednou za čtrnáct dní.³⁴⁵

³³⁸ Karel KAPLAN, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993, s. 13–19.

³³⁹ Zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), in: Sbíрка zákonů republiky Československé, 1948, částka 38, s. 829–838.

³⁴⁰ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 2460, neč. kart. Oběžníky synodní rady 1944–1948.

³⁴¹ A FS ČCE Sloupnice, zn. 324/náb-1/8-1949-IV, kart. SR 3.

³⁴² ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zpráva FS ČCE ve Sloupnici o výuce náboženství ze dne 13. ledna 1950, kart. IXA1.

³⁴³ *Tamtéž*.

³⁴⁴ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zpráva o 18. konventu Chrudimského seniorátu konaném 7. prosince 1950 v Chocni, kart. IVB14.

³⁴⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

Stát měl dozor i nad obsahem výuky, respektive schvaloval učební osnovy. Jak ale potvrzuje několik dokumentů, téměř nikde se neučilo podle osnov. Podle stížností na Chlebníčka ani on tak neučil.³⁴⁶

V roce 1952 stát opět přistoupil k administrativním opatřením s cílem snížit počet žáků přihlášených na výuku náboženství. Ministerstvo školství svou vyhláškou stanovilo, že rodiče žáků 1. a 2. stupně, kteří si přáli, aby se jejich dítě účastnilo výuky náboženství, ho museli počátkem každého školního roku nejpozději do 8. září přihlásit. Škola měla také žáky a rodiče uvědomit, že docházka je dobrovolná a nepovinná a nikdo tedy nemá právo rodiče nutit, aby své děti k vyučování přihlašovali. Synodní rada vyzvala sbory, aby tuto vyhlášku přečetli při bohoslužbách a zároveň vyzvala faráře, aby ji nezneužívali a nevnášeli neklid mezi lidmi a zdrželi se jakýchkoli jiných akcí na podporu přihlášek do výuky (např. pastoračních dopisů, podpisových akcí nebo organizovaných návštěv u rodičů).³⁴⁷

Krátce po tom SR poslala nový oběžník, ve kterém tvrdila, že někteří duchovní už 24. srpna z kazatelny mluvili o nově zaváděném přihlašování k vyučování náboženství „*nesprávným způsobem a nepřátelským státem*“, čímž měli vnášet neklid mezi obyvatelstvo. SR si prý nemyslela že by se někdo takový našel mezi československými kazateli, ale raději požádala duchovní, aby vyhlášku při bohoslužbách nečetli. SR také duchovní varovala, že pokud by v této věci něco podnikli, bylo by pouze na jejich zodpovědnost a SR by je nemohla hájit.³⁴⁸ Dokumenty neobsahují zmínku, jak se k tomuto postavil farář Chlebníček, ale lze se domnívat, že ve věci výuky náboženství nic nepodnikal. Bylo to v době, kdy vrcholil jeho spor se staršovstvem, a tak tomuto zřejmě nevěnoval příliš velkou pozornost.

V roce 1954 počet dětí na vyučování náboženství ve Sloupnici proti předešlému roku klesl z 49 na 42, vyučovací hodiny náboženství byly řazeny až na konec vyučování. V roce 1955 se přihlásilo více dětí (prameny uvádí dohromady 68), ale docházka byla nepravidelná.³⁴⁹ V roce 1956 se počet přihlášených snížil – na 40 ve Sloupnici a v Řetové na 5, pro Heřmanice nejsou údaje (prameny uvádí dohromady 56 nebo 51).³⁵⁰

³⁴⁶ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁴⁷ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1970, kart. SR 3.

³⁴⁸ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 1994, kart. SR 3.

³⁴⁹ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁵⁰ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 128, č. j. 50/57, kart. 61.

V roce 1957 se na náboženství ve Sloupnici přihlásilo 36 dětí, v Řetové 7 a v Heřmanicích 8³⁵¹ a staršovstvo se shodlo, že je potřeba, aby další rok zapůsobilo na rodiče, aby se počet přihlášených opět zvýšil. Nový farář Běťák pak od roku 1958 změnil organizaci náboženství – děti rozdělil do dvou skupin a zavedl při náboženství zpěv. Počet přihlášených ve Sloupnici se také zvýšil.³⁵²

Církev si vedla statistiky přesného počtu žáků přihlášených na náboženství, zatímco státní úřady zajímalo, jaké procento dětí se přihlásilo, ale vedly si údaje pouze pro celý okres a všechna náboženství dohromady. Ve školním roce 1953/54 bylo přihlášeno 70,6 % dětí, o rok později 67,8 %, i když prý někteří rodiče chtěli své děti přihlásit dodatečně.³⁵³ OCT však „akci Výuka náboženství“, jak svoji snahu o snížení počtu přihlášených žáků na náboženství nazýval, nehodnotil moc pozitivně. Tato akce prý na okrese Litomyšl probíhala poměrně pomalu kvůli značné religiozitě okresu, přesto prý po přesvědčování, které prováděly stranické organizace, byly děti z výuky náboženství odhlašovány. Ovšem podle OCT ne všichni ředitelé škol se starali o to, aby se snížil počet žáků na náboženství a někteří učitelé nebyli přesvědčeni o správnosti „oproštění dětí od tmářství“ a nestavěli se k této otázce „z marx-leninského hlediska“. Úspěchem pro OCT bylo, že někteří funkcionáři a dělníci vystupovali z církve nebo nehlásili své děti na náboženství.³⁵⁴

OCT také prováděli pohovory s duchovními, aby neagitovali pro výuku náboženství, přesto počet přihlášených neklesal tak, jak si OCT představoval. V roce 1955 byl nejvyšší počet přihlášených dětí na výuku náboženství na osmileté střední škole v Horní Sloupnici, ale tento počet zahrnoval i katolíky. O rok později už na této škole došlo ke snížení počtu přihlášek o 22,6 %, ale docházka prý zůstávala vysoká.³⁵⁵

V roce 1957/58 se z celkového počtu dětí na okrese přihlásilo 55,6 %. V tomto roce prý učitelé zdržovali závadné přihlášky a rodičům je dodali zpět až poslední den pro přihlášení. Toto mělo následující rok vést ke zvýšení přihlášek a jejich podávání hned první možný den, i když podíl přihlášených 50,5 % svědčí o opětovném snížení počtu přihlášek.³⁵⁶

³⁵¹ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 314/57, kart. Kor. 12. Některé prameny ale uvádějí počet přihlášených ve Sloupnici 45. A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁵² A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁵³ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Zpráva ONV v Litomyšli o výuce náboženství ze dne 23. září 1954, kart. 1428.

³⁵⁴ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Zpráva ONV v Litomyšli o průběhu akce Výuka náboženství ze dne 26. března 1953, kart. 1428.

³⁵⁵ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Konečná zpráva o výuce náboženství ze dne 5. října 1955, kart. 1436; SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Okresní přehled o průběhu přihlašování dětí na VN ze dne 25. září 1956, kart. 1436.

³⁵⁶ SOA Zámorsk, f. KNV Pardubice, Zpráva o přihlašování dětí na výuku náboženství ve školním roce 1958/59 ze dne 30. září 1958, kart. 1436.

I když se počet zapsaných na okrese Litomyšl snižoval, po celou vymezenou dobu se udržel nad 50 % a litomyšlský okres tak patřil v Pardubickém kraji k okresům s největším počtem přihlášek na náboženství.

Vyučování náboženství se stalo i předmětem sporů uvnitř sboru, potažmo mezi sbory. Nejprve si v únoru 1952 farář Chlebníček stěžoval na džbánovského faráře Průšu, kromě jiného kvůli zasahování do vyučování náboženství na střední škole II. stupně v Horní Sloupnici (viz kapitola 4.1.2.2 Spor s džbánovským farářem Průšou).³⁵⁷

Staršovstvo pak v létě 1952 obvinilo faráře Chlebníčka, že se výuce náboženství nevěnuje tak, jak by měl. Staršovstvo chtělo, aby se „*lidským i evangelickým způsobem přiblížil k srdci i mysli naší naděje, t. j. dětí*“, a představovalo si náboženskou výchovu školních dětí výkladem bible a dějepřavy a nikoliv pouze jejich čtením, nebo dokonce vyprávěním pohádek a požadovalo farářovu pravidelnou docházku na výuku. V roce 1951 prý vynechal 25 hodin.³⁵⁸ Chlebníček měl také jedné žačce dát z náboženství na vysvědčení trojku za to, že špatně vyskloňovala slovo anděl.³⁵⁹ Spor mezi farářem a staršovstvem se pak uklidnil, ale nejsou žádné záznamy, že by se výuka náboženství nějak zásadně změnila.

Vyučování náboženství bylo velmi důležité pro náboženskou výchovu dětí a jejich vztah ke sboru. V dřívějších dobách jím prošla velká část dětí ve sboru. Byla to právě výuka náboženství ve školách, která byla v oblasti církevní péče o děti a mládež nejvíce v hledáčku státních orgánů. Státní moc se snažila výuku co nejvíce ztěžovat. Církev si toho byla vědoma. Stěžovala si na klesající počet přihlášených dětí, ale její možnosti s tím něco dělat byly omezené, a tak se především soustředila na práci s dětmi a mládeží na sborové půdě. OCT si naproti tomu, podobně jako u návštěvy bohoslužeb, stěžoval, že počet přihlášek neklesá dostatečně.

7.3 Konfirmace

Podle Řádu a kázně ČCE byla konfirmace „*bohoslužebné shromáždění, při kterém dospívající děti vedené vlivem rodinné a školní křesťanské výchovy a dětských bohoslužebných shromáždění (Nedělní školy) dobrovolně vyznávají svou víru a obnovují tak slib složený za ně kdysi rodiči.*“ Konfirmaci předcházelo konfirmační cvičení, které vedl farář. Při něm konfirmandům vyložil církevní znalosti, ze kterých byli při konfirmaci

³⁵⁷ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 145, č. j. 94/52, kart. 69.

³⁵⁸ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, Opis dopisu sloupnického staršovstva faráři Chlebníčkovi ze dne 13. 11. 1952, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

³⁵⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, č. j. 2340, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

přezkoušení. Konfirmační cvičení mohlo být až dvouleté,³⁶⁰ ale ve Sloupnici trvalo jen asi 2–3 měsíce. Ke konfirmačnímu cvičení přicházely děti z nedělní školy většinou ve věku 14 let. Cvičení probíhalo na jaře několikrát týdně a obvykle v květnu proběhla zkouška konfirmandů za účasti staršovstva a konfirmační slavnost s vysluhováním Večeře Páně.³⁶¹ Přesný počet konfirmandů v jednotlivých letech ukazuje následující tabulka.

Tabulka 6: Počet konfirmovaných v letech 1948–1958³⁶²

Počet konfirmovaných											
rok	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
Sloupnice	15	17	15	18	14	7	17	–	15	13	–
CHS	215	237	182	242	296	345	334	280	333	343	296

V počtu konfirmovaných v této době nelze pozorovat nějaký setrvalý pokles, spíše záleželo na počtu dětí s daným ročníkem narození. Ke konfirmaci však chodilo méně dětí než před válkou, kdy se čísla pohybovala téměř vždy nad 20 dětmi, což však lze dát do souvislosti s celkovým poklesem obyvatel v obci mezi lety 1930 a 1950. V letech 1955 a 1958 se konfirmace ve Sloupnici nekonala, ale v pramenech není sděleno, z jakého důvodu. Je možné, že se v dané roky nesešel dostatečný počet dětí v konfirmačním věku.

V dřívějších dobách se konfirmace těšila velké vážnosti ve sboru i mezi rodiči a prošla jí velká většina dětí ve sboru. Nyní se její vnímání asi poněkud změnilo. Starší si stěžovali na docházku na konfirmační cvičení. Později se objevují i obavy konfirmandů, že nebudou přijati na vyšší školy a rozmýšlejí si tak konfirmaci.³⁶³

7.4 Sdružení mládeže

Schůzky mládeže byly v oficiálních dokumentech zvány jako biblické hodiny pro mládež. Mládež se scházela po celý rok obvykle v neděli večer v 8 hodin v počtu asi 20 dospívajících v roce 1950, následující rok v počtu asi 15.³⁶⁴ V roce 1950 se scházelo také

³⁶⁰ A FS ČCE Sloupnice, Řád a kázeň Českobratrské církve evangelické, kart. SR 4 (nedatováno).

³⁶¹ A FS ČCE Sloupnice, Ohlášení 7. 7. 1940–27. 2. 1944, č. kart. III-B-43 (nestr.).

³⁶² Sestavila autorka na základě údajů z: SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 120, Sborová statistika - tabulky, kart. 56 (nestr.). SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 122, Tabulečné přehledy o počtu duší a duchovních výkonech, kart. 57 (nestr.). SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 30, Zápis o schůzi seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané dne 10. prosince 1954 v Pardubicích, kart. 12. SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 119, Výkazy o počtu duší a duchovních výkonech 1946–1951, kart. 56 (nestr.).

³⁶³ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zápis o schůzi seniorátního výboru Chrudimského seniorátu konané 6. března 1958 v Chocni, kart. IVB14.

³⁶⁴ SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 122, Tabulečné přehledy o počtu duší a duchovních výkonech, kart. 57 (nestr.). A FS ČCE Sloupnice, č. j. 26/51, neč. balík Styk s úřady 1926–1971.

přibližně 15 mladších dorostenců ve středu večer.³⁶⁵ Ještě v tomtéž roce se ale obě skupiny opět sloučily do jedné. Přibližná návštěva 15 dospívajících vydržela i několik následujících let, výjimečně se přehoupla přes 20 účastníků. Průměrný věk účastníků se snížil na 15–16 let.³⁶⁶ Po roce 1955 účast na mládeži klesla – pohybovala se okolo 10 mladých.

Program schůzek si dělala mládež sama. Občas mezi ně zavítal někdo ze staršovstva nebo farář. Četly se různé náboženské texty, ale i hrály různé hry. Někteří účastníci také vyučovali v nedělní škole a zpívali v pěveckém kroužku.³⁶⁷

Objevovaly se samozřejmě i stesky nad neúčastí mladých na schůzkách mládeže i vůbec na bohoslužbách. Podle faráře prý mladí po konfirmaci jako by si mysleli, že s vyjitím školy „vyšli také jako i církev“ a byli rádi, „že už mají od náboženství pokoj“.³⁶⁸ Na schůzích starších se také několikrát vyzývalo, aby alespoň starší vedli svoje děti ke zbožnému životu a posílali je na sdružení mládeže. Na seniorátních schůzích se zase objevovaly stížnosti, že středoškoláci nechodí do kostela a vymlouvají se na to, že musí dělat domácí úkoly.³⁶⁹

Kromě pravidelných nedělních schůzek pořádala mládež čas od času i různé výlety (např. v srpnu 1951 do Mladé Boleslavi po stopách jednoty bratrské), seniorátní dny mládeže (např. 23. a 24. dubna 1949) nebo seniorátní biblické kurzy pro mládež (např. na přelomu let 1951 a 1952 nebo v říjnu 1957), při kterých se konaly různé přednášky a do Sloupnice se sjela mládež z okolních sborů.³⁷⁰

Sdružení mládeže kromě náboženské funkce plnilo i funkci společenskou. Na rozdíl od jiných setkání, nebylo pod téměř žádným dohledem, a to od sboru ani od OCT nebo jiných státních orgánů.³⁷¹ Počet návštěvníků klesal, ale schůzky se udržely, což se dá považovat za úspěch, neboť v mnoha jiných sborech se mládež přestala scházet úplně.

³⁶⁵ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁶⁶ A FS ČCE Sloupnice, č. j. 152/53, kart. Kor. 12.

³⁶⁷ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].; SOA Zámorsk, f. SÚCHS ČCE, inv. č. 25, Zpráva seniorátního výchovného odboru o práci mezi mládeží v Chrudimském seniorátu za rok 1950, kart. 7. Nejaktivnější mládežníci na začátku 50. let byli zejména Anna Matyášová, Ladislav Coufal, Anna Peterková, Josef Mikulecký, Jan Šplíchal a Věra Škeříková, především tedy děti členů staršovstva.

³⁶⁸ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁶⁹ ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE, Zpráva o 18. konventu Chrudimského seniorátu konaném 7. prosince 1950 v Chocni, kart. IVB14.

³⁷⁰ A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4, (nestr.).

³⁷¹ Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].

Závěr

Diplomová práce dosáhla svých cílů. Podařilo se zmapovat hlavní oblasti sborové činnosti a postihnout změny a vývoj, ke kterým za danou dobu došlo. Dalo by se i odpovědět na otázky, zda se sbor dokázal přizpůsobit novým poměrům a zda se za danou dobu nějak znatelně změnil. V převážné většině oblastí zůstával sbor poměrně uzavřený a konzervativní, což se ale od církevní instituce, navíc na vesnici dá očekávat.

Staršovstvo bylo věrno svému názvu a jeho obměna byla uskutečňována většinou z důvodu stáří a v několika případech kvůli zásahu státních úřadů. Výjimku tvořilo poměrně revoluční přijímání žen do staršovstva v roce 1955 (i když v nevelkém množství). Ovšem ordinaci žen už sloupnické staršovstvo odmítalo. K dalším úpravám církevního zřízení se sbor stavěl skepticky.

Ve vedení sboru nebyla žádná dominantní aktivní osobnost, která by se sbor snažila posunout kupředu. Kurátor Ladislav Beneš byl v roce 1949 odstraněn z veřejného života a farář Břetislav Chlebníček se soustředil především sám na sebe a své spory.

Přestože sborové materiály byly plné stesků nad klesajícím počtem věřících a jejich menší účasti na sborovém životě, ve statistikách se to projevuje jen nepatrně. Určitý odklon od sboru (potažmo církve) v daném období lze pozorovat, ale není příliš výrazný a větší odliv věřících nastal až v dalších letech. Ve sloupnickém sboru v tomto období ho nelze přisoudit pouze proticírkevnímu tažení komunistického režimu, neboť důležitým faktorem zde byl ne zcela ideální vztah mezi farářem a některými staršími i ostatními členy sboru.

Velkou proměnou prošlo hospodaření sboru. Zcela odpadl výdaj na plat faráři, zároveň sbor přišel o svoje pozemky a hřbitov. Vývoj výše různých položek lze jen těžko zhodnotit kvůli častým změnám a zejména měnové reformě v roce 1953.

Co se týká náboženské výchovy dětí a mládeže, zde se vliv státu (a především jeho překážky) uplatňoval výrazněji a sbor se tak (stejně jako celá církev) soustředil především na práci s dětmi na sborové půdě. Po confirmaci sdružení mládeže i celý sbor dokázaly přilákat jen malou část dospívajících, to však bylo běžné i v předchozích letech.

Celkově by se dalo chování sboru shrnout tak, že většinu času byl sbor ve vleku událostí. Sám od sebe se neměnil, pouze pokud k tomu byl donucen okolnostmi.

Zajímavé je, že letošní sborová výroční schůze, které jsem se účastnila, svým obsahem připomínala právě ty z padesátých let. Doba se změnila, ale problémy zůstávají podobné. Bylo vyřčeno mnoho stesků nad malým počtem členů a nízkou účastí v kostele.

V současnosti má sloupnický sbor 245 členů.³⁷² Klesla výrazně i návštěvnost běžných bohoslužeb. Kostel se více zaplní o svátcích a různých významných událostech, o Vánocích a Velikonocích navštěvují kostel i lidé, kteří do něj jinak nechodí, především díky programu, který je připraven pro děti. Dalším bolavým místem je finanční zajištění sboru. Stejně jako v padesátých letech je problémem placení saláru. Někteří členové neplatí tyto příspěvky a ostatní tak musí platit více. Církev také stojí na prahu nové etapy svého financování. Sbor hledá způsoby, jak se s těmito věcmi vypořádat, ale výhled do budoucnosti je nejistý.

Kromě zmapování hlavních činností sloupnického českobratrského sboru může práce přispět i k lepšímu poznání Českobratrské církve evangelické v druhé polovině 20. století. Dějiny institucí a společenství jsou také důležité pro znalost historie obce i okolního regionu a práce by se tak dala využít při výuce regionálních dějin období po roce 1948 v kontextu celostátního vývoje.

Téma nebylo ani zdaleka vyčerpáno. Existuje několik možností jak pokračovat v bádání – nejpřirozenější by bylo pokračovat s důrazem na hlavní činnosti sboru od roku 1958 směrem do současnosti. Vedle toho by se ale nabízelo i srovnání buď s některým ze sousedních sborů nebo s podobně velkým vesnickým sborem v Bučině v této době, stejně jako srovnání činnosti sboru ve dvou nebo více obdobích.

³⁷² Údaj je k 1. 1. 2017. Sbor ČCE Sloupnice. *Evangnet. Nezávislý evangelický portál*. [online]. 2018. [cit. 2018-4-20]. Dostupné z: <http://www.evangelnet.cz/cce/sbor/202-sloupnice>.

Prameny a literatura

Prameny

- Národní archiv
 - fond Státní prokuratura Praha
 - fond Státní soud Praha
- Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické v Praze
 - fond Synodní rada Českobratrské církve evangelické
 - fond Synodní rada Českobratrské církve evangelické – dodatky
- Archiv bezpečnostních složek
 - fond Vyšetřovací spisy
- Státní oblastní archiv v Zámrsku
 - fond Krajský národní výbor Pardubice
 - fond Seniorátní úřad Chrudimského seniorátu Českobratrské církve evangelické
- Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli
 - fond Okresní národní výbor Litomyšl
 - fond Okresní výbor Národní fronty Litomyšl
- Archiv farního sboru Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici

Tištěné prameny

- *Církevní zřízení, řád pro kazatele, volební řád usnesené XI. synodem českobratrské církve evangelické v Praze 31. října 1953*, Praha 1954.
- Vládní nařízení č. 221/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení evangelických církví státem, in: *Sbírka zákonů republiky Československé*, 1949, částka 68, s. 651–655.
- Vyhláška č. 64/1922 Sb. o novém církevním zřízení Českobratrské církve evangelické v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1922, částka 20, s. 155–175. Dostupné také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1922/020-1922.pdf>.
- Vyhláška č. 155/1931 Sb. o novém zřízení Českobratrské církve evangelické, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1931, částka 71, s. 1129–1175. Dostupné také z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1931/071-1931.pdf>.

- Zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), in: *Sbírka zákonů republiky Československé*, 1948, částka 38, s. 829–838.
- Zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní, in: *Sbírka zákonů republiky Československé*, 1949, částka 67, s. 639.
- Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, in: *Sbírka zákonů republiky Československé*, 1949, částka 67, s. 640–641.

Výpovědi pamětníků

- Výpověď Luboše Beneše ze dne 3. 9. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].
- Výpověď Luboše Beneše ze dne 4. 9. 2016, archiv autorky, [písemná výpověď].
- Výpověď Věry Mikulecké ze dne 28. 2. 2016, archiv autorky, [audiovizuální nahrávka].
- Výpověď Věry Mikulecké ze dne 4. 3. 2018, archiv autorky, [písemná výpověď].

Literatura

- BOHÁČ, Zdeněk, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*, Kostelní Vydří 1999.
- *Církev v proměnách času 1918–1968. Sborník k 50. výročí spojení československé církve evangelické*, Praha 1969.
- *Církev v proměnách času 1969–1999. Sborník Českobratrské církve evangelické*, Praha 2002.
- FIALOVÁ, Eva, *Malý obrazový průvodce dějinami Českobratrské církve evangelické*, Praha 2008.
- HUDEC, Jan, *Nezapomínejme na významné rodáky*, Hrabovský zpravodaj, 1/2016.
- KAPLAN, Karel, *Stát a církev v Československu 1948–1953*, Brno 1993.
- KARAS, Michal, *Církev, stát a společnost v jednání synodů ČCE 1918–1969*, diplomová práce, 2009.
- KARLÍKOVÁ, Martina, *Farní sbor Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici v letech 1918–1948*, bakalářská práce, 2015.
- NĚMEČEK, Josef, *Osudy sedláků na Litomyšlsku po roce 1948: akce StB Kulak*, [Česko] 2015.

- OTTER, Pavel, *Církevní politika 1949: dokumenty a komentáře*, Heršpice 1991.
- PAŘENICA, Jan, *Církevní právo Českobratrské církve evangelické*, diplomová práce, 2009.
- POSPÍŠILOVÁ, Hana, *Kolektivizace zemědělství pod heslem: „Sovětské Rusko - náš velký vzor!“*. *Hospodářská situace v Československu po roce 1948 a průběh kolektivizace na Litomyšlsku v 50. letech 20. st. se zaměřením na obec Sloupnici*, studentská odborná práce, 2010.
- ŠAFRÁNKOVÁ, Karolína, *Církevní politika Okresního národního výboru Litomyšl v letech 1946–1956*, studentská odborná práce, 2004.

Internetové zdroje

- *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/>
- *Evangnet. Nezávislý evangelický portál*. [online]. [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://www.evangelnet.cz/>

Seznam zkratek

A FS ČCE Sloupnice – Archiv farního sboru Českobratrské církve evangelické ve Sloupnici

ČCE – Českobratrská církev evangelická

f. – fond

JZD – jednotné zemědělské družstvo

kart. – karton

KNV – krajský národní výbor

KCT – krajský církevní tajemník

kn. – kniha

MNV – místní národní výbor

nestr. – nestránkováno

OCT – okresní církevní tajemník

ONV – okresní národní výbor

SOA Zámorsk – Státní oblastní archiv v Zámorsku

SOkA Svitavy – Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli

SOkA Ústí nad Orlicí – Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí

SR ČCE – Synodní rada Českobratrské církve evangelické

SÚC – Státní úřad pro věci církevní

SÚCHS ČCE – Seniorátní úřad Chrudimského seniorátu Českobratrské církve evangelické

ÚA ČCE – Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické

ÚAVNF – Ústřední akční výbor Národní fronty

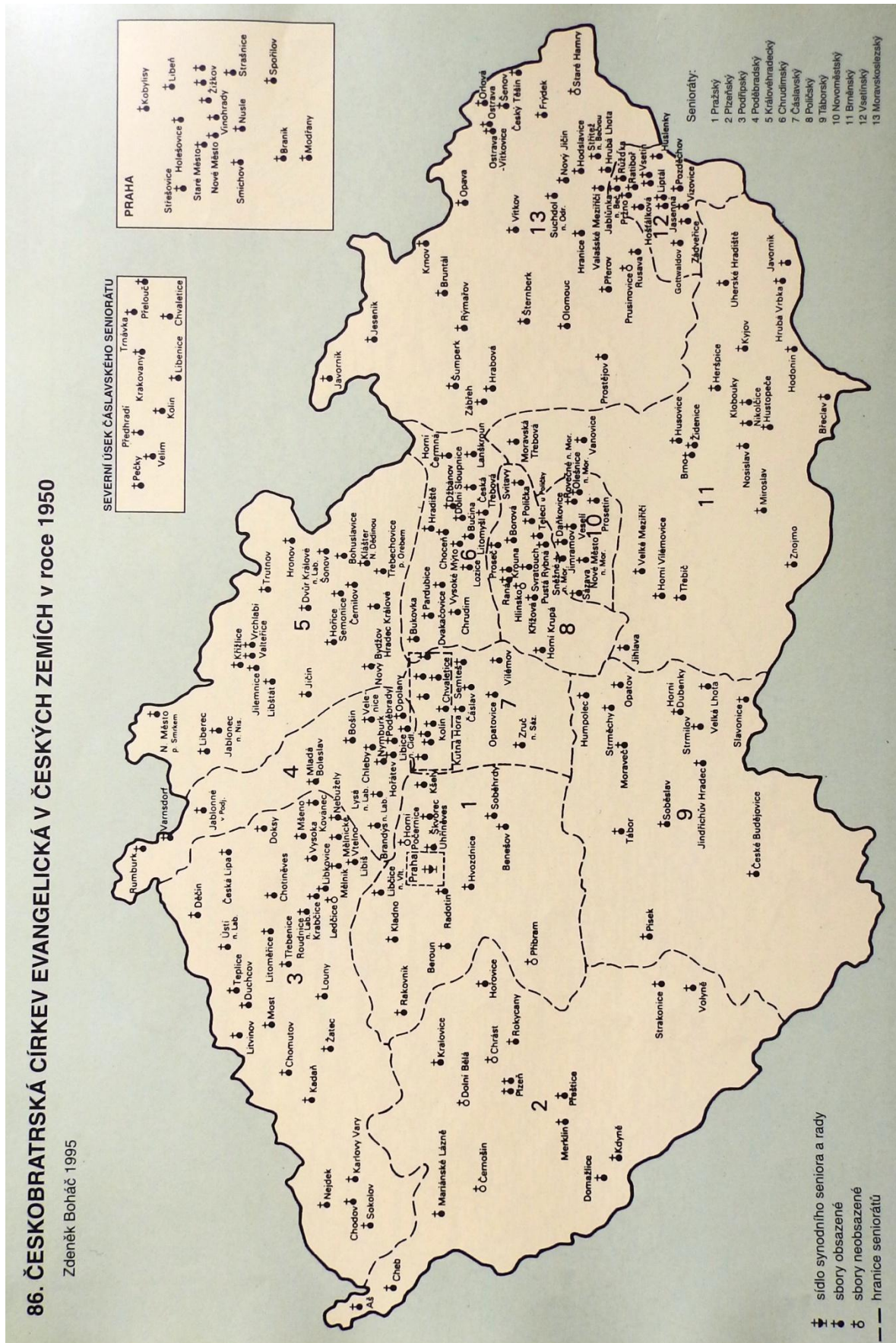
Seznam tabulek

- Tabulka 1: Počet členů sboru v letech 1948–1958
- Tabulka 2: Počet přistouplých a odstoupilých za roky 1948–1958
- Tabulka 3: Počet účastníků Večeře Páně v letech 1948–1958
- Tabulka 4: Přehled obětavosti za roky 1948–1953
- Tabulka 5: Přehled obětavosti za roky 1948–1953
- Tabulka 6: Počet confirmovaných v letech 1948–1958

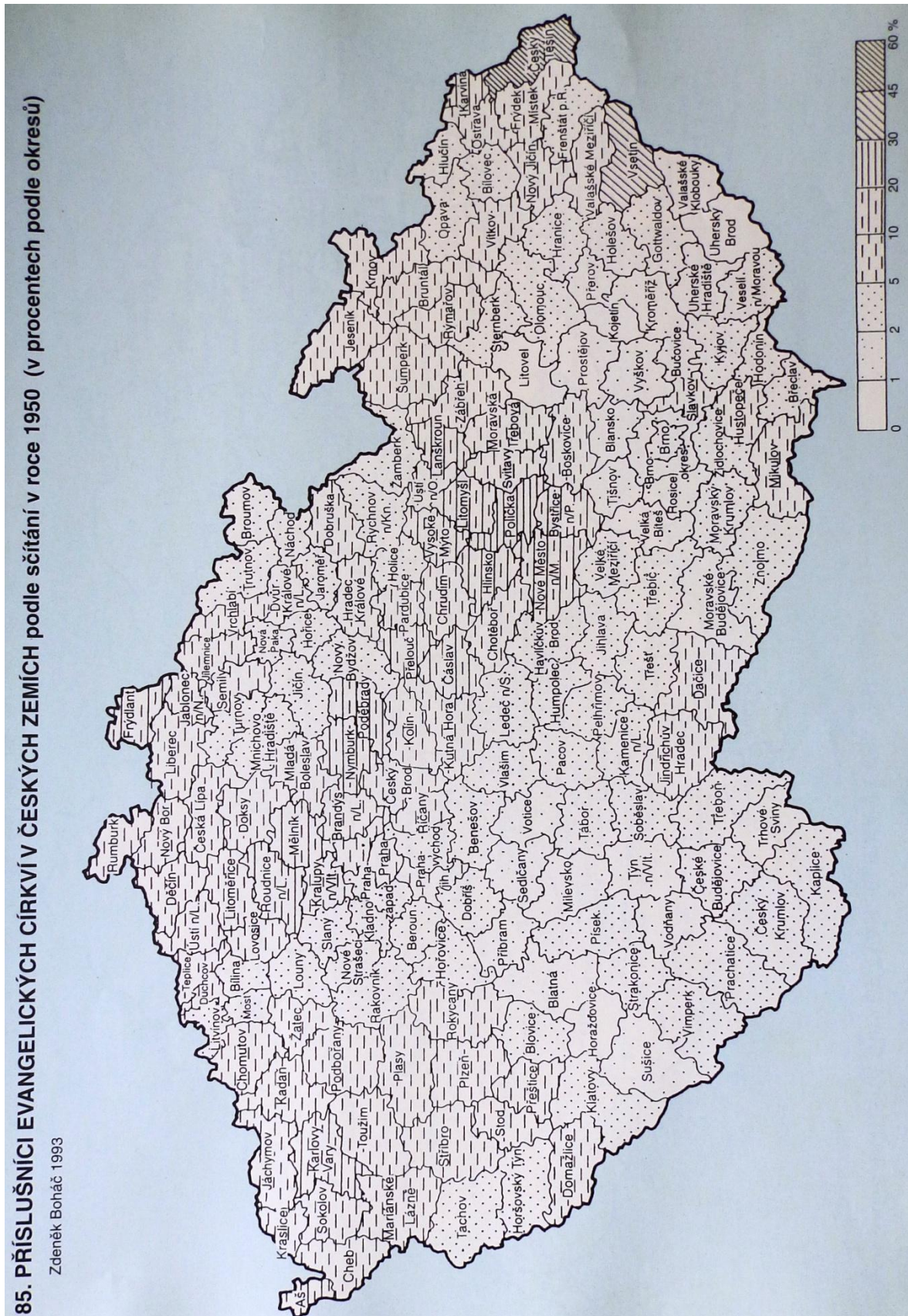
Seznam příloh

- Příloha A: Sbory ČCE v českých zemích v roce 1950
- Příloha B: Příslušníci evangelických církví v českých zemích v roce 1950
- Příloha C: Religiozita krajů v českých zemích v roce 1954
- Příloha D: Tabulka se členy staršovstva zvolenými ve volbách v letech 1946–1955.
- Příloha E: Fotografie sloupnického staršovstva z 8. července 1949.
- Příloha F: Fotografie konfirmandů z 8. července 1949.
- Příloha G: Fotografie konfirmandů z roku 1956.
- Příloha H: Anonymní dopis synodní radě se stížnostmi na fungování sloupnického sboru

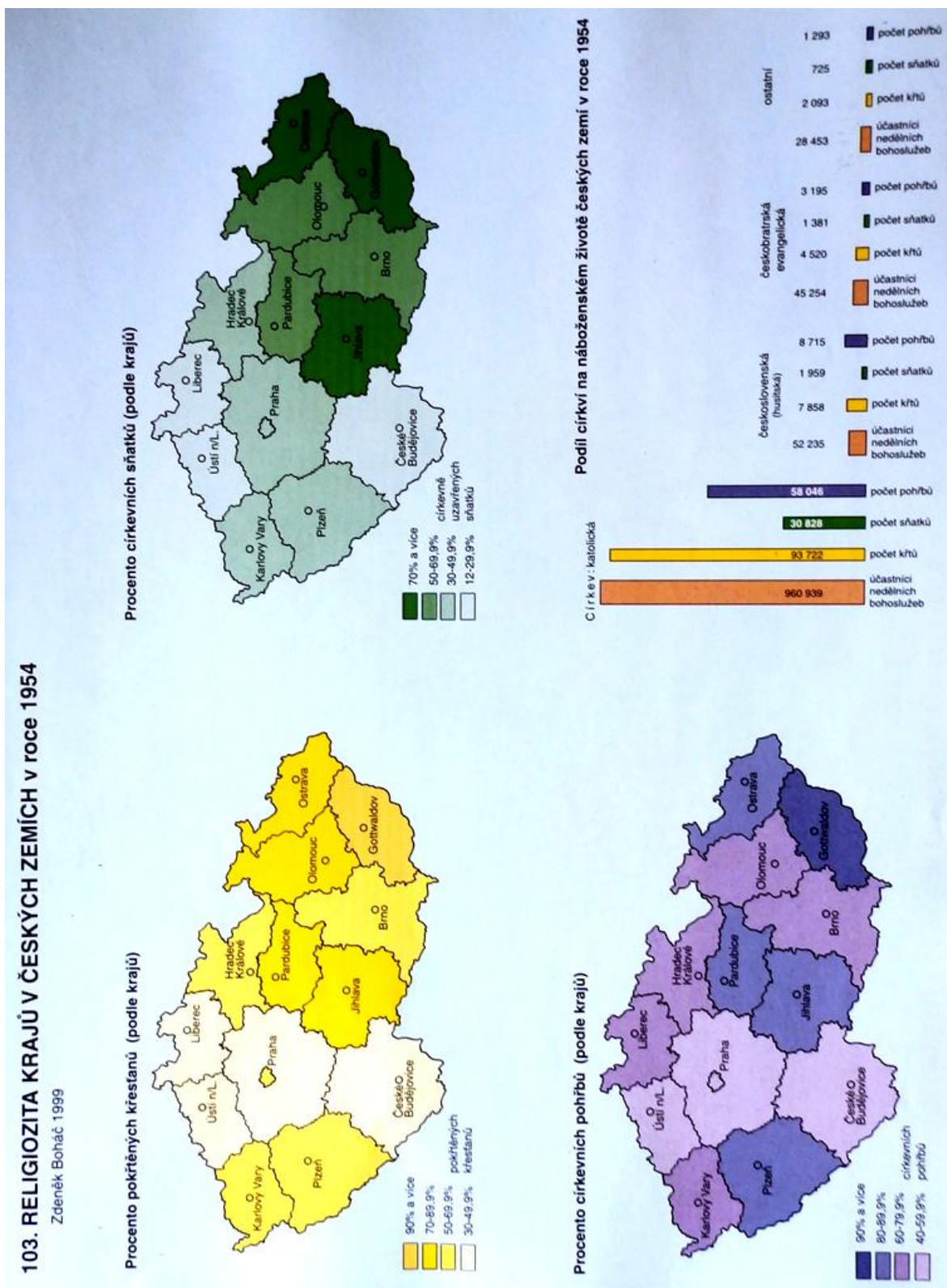
Příloha A: Sbory ČCE v českých zemích v roce 1950. Zdeněk BOHÁČ, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*, Kostelní Vydří 1999, mapa č. 86.

Příloha B: Příslušníci evangelických církví v českých zemích v roce 1950. Zdeněk BOHÁČ, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*, Kostelní Vydří 1999, mapa č. 85.

Příloha C: Religiozita krajů v českých zemích v roce 1954. Zdeněk BOHÁČ, *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*, Kostelní Vydří 1999, mapa č. 103.

Příloha D: Tabulka se členy staršovstva zvolenými ve volbách v letech 1946–1955.
Podle údajů z A FS ČCE Sloupnice, Zápisy ze schůzí staršovstva 1933–1965, kn. III-B-4,
(nestr.) tabulky sestavila autorka práce.

Volba poloviny staršovstva 16. května 1943, na šest let, volí zastupitelstvo aklamací				
	jméno	povolání	bydliště	funkce, poznámky
1	Tobiáš Čapek	rolník	D. Sloupnice 9	správce budov a majetku červen 1937–únor 1944
2	Jan Matyáš	rolník	D. Sloupnice 123	správce budov a majetku (církvní hospodář) březen 1946–květen 1952
3	Ladislav Šilar	rolník	D.Sloupnice 47	
4	Jan Coufal	rolník	H.Sloupnice 241	
5	Josef Felcman	rolník	H.Sloupnice 121	
6	Jan Vaňous	zedník	H. Sloupnice 109	pokladník červen 1937–květen 1952
7	Jan Mikulecký	rolník	České Heřmanice 9	místokurátor květen 1931–září 1955

Volba poloviny staršovstva 7. března 1946, na šest let, volí zastupitelstvo aklamací				
	jméno	povolání	bydliště	funkce, poznámky
1	Václav Bečička		D. Sloupnice 46	
2	Jiří Beneš	rolník	D. Sloupnice 4	správce budov a majetku únor 1944–březen 1946
3	Ladislav Beneš	rolník	D. Sloupnice 63	místokurátor červen 1928–květen 1931, kurátor květen 1931–1949 (formálně do 1952)
4	Josef Faltejsek	rolník	H. Sloupnice 219	pokladník květen 1928–květen 1937
5	Jan Maloch		H. Sloupnice 84	
6	Jan Peterka	rolník	H. Sloupnice 117	

Volba poloviny staršovstva 6. března 1949, na šest let, volí zastupitelstvo aklamací				
	jméno	povolání	bydliště	funkce, poznámky
1	Tobiáš Čapek	rolník	D. Sloupnice 9	
2	Jan Matyáš	rolník	D. Sloupnice 123	správce budov a majetku (církvní hospodář) březen 1946–květen 1952
3	Ladislav Šilar	rolník	D. Sloupnice 47	
4	Jan Coufal	rolník, chalupník	H. Sloupnice 241	kurátor květen 1952–březen 1953 – rezignoval i na členství ve staršovstvu
5	Josef Felcman	rolník	H. Sloupnice 121	zemřel v únoru 1954
6	Jan Vaňous	zedník, důchodce	H. Sloupnice 109	pokladník červen 1937–květen 1952
7	Jan Mikulecký	rolník, výměnkář	České Heřmanice 9	místokurátor květen 1931–září 1955
Náhradníci:				
1	Jaroslav Mikulecký	rolník	H. Sloupnice 69	8. března 1953 jmenován do staršovstva za Jana Coufala
2	Josef Houdek	rolník	H. Sloupnice 130	jmenován do staršovstva za Josefa Felcmana
3	Josef Junek	zedník	D. Sloupnice 152	
4	Ladislav Morávek ml.	rolník	D. Sloupnice 15	

Volba poloviny staršovstva 20. dubna 1952, na šest let, volí sborové shromáždění lístky				
	jméno	povolání	bydliště	funkce, poznámky
1	Jiří Beneš	rolník	D. Sloupnice 4	rezignoval v listopadu 1952
2	Josef Junek	zedník	D. Sloupnice 152	hospodář (církvních budov) květen 1952– 1955, místokurátor září 1955–březen 1959
3	Ladislav Morávek	rolník	D. Sloupnice 15	kurátor září 1955–1985
4	Josef Faltejsek	rolník	H. Sloupnice 219	
5	Stanislav Mikulecký	zaměstnanec STS v H. Sloupnici	H. Sloupnice 32	pokladník květen 1952–březen 1953 - rezignoval i na členství ve staršovstvu
6	Jan Peterka	rolník	H. Sloupnice 117	zemřel v září 1955
Náhradníci:				
1	Jan Morávek	rolník	D. Sloupnice 3	8. března 1953 jmenován do staršovstva za St. Mikuleckého a zvolen pokladníkem
2	Bohuslav Radimecký	rolník	Končiny 6	2. listopadu 1952 jmenován do staršovstva za Jiřího Beneše

Volba poloviny staršovstva 26. června 1955, na šest let, volí sborové shromáždění lístky

	jméno		bydliště	funkce, poznámky
1	Milan Beneš	rolník	Dolní Sloupnice 63	místokurátor březen 1959–1985, kurátor 1985-1995
2	Ladislav Šilar	rolník	Dolní Sloupnice 47	
3	Marie Sokolová	manželka elektrikáře	Dolní Sloupnice 171	
4	Josef Houdek	rolník	Horní Sloupnice 130	
5	Jaroslav Mikulecký	rolník	Horní Sloupnice 69	
6	Jan Vaňous	zedník, důchodce	Horní Sloupnice 109	pokladník červen 1937–květen 1952
7	Jan Myška	rolník	Borová 5	
	Náhradníci:			
1	Jan Matyáš	rolník	Dolní Sloupnice 123	
2	Vlasta Pirgerová	manželka hrobaře	Horní Sloupnice 76	
3	Ladislav Danda	pekař	Horní Sloupnice 218	25. září 1955 jmenován do staršovstva za zemřelého Jana Peterku

Příloha E: Fotografie sloupnického staršovstva z 8. července 1949. A FS ČCE Sloupnice, Fotografická sbírka, (neinventarizováno). Podle zjištění autorky se na fotografii nacházejí: spodní řada zleva Jan Vaňous, kurátor Ladislav Beneš, farář Břetislav Chlebníček, místokurátor Jan Mikulecký, Josef Faltejsek; horní řada zleva Ladislav Morávek, Jaroslav Mikulecký, Ladislav Šilar, Jan Matyáš, Jan Maloch a Tobiáš Čapek.

Příloha F: Fotografie konfirmandů z 8. července 1949. A FS ČCE Sloupnice, Fotografická sbírka, (neinventarizováno).

Příloha G: Fotografie konfirmandů z roku 1956. A FS ČCE Sloupnice, Fotografická sbírka, (neinventarizováno). Podle zjištění autorky se na fotografii kromě konfirmandů nacházejí: spodní řada druhý zleva Josef Junek, farář Břetislav Chlebníček, bývalý sloupnický farář Jan Strnad a zcela vpravo Ladislav Morávek.

Příloha H: Anonymní dopis synodní radě se stížnostmi na fungování sloupnického sboru. ÚA ČCE Praha, f. SR ČCE – dodatky, Dopis neznámého člena sloupnického sboru synodní radě ze dne 16. 1. 1958, neč. kart. Dolní Sloupnice 1950–1982.

Dopis 20. 1. 58.
Dolní Sloupnice 16. 1. 58

Vážená synodní rada v Praze.

Především nás křehabratův kalendář na rok 1958 a
nikam si v duchu jak se to křehy' píše ale kde jsou
střety? a přiklad článků „Vizitace“ co to vlastně je,
učtyť křehy' u nás někdo píše na vizitaci tak by
musel smát se se rde musel něco stát, se není
mužno k vůli faráři nechat padnout celý sbor.
čeb je Vám to snad jedno?

Kde je smýšlení takové se je Vám to jedno naopak
se hů' se to o křehy' postavit aby faráři nerostovali
svými službami, mjalim však se úřady politické si tak přijí
členuil jsem s jedním bratrem stáším a řádal jsem
jej aby faráři řekl by si pakřím' se napsal aby
to tak špatně nepůsobilo na posluchači obzvláště na
katolíky, když si nemůre faráři vzpomenout co chce říci
stále, a radne rose něco jiného a on mi řekl o to
se ho jir' prosily několikrát ale to se je k hořsimu
se se cítí unaven.

Stal jsem se jej jak vypadá' pakladna a on mi řekl
se tak mnoho nevíti' neb jir' několik raku pakladníka
neznají, pakladníka cíta' faráři, ten není raku

průtě příjem a vydání a tím to končí,
tím máme svůj účel, vyprávějí v Paře na
nová - akce ale jak se však roplati je přijatá.
Děch se neregistrovat dale se nic se zde sčítalo ale
je toho mnoho. Paríž je velký pan nic si nedo
víci a kda jej na něco uporovm je nepřítel a farar
mu se kuci dle čítit.

Kacina se zde mnoho měnovit se se někteří bratři
přihlášil na cirkve ve Dřbanově - dnu v Litomyšli
a dalsi ve Vys. Mlýti, (než kam jir v liti chodeji
do kostela) a ta prata se některji svyho farare
na pohřeb.

čelbnda se více a dalsim neregistrovat než předešlým
vím se více ruzstare firi starim.

Paríž se rajmal a kánda jedmí osobu a Vám
někteří ani na zlem slovu?

čto by se nezato nějaké zaměstnání jiné když
se svoji povatou na farare nehadi.

Paar bych se padešal ale raději mi bych tak nečtil
se svůj jsem rád liti dafis přecit a pak je se mnoh
a mžina dltmi ve škole kence.

Bratři! Váš redovim a tesim se
se se a napravn přice postarate.